

การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี

THE DEVELOPMENT OF TEACHING TECHNIQUES OF MORAL
TEACHING MONKS IN THE SCHOOLS OF KLONG LUANG
DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

พระนิวัฒน์ สุนตจิตฺโต (บางหลวง)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

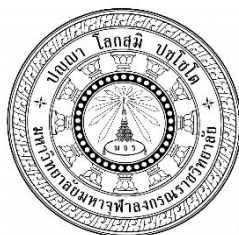
การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี

พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต (บางหลวง)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching
Monks in the Schools of Klong Luang District,
Pathum Thani Province

Phra Niwat Santacitto (Bangluang)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ เชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหานิกธฐานุตโตโร, ดร.)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระนิวัดน์ สมนตจิตโต)

- ชื่อสารนิพนธ์** : การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- ผู้วิจัย** : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต (บางหลวง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร., ป.ธ.๗, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.ม. (การบริหารองค์การ), DODT. (การพัฒนาและการปฏิรูปองค์กร), Ph.D. (ปรัชญา), DM. (การจัดการภาครัฐ)
 - : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘๘ กับกลุ่มตัวอย่าง ๑๖๙ คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ ค่าเอฟ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๒๑, S.D.= ๐.๔๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านคือ ๑) ด้านเทคนิคการสอน (\bar{X} = ๔.๐๕, S.D.= ๐.๖๖) ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน (\bar{X} = ๔.๖๑, S.D.= ๐.๖๙) ๓) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี (\bar{X} = ๔.๓๔, S.D.= ๐.๕๗) ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล (\bar{X} = ๔.๓๑, S.D.= ๐.๕๒) ตามลำดับ

๒. นักเรียนที่มีเพศ และอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีสังกัดโรงเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี คือ ๑) พระอาจารย์ขาดความพร้อมในการจัดฝึกอบรมที่ดีและไม่ตรงต่อเวลา ๒) สถานที่ปฏิบัติไม่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติ ๓) พระอาจารย์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาข้อเสนอแนะคือ ๑) คณะสงฆ์ควรจัดอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา ๒) โรงเรียนควรจัดห้องปฏิบัติธรรมเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติ ๓) คณะสงฆ์ควรพัฒนาพระอาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจในพระพุทธศาสนา

- Research Paper Title** : The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province
- Researcher** : Phra Niwat Sathjitto (Niwat Bangluang)
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Management)
- Research Paper Supervisory Committee**
- : Phrasutivirabandit, Assoc. Prof. Dr. Pali VII, B.A. (Religions), M.A. (Organization Administration), DODT. (Organization Development and Transformation), Ph.D. (Philosophy), DM. (Public Management)
 - : Phramaha Krisada Kittisobhano, Asst. Prof. Dr., Pali VI, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
- Date of Graduation** : December 21, 2020

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study students' opinions on The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province, 2. To compare students' opinions on The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province, classified by personal factors and 3. To study problems, Obstacles and suggestions for The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province

Methodology was the mixed methods: The quantitative research using survey method to collect data with questionnaires that had confident value at 0.888 from 169 samples and analyzed data with frequency, percentage, mean and standard deviation, One-way ANOVA and tested the differences of the means for each pair of variables by the Least Significant Difference, LSD. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 12 key informants and analyzed by systematic content analysis descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Students had opinions on The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province by overall at a high level (\bar{X} = 4.121, SD = 0.49), when considering each aspect, it was

found that they were at high levels in all aspects, namely, 1) teaching techniques (\bar{X} = 4.05 , SD = 0.66) 2) Building atmosphere in the classroom (\bar{X} = 4.61, SD = 0.69) 3) Use of media, innovation and technology (\bar{X} = 4.34, SD = 0.57) 4) Measurement and evaluation (\bar{X} = 4.31, SD = 0.52) respectively.

2. Students with different genders and ages did not have different opinions on The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province, therefore rejecting the set research hypothesis. As for the students at different schools had different opinions on The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province with statistically significant level at 0.05, therefore, accepting the set hypothesis.

3. Problems and obstacles of The Development of Teaching Techniques of Moral Teaching Monks in the Schools of Klong Luang District, Pathum Thani Province were that: 1) Phra Ajarn, teaching masters, lacked good training and were not punctual, 2) The Dhamma, meditation, practice rooms were not convenient enough for Dhamma practice 3) Some morality teaching monks lacked knowledge and understanding of Buddhism. Suggestions were: 1) The Sangha should organize a training for the morality teaching monks about disciplines and punctuality. 2) The schools should set up meditation rooms for convenient Dhamma practice and 3) Sangha should develop the morality teaching monks to have knowledge and understanding of Buddhism.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ เชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร.)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระนิวัฒน์ สมนตจิตโต)

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุม สารนิพนธ์ คือ พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร. ศาสตราจารย์พิเศษ และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จน สำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบ คือ พระปลัดระพีน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงสารนิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตร บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัยคอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์,ดร (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), พระครูอุดมธรรมจารี,ดร (สมจิตร ยินดีมาก, พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร, พระอธิการสมพงษ์ สมานิต, พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรัตน์ (รม กลัดแสม), พระจำเริญ ตรีภพปญโญ, นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, นางณชธิญา ปัทมทัตตานนท์, นางสุรางค์ ประไพพนพ, นายสุรวิทย์ กรุณา, นางยุพิน แววนิล, นายชาญ พุทธิธา, ที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูปัจฉายาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และ ผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต (นิวัฒน์ บางหลวง)

๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
สัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ฑ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการสอน	๑๙
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๔๒
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา	๔๙
๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๖๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๘
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๐
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๘๑
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๖

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๙
	๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
	๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	๙๑
	๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๙๗
	๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	๑๐๖
	๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา เทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)	๑๑๐
	๔.๖ องค์กรความรู้	๑๒๙
บทที่ ๕	สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๓๓
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๓
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๗
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๒
	บรรณานุกรม	๑๔๔
	ภาคผนวก	๑๕๑
	ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๕๒
	ข ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)	๑๕๘
	ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ แบบสอบถาม (Try-out)	๑๖๑
	ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)	๑๖๓
	จ หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๗
	ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๑๗๒
	ช แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๘๕
	ฌ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๒
	ฎ รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๙๖
	ประวัติผู้วิจัย	๒๐๓

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	แสดงสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนา	๑๐
๒.๒	แสดงสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนา	๑๓
๒.๓	แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา	๑๙
๒.๔	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการสอน	๒๔
๒.๕	แนวคิดเกี่ยวกับด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๓๑
๒.๖	แนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของสื่อการสอน	๓๓
๒.๗	แนวคิดที่เกี่ยวกับประเภทของสื่อการเรียนการสอน	๓๔
๒.๘	แนวคิดที่เกี่ยวกับความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน	๓๗
๒.๙	แนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของการวัดผลและประเมินผล	๓๙
๒.๑๐	แนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการประเมินผล	๔๑
๒.๑๑	แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา	๔๑
๒.๑๒	แนวคิดที่เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประเมินผล	๔๒
๒.๑๓	แนวคิดหลักจากการศึกษาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๔๗
๒.๑๔	แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา	๕๓
๒.๑๕	ไตรสิกขาลักษณะการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์	๕๔
๒.๑๖	ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์	๕๕
๒.๑๗	หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์	๖๑
๒.๑๘	การสอนแบบไตรสิกขา	๖๖
๒.๑๙	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในอำเภอคลองหลวง	๖๗
๒.๒๐	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน	๖๘
๒.๒๑	ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอน	๗๒
๒.๒๒	ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา	๗๔
๒.๒๓	ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๗๖
๒.๒๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไตรสิกขา	๗๘
๓.๑	แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย	๘๒
๔.๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๒	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม	๙๑
๔.๓	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล	๙๒
๔.๔	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มี ต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ	๙๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
๔.๕	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา	๙๔
๔.๖	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม	๙๕
๔.๗	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน	๙๕
๔.๘	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๙๖
๔.๙	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๙๖
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล	๙๗
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม	๙๘
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๙๙
๔.๑๓	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสังกัดโรงเรียน โดยภาพรวม	๑๐๐
๔.๑๔	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม	๑๐๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๕	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน	๑๐๒
๔.๑๖	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๑๐๓
๔.๑๗	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๑๐๔
๔.๑๘	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๐๕
๔.๑๙	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านศีล	๑๐๖
๔.๒๐	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านสมาธิ	๑๐๗
๔.๒๑	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านปัญญา	๑๐๗
๔.๒๒	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน	๑๐๘
๔.๒๓	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๑๐๘
๔.๒๔	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๑๐๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๕	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล
	๑๐๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๙
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๓๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์ภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สीलขนธวรรคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐, ทีฆนิกาย สीलขนธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี)/เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิสาสินี สीलขนธวรรคอรรถกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับจุฬาอรรถกถา ตามลำดับดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	=	พระสุตตันตปิฎก		ภาษา
		ชื่อคัมภีร์		
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขนธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณินาสก (ภาษาไทย)
อง.สตุตค.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกค.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	จตุกคนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.จ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิตเทส (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาตชาดก (ภาษาไทย)

สัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ทางสถิติในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- n หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
- \bar{X} หมายถึง ค่าเฉลี่ย (Mean)
- S.D. หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- t หมายถึง ค่าสถิติวิเคราะห์ t-test
- F หมายถึง ค่าสถิติวิเคราะห์ F-test
- df หมายถึง ระดับขั้นของความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
- SS หมายถึง ผลบวกของส่วนเบี่ยงเบนกำลังสอง (Sum of Squares)
- MS หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean of Square)
- * หมายถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
- ** หมายถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑
- Sig หมายถึง ค่าระดับของความมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่โบราณกาลการพัฒนาจิตใจและปัญญา เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าซึ่งบรรพบุรุษไทยได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมพุทธบริษัท ๔ ให้ดำรงรักษาไว้คู่กับชาติไทยการดำเนินชีวิตของสังคมไทยเป็นอุปสรรคของพุทธศาสนิกชนเพราะการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาจิตใจและปัญญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย^๑ เมื่อนักเรียนเยาวชนและนักศึกษาชาติหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ (๑) การขาดความพากเพียรในการทำงานหรือการศึกษา(๒) การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น (๓) มีการคบคนพาลเป็นเพื่อนชอบแนะนำไปในทางที่ผิดหรือไปในที่ไม่ควรอาทิเช่นแนะนำให้ไปเล่นการพนันให้ไปลักขโมยให้กินยาบ้าให้เสพยาชวนไปในทางประพฤติดีในกามเป็นต้นและ (๔) มีการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือยตามกระแสนิยมของความต้องการ (ตัณหา) และไม่รู้จักความเพียงพอไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่เกิดความอยากได้อะไรก็อยากเป็น (โลภ) เกินฐานะของตนแต่อย่างไรก็ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้เพื่อลดและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยการใช้สติปัญญาในการขบคิดพิจารณาไตร่ตรองจึงเป็นหน้าที่ในการเป็นผู้นำของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องสามารถคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาได้รักเพื่อนมนุษย์รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีจิตใจเป็นกลาง^๒

ในปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์คุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามของคนไทยกำลังจะถูกกลืนเลี่ยนจนทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมายโดยเฉพาะนักเรียนเยาวชนและนักศึกษาซึ่งเป็นอนาคตของชาติได้รับวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาพร้อมกับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และ

^๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร), ๒๕๖๐, หน้า ๑๗.

^๒ นางลักขณ์เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๖๘.

เทคโนโลยีโดยขาดการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองในเรื่องบุคคลต้นแบบที่ดีของบุคคลในสังคมในยุค วัตุนิยมอย่างปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าวิตกว่าถ้าหากไม่มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหายังปัญหาเหล่านี้ จะเกิดผลกระทบต่อสังคมไทยในระยะยาวเป็นอย่างยิ่ง^๓ ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน ครูผู้สอนจะต้องปรับปรุงพัฒนาทักษะและประสบการณ์ในการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจความต้องการและเจตคติของผู้เรียนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการเรียนรู้ ให้สามารถเรียนรู้เป็นไปเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำไปใช้ในการสร้างและเตรียมทรัพยากร มนุษย์ให้ประเทศมีคุณภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แบบยั่งยืนซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดกลยุทธ์โดยเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน รู้จักแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้นผู้บริหารจะต้องเร่งรัดพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพที่เหมาะสมที่จะให้การศึกษอบรมพัฒนาเยาวชนของชาติในฐานะที่ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๓ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ บัญญัติความหมายของ การจัดการศึกษาว่าคือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอด ความรู้การฝึกการอบรมการสืบสานวัฒนธรรมการสร้างสรรคจริยธรรมความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้าง องค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ต่อเนื่องตลอด ชีวิตโดยมีความมุ่งหมายและหลักการว่าการจัดการศึกษาควรเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทางร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขรัฐบาลให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาของสังคมไทยจึงจัดให้มีโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอน ศีลธรรมในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาซึ่งรัฐบาลได้ถวายความอุปถัมภ์ ตลอดถึงการอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วไปจะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับการ เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนโดยมุ่งให้นักเรียนได้ใกล้ชิด กับพระสงฆ์และเข้าใจหลักธรรม ตลอดจนถึงสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้สอนเป็น วิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรมโดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จาก กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรมนั้นได้มีการกระทำ การเรียน การสอนกัน มาเป็นเวลานานแล้วแต่อาจยังขาดระบบการจัดการที่ดีหรือไม่มีความหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือ รับรองอุปถัมภ์ค่าชู้ จึงได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะกระทำการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมาจำนวนพระสอนศีลธรรมที่มีความสามารถในวิชาการศึกษามี น้อย ไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ทุกแห่ง กรมการศาสนา จึง ริเริ่มโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา^๔

^๓ คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม วุฒิสภา, การสร้างเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมของนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

^๔ สุมน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๓.

แผนการศึกษาแห่งชาติมีเจตนารมณ์เพื่อมุ่ง (๑) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ (๒) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือเป็นสังคมคุณภาพสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันซึ่งมีแนวนโยบายเป้าหมายและกรอบการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการดังกล่าวประกอบกับการคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมประชากรสิ่งแวดล้อมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี^๕

คณะสงฆ์อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี โดยเจ้าคณะอำเภอคลองหลวง ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้เข้าไปสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี สพป. เขต ๑ การจะให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์ ต่อทุก ๆ ฝ่ายจึงได้ดำเนินการติดตามการประเมินผล มีการอบรมนิเทศติดตามการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นประจำทุกปีการศึกษามาตลอดจนถึงปัจจุบัน จึงได้พบว่าการเรียนการสอนยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ด้านการบริหารงาน การจัดการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และมีปัญหาหลายประการ อาทิ ความไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กนักเรียน ความไม่เข้าใจในหลักธรรมทางศาสนา ปัญหาเกี่ยวกับวิธี การสอนนักเรียน และปัญหาอื่น ๆ เช่น นักเรียนไม่ค่อยสนใจ ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน มีสมาธิสั้น ไม่สนใจการเรียน เป็นต้น พระสอนศีลธรรมบางรูปยังขาดทักษะและเทคนิคในการดำเนินการสอน ในกระบวนการสอน อยู่บ้างจึงต้องปรับปรุง และพัฒนาต่อไป^๖

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระสงฆ์ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่จะนำพาคุณธรรม และจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กนักเรียน เพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติที่ดีในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำข้อมูลครูพระสอนศีลธรรมในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในส่วนที่บกพร่องนำไปแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และส่วนที่ดีของพระสอนศีลธรรม นำไปเป็นแรงจูงใจให้แก่พระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เยาวชน และนักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรม คำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นทั้งคนดี คนเก่งและมีความสุขเหมาะสมกับวัยต่อไป

^๕ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง, (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙), ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, นายกรัฐมนตรี (๕ มกราคม ๒๕๕๓), (อัสสัมชัญ).

^๖ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, “เอกสารรายงานการประชุมพระสอนศีลธรรมจังหวัดปทุมธานี ประจำปี ๒๕๖๒”, (ปทุมธานี : สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๖๒), หน้า ๑๒, (อัสสัมชัญ).

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับไหน

๑.๒.๒ ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๒ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ คือ ๑. ด้านเทคนิคการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล^๗และการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา^๘

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ก. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๘๓ คน

^๗ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๖๒”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๖๒), หน้า ๔๙-๕๓.

^๘ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), “พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕-๕๐.

ข. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๙๖ คน ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๓๘๓ คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนภายในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๔ โรงเรียน คือ

- ๑) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙
- ๒) โรงเรียนวัดกล้าขุ่ม
- ๓) โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
- ๔) โรงเรียนจารุศรบำรุง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยเริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ รวม ๘ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มี สังกัดโรงเรียน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา ความหมาย คือ ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนวตามหลักพระพุทธศาสนา

เทคนิคการสอน หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบการเรียนของพระสอนศีลธรรม เป็นความสามารถในการใช้รูปแบบการสอนที่มีหลากหลายของพระสอนศีลธรรมในพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี มี ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านเทคนิคการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านเทคนิคการสอน หมายถึง พระสอนศีลธรรมมีเทคนิค วิธีการสอน การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถามระหว่างการเรียนรู้ได้ มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการ ตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก มีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีสอนที่น่าสนใจให้นักเรียนร่วมกัน ค้นคว้าได้ในขณะสอน และหลังการเรียนการสอนทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ทราบทุกครั้ง

ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน หมายถึง การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานมีชีวิตชีวา ให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น

ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี หมายถึง การเลือก การปรับปรุงดัดแปลงสื่อที่มีอยู่และผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยอาศัยองค์ความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนการใช้สื่อดิจิทัลและอุปกรณ์อื่น ๆ ให้สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง สภาพโดยทั่วไปในสถานที่ทำการเรียนการสอน รวมไปถึงอาคารสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความพร้อมเพียงพอในการดำเนินการ อีกทั้งบรรยากาศในชั้นเรียน

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หมายถึง พระภิกษุผู้ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา และศาสนพิธีอันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในโรงเรียน หรือพระสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการสั่งสอนนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการโดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้หมายถึงพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

โรงเรียน หมายถึง สถานที่ให้การศึกษา การเรียนการสอนของรัฐบาลประเภทประถมศึกษา ปีที่ ๖ อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานีจำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ ๒) โรงเรียนวัดกล้าช่อม ๓) โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง ๔) โรงเรียนจารุศรบำรุง

การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้สอนโดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรม กาย วาจา จิตใจและปัญญา ซึ่งประกอบด้วย

๑. **ศีล** คือ การควบคุมความประพฤติของพระสอนศีลธรรมให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดีงาม

๒. **สมาธิ** คือ การฝึกสมาธิขั้นพื้นฐาน ในการควบคุมสติ ผู้สอนจะได้มีความคิดแน่วแน่ เป็นจุดเดียว เพื่อตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจได้

๓. **ปัญญา** คือ พระสอนศีลธรรมมีสมาธิ มีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบแนวทางในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๗.๒ ได้ทราบผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๗.๔ ผลที่ได้รับจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาแนวทางในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลอง หลวง จังหวัดพุมธานี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยในส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยสามารถประมวลสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการสอน
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา
- ๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ การพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเองการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่า คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าวเนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไก หรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานนอกจากนั้นการดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วยกระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาวและจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายท่านดังนี้ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้า^๑ การพัฒนามาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะแปลว่า

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๕.

เจริญซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือการพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนากับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนนบ่อน้ำอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น^๒ เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชาทำให้ลักษณะของการพัฒนา มีหลายประการแต่ลักษณะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่า ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกันโดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓) มีลักษณะเป็นพลวัตคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็ว หรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

๔) เป็นแผนและโครงการคือเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใดด้วยวิธีการใดเมื่อไรใช้งบประมาณเท่าใดใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕) เป็นวิธีการการพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคมการพัฒนาชนบทการพัฒนาการเมืองการพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาชุมชนต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖) เป็นปฏิบัติการคือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้นเพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้วจะไม่ใช้การพัฒนาแม้ว่า จะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสม หรือพึงพอใจทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙) มีเกณฑ์ หรือเครื่องชี้วัดคือสามารถบอกได้ว่า ลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการพัฒนา หรือไม่ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนาจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุง

^๒ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖-๑๘.

เปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^๓ การพัฒนาไว้ดังนี้

๑) แนวคิดแบบวิวัฒนาการเป็นการนำการพัฒนามาใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้นร่ำรวยมากขึ้นมีเหตุผลมากขึ้นมีความแตกต่างกันมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้ามาก

๒) แนวคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่า การพัฒนาไม่เกี่ยวข้องกับอดีต หรืออนาคตอันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีลักษณะเป็นการปฏิรูปคือเฉพาะในโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งและเป็นการปฏิวัติคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

๓) แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติการรู้หนังสือการมีงานทำ เป็นต้น ออกเป็นประเทศพัฒนาแล้วประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาการพัฒนาในแนวความคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรมความทันสมัยและการเจริญเติบโตมาก

๔) แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคมเป็นแนวความคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการวางแผนปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดินการสหกรณ์การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่า การพัฒนา

๕) แนวความคิดแบบความขัดแย้งทางสังคมเป็นแนวความคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยมที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคมโดยถือว่า การนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมเป็นการพัฒนา การพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ในลักษณะด้วยกันคือ

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผลตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจและลดความขัดแย้งโดยสันติวิธีเรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับควมเอาใจใส่กันมากและมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียวซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้นควร หมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วยไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคงถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพไม่มีปัญหาเงินเฟ้อเงินฝืดในทางสังคมก็ เช่น กันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคมเป็นสังคมที่สงบสุขสังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรงความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

^๓ สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-

๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคงการพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วยโดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่า ประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควรดั่งนั้นการพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย^๔

สรุปได้ว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควร หมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้นความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็ เช่น กันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข

ตารางที่ ๒.๑ แสดงสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๓๔๕)	ความเจริญ เต็มโต หรือก้าวหน้า
พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๐, หน้า ๑๖-๑๘)	การพัฒนาคน การพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๕, หน้า ๕-๖)	การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ การเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้าน การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ
โฆสิต บั้นเปี่ยมรัษฎ์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๕)	ระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผล สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง

๒.๑.๒ แนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่จะเน้นที่การพัฒนาคนเพราะเมื่อคนพัฒนาแล้วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงเป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยให้ความสำคัญกับความทุกข์ทางจิตใจอันเกิดจากความมีอริสภาวะที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้นฝึกอบรมคือภาวนามี๔ประการคือ

^๔ โฆสิต บั้นเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

๑) ภาวะกายภาพ หมายถึง การเจริญการพัฒนากายการฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง๕ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้กุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีสภาวะ หมายถึง การเจริญศีลพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตตภาวะ หมายถึง การเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวะ หมายถึง การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^๕

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคลหมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง ๔ ด้านคือทางด้านกายทางด้านหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทางสังคมคืออปินานิยธรรม หรือวัชชืออปินานิยธรรม ได้แก่ ธรรมไม่ทำให้เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการคือ

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชุกรมตามทีวางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชือเคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดาบุคคลสตรีลูกมารีทั้งหลายให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขืนใจ

๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชือทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมไป

๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นผาสุก

อปินานิยธรรม ๗ ประการนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชือทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชือยังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อม หรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชือจึงจะมีสิทธิชนะจะเห็นได้ว่า อปินานิยธรรม ๗ ประการนี้มีสามัคคีธรรมเป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริงฉะนั้นหลักสามัคคีธรรมก็เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชน หรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้แก่ ความมีคุณภาพชีวิตที่ดี^๖สาระสำคัญของ

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

^๖ อัง.สตุตต. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

ความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่น ๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคตดังนั้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนาด้วยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนาโดยการช่วยเหลือกันทั้งการอบรมในศาสนธรรมและประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแบบความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^๗ ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้วการพัฒนาประเทศไม่ว่า จะพัฒนาไปทำนองใดย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิตผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทำนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า เรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรมการขาดจากศีลธรรมนั้นจะทำให้โลกเสื่อมโทรมพระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดีนั้นย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนาและการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริง ๆ ก็คืออาศัยหลักเกณฑ์บางประการดังนี้

๑) ความเชื่อในพุทธศาสนาต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้นในการที่จะทำให้มนุษย์โลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญาก็ควรที่จะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒) ความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชาไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยงมงายอย่างเดียว หรือวิชาพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลายอย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือเพราะเคยเห็น เช่น นั้น ๆ ต่อมา ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็นได้ฟังได้ตรึกตรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ”

๓) การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบันซึ่งลักษณะของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรมซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้วมาใช้กับสภาพปัจจุบันซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔) การพัฒนาจำเป็นที่จะต้องชี้ทางโลกและทางธรรมเพราะฉะนั้นทางฝ่าย พระสงฆ์ก็ตีทางฝ่ายบ้านเมืองก็ต้องร่วมมือกันอย่างมากมายหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้านถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดีก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลง เช่น กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคนถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^๘ การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรมจะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติอันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดีโดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็น

^๗ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวายจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

^๘ ปวย อึ้งภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๐), หน้า ๖๑-๖๕.

พื้นฐานอำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรมเมตตากรุณาความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่และความยุติธรรม^๙ ตามพระพุทธศาสนาของการพัฒนาตรงกับคำว่า^{๑๐} “ภาวนา” ซึ่ง หมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า (Development) หากพิจารณาจากรากศัพท์คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า “วิวัฒนะ” หรือวิวัฒนาการนี้ หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า “อายุวัฒนะ” หมายถึง ทำให้อายุยืนนานอันหมายถึงรวมถึงความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนและนอกจากนี้คำว่า “วัฒนะ” หมายถึง รุ่งเรืองไม่มีระเบียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า “โลกวัฒโน” หมายถึง เป็นคนรกรกโลกเป็นสิ่ง/เป็นคนที่โลกไม่ต้องการ

สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เช่น ภาวนา ๔ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น ล้วนเป็นการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่จะเน้นที่การพัฒนาคนเพราะเมื่อคนพัฒนาแล้วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงจำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้นทางฝ่าย พระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ดีต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี

ตารางที่ ๒.๒ แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมบุรณ์ สุขสำราญ, (๒๕๔๐, หน้า ๕๓)	การปรารถนาซึ่งทางหลุดพ้น พระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์
ป่วย อึ้งภากรณ์, (๒๕๔๐, หน้า ๖๑-๖๕)	การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๓, หน้า ๑๘-๑๙)	การพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐานความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และความยุติธรรม
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑๗-๑๑๘)	การพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญา การพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

^๙ พระไพศาล วิสาโล, **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๐} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

๒.๑.๓ การพัฒนาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักสูตรพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเฉพาะตามมาตรา ๒๓ ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาแต่ละระดับการศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔^๑ จึงได้กำหนดให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีหน้าที่จัดทำสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาสนองความต้องการของผู้เรียนและ สอดคล้องกับสถานภาพปัญหาในชุมชน สถานศึกษาจะต้องจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายคุณลักษณะผู้เรียนที่ต้องการกำหนดเวลาเรียนต่อสัปดาห์ คำอธิบายรายวิชา จัดทำผลการเรียนที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามมาตรฐานของสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๑) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรมาตรฐานมีวัตถุประสงค์ มีดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรมาตรฐานโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. มุ่งส่งเสริมผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมเทคโนโลยี สุนทรียภาพ

๒. สามารถคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์วิจารณ์ แก้ปัญหาและทำสิ่งที่แตกต่างอยู่ให้ดีขึ้น

๓. ให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างสรรค์ ใช้นวัตกรรม เข้าร่วมในกิจกรรมและแสดงสมรรถภาพในภาวะผู้นำ เพื่อสร้างตนเองสู่ชีวิตอนาคต ในฐานะแรงงานและพลเมืองของชาติ

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักในความสำคัญที่จะดำรงชีวิตที่มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ดูแลรักษาตนเองและผู้อื่นให้ปลอดภัยและพัฒนาทักษะด้านร่างกาย

๕. มุ่งส่งเสริมการพัฒนาค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียนและเตรียมผู้เรียนทุกคนให้มีโอกาสที่ดี มีประสบการณ์ชีวิตและมีความรับผิดชอบ

๖. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเคารพตนเอง มีความพร้อมทางอารมณ์ มีความเอื้ออาทรทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งในบ้าน ในสถานศึกษา ที่ทำงานและในชุมชน

๗. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเตรียมพร้อมสำหรับการศึกษาในขั้นต่อไปรับการฝึกอบรมการจ้างงาน เพื่อให้พร้อมที่จะตัดสินใจเลือกอย่างมีข้อมูลสารสนเทศที่สถานศึกษาและอื่น ๆ ตลอดชีวิตทำให้ผู้เรียนได้ซาบซึ้งในผลพวงแห่งความสำเร็จของชีวิตและสังคมนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ ความคิดและวิจารณญาณส่วนบุคคลอีกด้วยเพื่อให้ผู้เรียนการเตรียมพร้อมสำหรับการศึกษาในขั้นต่อไปและได้ซาบซึ้งในผลพวงแห่งความสำเร็จของชีวิตและสังคมนอกสถานศึกษา^{๑๒}

^{๑๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๑๒} กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔, (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓), หน้า ๖๑.

๒) จุดมุ่งหมายของการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ส่วนจุดมุ่งหมายการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑ - ป.๓) มีจุดมุ่งหมายให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยและเกิดศรัทธาในพระรัตนตรัย

ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔- ป.๖) มีจุดมุ่งหมายให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมล้ำค่าและในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติและมีความรู้และศรัทธาต่อพระรัตนตรัย และพระจริยวัตรของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญต่อมวลมนุษยชาติรวมทั้งเข้าใจหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ - ม.๓) มีจุดมุ่งหมายให้รู้การสังคายนาเพื่อรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลกและให้เกิดศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการวิเคราะห์พุทธประวัติอย่างละเอียดและเป็นระบบ

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔.- ม.๖) มีจุดมุ่งหมายได้รู้ว่าพระพุทธศาสนามีคำสอนและวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติยึดทางสายกลาง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขและเพื่อให้เป็นคนมีใจกว้างและมีเหตุผลสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม ประเทศชาติและโลก

๓) สารการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

สารการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ก็คือเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะต้องเรียนซึ่งกำหนดอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะนำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมาวิเคราะห์จัดทำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสารการเรียนรู้ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียน^{๑๓}

ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑ - ป.๓) ประวัติของพระพุทธเจ้าตอนประสูติ. ตรัสรู้และปรินิพพานอย่างคร่าวๆ ในเบื้องต้น เหตุการณ์ตอนทรงพระเยาว์ ถึงออกผนวช เพื่อให้เด็กศรัทธาและอุทิศตนที่จะเรียนรู้หลักธรรมเบื้องต้น คือ โอวาท ๓ ประการ ได้แก่ ละเว้นความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์นำมาปฏิบัติเพื่อเป็นศาสนิกชนที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามฐานะเพื่อประโยชน์การอยู่ร่วมกันทั้งบ้าน โรงเรียนและชุมชน

ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔ - ป.๖) เรียนรู้ประวัติ เน้นเหตุการณ์ตั้งแต่ตรัสรู้ ประกาศ พระศาสนาเสด็จกลับไปโปรดพุทธบิดาและพระประยูรญาติ ทรงบำเพ็ญพุทธกิจต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขแห่งชาวโลกและไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ตระหนักถึงการละเว้นความชั่วตั้งใจทำความดีและทำจิตให้บริสุทธิ์

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ - ม.๓) การวิเคราะห์พุทธประวัติ คุณของพระรัตนตรัย ความเข้าใจเรื่องของขันธ ๕ ราตุ ๔ หลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต ความเจริญของชีวิต ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคมีองค์ ๘ ประการการดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

^{๑๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๕๒-๕๓.

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔.- ม.๖) หลักคำสอนเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ การแก้ปัญหาตามวิธีการอริยสัจ.ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตที่ดำเนินไปตามกระบวนการแห่งปฏิจจนุปบาทสรรพสัตว์ ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อความเป็นคนมีใจกว้าง มีเหตุผลสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม ประเทศชาติและโลก

๔) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีดังนี้^{๑๔}

๔.๑ การศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตลอดจนคู่มือกลุ่มสาระและเอกสารประกอบหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

๔.๒ จัดทำหลักสูตร สถานศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จัดทำคำอธิบายรายวิชาประกอบด้วยผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดแนวทางการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

๔.๓ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการสอน โดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้ตลอดทั้งปี และแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย ชื่อหน่วย ชั้น เวลาเรียน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญและการบูรณาการกับวิชาอื่น กำหนดแหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียน

๕) การวัดผลและการประเมินผล

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลักสูตรที่ดีต้องประกอบด้วยองค์ประกอบขั้นพื้นฐาน ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอน (รวมวิธีสอนและสื่อการเรียนการสอน) และการประเมินผล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ และได้นำวิชาพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและกำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อนั้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศสน และวัฒนธรรมสาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน.ส.๑...เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน.ส.๒...คัมในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

^{๑๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖๔.

มาตรฐาน.ส.๓...ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ ๔ ช่วงชั้น ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส.๑.๑ : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำ หลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ -ม.๓)

- ๑) รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบความสำคัญของศาสนา คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือและวิเคราะห์พระจริยาวัตรของศาสดา-สาวกที่สำคัญของศาสนาต่าง ๆ
- ๒) สามารถนำ หลักธรรมในศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างดีสุข
- ๓) รู้และเข้าใจความหมาย ประโยชน์และกระบวนการของการฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญา และใช้ในชีวิตประจำวัน

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-ม.๖)

- ๑) เข้าใจและวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา องค์ประกอบของศาสนาต่าง ๆ ในเรื่องศาสดา หลักธรรมสาวก ผู้สืบทอดศาสนา ศสนสถาน ศสนพิธีและเป้าหมายสูงสุดของชีวิต
- ๒) สามารถเลือกสรรหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข
- ๓) วิเคราะห์กระบวนการฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญา โดยให้รู้การคิดที่ถูกต้อง เพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวันและให้คำปรึกษาแนะนำผู้อื่นได้

มาตรฐาน ส ๑.๒ : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓)

- ๑) เชื่อมมั่นในการทำ ความดีตามหลักจริยธรรม โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศมาสนับสนุน เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- ๒) ตระหนักถึงการกระทำความดีของบุคคลที่เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมจากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารความเป็นเหตุเป็นผลของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญและนำเสนอเป็นทางการประพฤติปฏิบัติของตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชนและสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- ๓) ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการบริหารจิตและเจริญปัญญาและสามารถปฏิบัติได้

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-ม.๖)

- ๑) ตระหนักถึงผลของการกระทำความดีและความชั่วจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศ ความเป็นเหตุเป็นผลของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญเพื่อการตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จริยธรรมและกำหนดบทบาทเป้าหมายในการดำรงชีวิตเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- ๒) เห็นความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรมทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อขจัดความขัดแย้งและนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- ๓) ศรัทธาและเห็นคุณค่าความสำคัญของการบริหารจัดการและเจริญปัญญาและสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ส.๑.๓ : ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนและขั้นตอนศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓)

- ๑) รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ โดยนำมาประยุกต์ใช้ในกาพัฒนาตน
- ๒) ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือและร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาด้วยความเต็มใจและเห็นคุณค่า
- ๓) มีทักษะในการบริหารจัดการและเจริญปัญญานำมาใช้ในการคิดที่ถูกต้องเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔ - ม.๖)

- ๑) รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถืออย่างมีเหตุผล โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนสังคมและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย สังคมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- ๒) ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือและร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาและสนับสนุนเผยแพร่แนวปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
- ๓) มีทักษะในการบริหารจัดการและเจริญปัญญานำมาใช้ในการคิดที่ถูกต้องเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพชีวิตและสังคม

สรุปได้ว่า วิชาพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อนั้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการวัดผลและการประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนา จะประเมินผลแยกตามช่วงชั้น โดยยึดหลักการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในช่วงชั้นนั้น ๆ หากนักเรียนสามารถสอบผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของช่วงชั้นต่าง ๆ ก็ถือว่าการประเมินผลนั้นผ่านเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๒.๓ แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๒๖๔)	การพัฒนาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามาตรฐานการ เรียนรู้ช่วงชั้นสาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาวิชา พระพุทธศาสนา การวัดผลและการประเมินผล

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการสอน

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น การใช้วิธีการสอนเป็นหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่สำคัญมาก เป็นเทคนิคของพระสอนศีลธรรมอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชา คือความรู้ดีจรณะ คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ตุมเหทิกิจจ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา

ปฏิบัติบนา ปโมกขนติ ฌายิโน มารพณนา

เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด

ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางบอกเท่านั้น

ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว เฟ่งพินิจอยู่

จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้”^{๑๕}

องค์ประกอบของเทคนิคการสอน ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง มีดังนี้^{๑๖}

๑. การรู้จักผู้เรียนเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ผู้สอนควทำคามรู้จักผู้เรียนเกี่ยวกับความต้องการ ความสามารถทางสติปัญญา ความสนใจ ความพร้อมและความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. การวางแผนการสอน ในการวางแผนการสอนที่ดีครูควรมีความเข้าใจระบบการเรียนการสอน ว่าประกอบด้วยการศึกษาเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กาวินิจฉัยภูมิหลังของผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ซึ่งการวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนตามขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

^{๑๕} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๒/๑๗๐.

^{๑๖} สุจินต์ วิศวรานนท์, การพัฒนาการสอนของครูมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๕ - ๑๓.

๓. เทคนิคในการดำเนินการสอน การดำเนินการสอน การดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคทักษะและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ประกอบกับการนำแผนการสอนมาใช้อย่างเหมาะสม

๔. การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องของการเรียนการสอนโดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินผล ซึ่งจะช่วยทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕. คุณลักษณะของครูที่ดี เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นบุคลิกภาพและคุณลักษณะต่าง ๆ ของครูที่แสดงออกมาในขณะที่ทำหน้าที่สอนหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกในการสอนจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมหรืออุดหนุนการเรียนรู้ของเด็ก"

การเรียนการสอนตามหลักพุทธหรือวิธีสอนของพระพุทธเจ้าดังนี้

๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่ายชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่น่ามาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มาก ที่สุด

๒. วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือ แก้ปัญหาเป็น

๓. วิธีสอนแบบธรรมสภาจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ดังนี้

๓.๑ อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

๓.๒ ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียน เป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกัน ถาม-ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

๓.๓ ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้^{๑๗}

๔. วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

๔.๑ ขั้นศีล คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจา ให้ อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕-๕๐.

๔.๒ ชั้นสมาธิ คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิด และจิตใจ

๔.๓ ชั้นปัญญา คือ ชั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจใน ปัญหาการหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดที่ก่อกำเนิดขึ้นจน เกิดความรู้แจ้งเข้าใจและ แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นใน ตนเอง มีมีโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

๕. วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้

๕.๑ ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียนและบทเรียน

๕.๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๕.๑.๒ บุคลิกภาพของครู และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๕.๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ

๕.๒ ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

๕.๒.๑ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็น สำคัญของบทเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ

๕.๒.๒ ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๕.๒.๓ นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการโดยใช้ทักษะ ที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

๕.๒.๔ จัดกิจกรรมที่เราให้เกิดความคิดต่าง ๆ เช่น คิดสืบค้นค้นคว้าคิดสาวตลอด สาย คิดสืบค้นค้นปลาย คิดโยงสายสัมพันธ์

๕.๒.๕ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยใช้วิธี แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๕.๒.๖ ดำเนินการเลือกและตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

๕.๓ ขั้นสรุป

๕.๓.๑ ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติ ถูกต้อง

๕.๓.๒ อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๕.๓.๓ สรุปบทเรียน

๕.๓.๔ วัดและประเมินผล^{๑๘}

การสอนของพระสงฆ์จะสอนโดยใช้หลักแห่งศรัทธา ไม่มีการบังคับให้เชื่อ ตามหลักการหา พระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้ หรือมนุษย์จะทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ก็ต้องมีการพัฒนาสติปัญญา ให้มีความรู้ความสามารถและมีความมั่นใจในตนเอง พุทธศาสนิกชนจะปฏิบัติตนตามพุทธธรรมได้ดี ก็ต่อเมื่อเกิดความเชื่อมั่นต่อผู้สอนและมีความเชื่อมั่น ต่อพระรัตนตรัยอย่างมีเหตุผล ศรัทธาเป็นกระบวนการเบื้องต้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งและ เชื่อมั่นในการที่ปฏิบัติตามอย่างมีเหตุผล การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมุ่งให้นักเรียนคิดเป็น

^{๑๘} จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม, คู่มือครูแผนการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

แก้ปัญหานั้น แต่วิธีการที่จะสอนให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็นนั้น มีวิธีสอนที่หลากหลายการจัดหลักสูตรการศึกษาทุกช่วงชั้น มุ่งให้นักเรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น แต่วิธีการที่จะสอนให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็นนั้นได้มีวิธีสอนที่หลากหลาย

วิธีการสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีหลายวิธี แต่ที่สังเกตได้ว่าทรงใช้บ่อย ๆ มีอยู่ ๔ แบบ คือ

๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา วิธีนี้จะทรงใช้กับบุคคลที่ไม่ได้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก่อน โดยพระพุทธองค์จะเป็นผู้ถามนำ คู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจในธรรมะ และได้เกิดความเลื่อมใสในธรรมะและยังสนับสนุนให้พระสาวกได้สนใจวิธีนี้ คือให้สนทนาธรรมกันตามกาลดังในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธมมสฺสวณฺเณ เตมมํ คฺลฺมฺตฺตมํ” แปลว่า การฟังธรรมตามกาลเป็นมงคลอันสูงสุด

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้เป็นแบบกว้างๆ ที่พระองค์จะใช้กับคนหมู่มากที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและมีความเลื่อมใสเป็นพื้นอยู่แล้วและวิธีนี้เป็นวิธีอัจฉริยที่ผู้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าจะรู้สึกเหมือนว่าพระพุทธองค์ตรัสกับตนโดยเฉพาะ

๓. แบบตอบปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ตอบปัญหาแก่ผู้ที่สงสัยในธรรมะหรือผู้ที่มาสอบถามเพื่อเทียบเคียงกับคำสอนของตนหรือถามเพื่อข่มปราบให้จน พระพุทธองค์ได้ทรงใช้วิธีตอบที่เหมาะสมตามที่ปรากฏในสังคีตสูตร ท่านได้แยกไว้ ๔ ลักษณะด้วยกันคือ

๓.๑ เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว พระอรรถกถาจารย์ยกตัวอย่างเช่น ถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๓.๒ ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่าง เช่น เขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงแงใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น ฟังตอบว่า ไม่เหมือน” ถ้าเขาถามว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงควรตอบรับว่า “เหมือน”

๓.๓ วิวัชชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม?” ฟังแยกความออกตอบว่า “ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะๆๆ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสสวาจาซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสสวาจา หรือปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทรงดิติยตบะทั้งหมดจริงหรือก็ต้องแยกออกว่า ชนิดใดดิติยตบะ ชนิดใดไม่ดิติยตบะ ดังนี้ เป็นต้น

๓.๔ ฐปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสียได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำ ผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป ท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใด สรีระก็อันนั้นหรือ” อย่างนี้เป็นคำ ถามประเภทแก้งความจริงซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจเพราะไม่อยู่ในฐานะที่เข้าจะเข้าใจได้พิสุจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วยนอกจากนี้ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วยในเรื่องนี้ พระสารีบุตรอดสวก เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหาไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งยอมถามปัญหากับผู้อื่น” ด้วยเหตุ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง ๕ อย่าง คือ

๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะงั้นเขลา เพราะความไม่เข้าใจ

๒) บางคน มีความปรารถนาถามมาก เกินความอยากได้จึงถามปัญหา

๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา

๔) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้

๕) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำ ริว่า “เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราตอบแล้ว ถ้าเขาตอบไม่ถูกต้องเราจะได้ช่วยแก้ไขเขาโดยถูกต้อง” ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างไร ก็จะสามารถกล่าวแก้ไขได้เหมาะแก่การและตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

๖) แบบวางกฎข้อบังคับ วิธีสอนแบบนี้ เป็นวิธีที่นิยมใช้กับพุทธบริษัทฝ่ายนักบวช คือเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี โดยถือเหตุเมื่อมีการประพฤติไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เมื่อพระพุทธรองค์ได้ทรงทราบแล้วตรัสให้ประชุมสงฆ์แล้วตรัสชี้แจงผลเสียหาย ผลร้ายที่เกิดขึ้น พรรณนาถึงคุณประโยชน์ของการประพฤติดีงาม แล้วจึงได้แสดงธรรมกถาที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น แล้วจึงได้บัญญัติสิกขาบทขึ้น โดยความเห็นของพระสงฆ์และยอมรับว่าดีงาม^{๑๙}

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้กำหนดเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายว่า ดั่งมีสาระที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๒๐}

๑. ด้านเนื้อหา มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรจะรู้ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้แก่ พระรัตนตรัยและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระรัตนตรัย เช่น พุทธประวัติ หลักธรรม สถานะและภารกิจของสงฆ์ วัฒนธรรมประเพณีไทย

๒. ด้านการปฏิบัติ มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักนำความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมที่ได้เรียนไปใช้ในสถานการณ์ที่เป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตและสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติทางวัดและทางสังคม เน้นวิธีเรียนวิธีสอนที่ยกเอาเป้าหมายหรือปัญหาเป็นตัวตั้ง ให้ผู้สอนช่วยกระตุ้นหรือชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต รู้จักแก้ปัญหหรือรู้จักหาทางให้บรรลุผลตามที่มุ่งหมายด้วยการนำหลักธรรมที่ได้ศึกษามาเป็นแนวทางในการคิดพิจารณาแก้ปัญหา หรือปฏิบัติให้บรรลุผลตามที่มุ่งหมายไว้ อันจะเป็นการฝึกการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งให้ความรู้และฝึกลงมือกระทำ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา การพัฒนาเทคนิคการสอนของครูผู้สอนอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำเอง ครูที่ต้องมีทั้งวิชาและจรณะ บทบาทสำคัญของครูผู้สอนมีสามคำคือ แนะนำให้ทำทำให้ดู อยู่ให้เห็น และแพบการสอนพุทธวิธี ประกอบด้วย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา วิธีสอนแบบอริยสัจ วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนแนวพุทธศาสตร์ เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดหาความจริง วิธีสอนแบบไตรสิกขา วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการและวิธีสอนตามหลักพุทธุต ซึ่งอยู่ที่ครูผู้สอนจะต้องเลือกสรรวิธีการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน เพื่อจะได้ทำการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสัมฤทธิ์ผลทางการสอนโดยยึดหลักเอานักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๒๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๖.

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สุจินต์ วิศวรานนท์, (๒๕๒๖, หน้า ๕ - ๑๓)	เทคนิคการสอนการพัฒนาอย่างแท้จริง มีดังนี้ ๑) การรู้จักผู้เรียน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ๒) การวางแผน การสอน ๓) เทคนิคในการดำเนินการสอน การดำเนินการสอน ๔) การปรับปรุงการเรียนการสอน ๕) คุณลักษณะของครูที่ดี
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๓๕-๕๐)	วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีดังนี้ ๑) วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย ๒) วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา ๓) วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา ๔) วิธีสอนแบบไตรสิกขา ๕) วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ
จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม, (๒๕๔๙, หน้า ๑๔)	วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้ ๑) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียนและบทเรียน ๒) ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้ ๓) ขั้นสรุป
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑)	วิธีการสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีหลายวิธี แต่ที่สังเกตได้ว่า ทรงใช้บ่อย ๆ มีอยู่ ๔ แบบ คือ ๑) แบบสากัจฉาหรือสนทนา ๒) แบบบรรยาย ๓) แบบตอบปัญหา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๕, หน้า ๖)	การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้กำหนดเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายว่า ดั่งมีสาระที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) ด้านเนื้อหา ๒) ด้านการปฏิบัติ

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

พระสอนศีลธรรมในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมที่จะต้องเตรียมการในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน ว่านอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีอายุ ตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรม

เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^{๒๑}

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตามผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่งขรึม ยิ้มยาก แต่งกายล้าสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดังทำทางดูเจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่เคร่งครัดเป็นกันเอง สามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่าเขากำลังสนใจใคร่เรื่องอะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีใจเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดาตัวเอง แต่ได้ฝึกหัดกิริยาวาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั่น นอกจากจะมีกิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตาทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ต้องเลียนแบบการดำเนินชีวิตดีงาม เมื่อครูมีจิตใจรักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบ นักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอับจน เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มเกิดปฏิกริยาโต้ตอบ นักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอับจน เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทำทายนักเรียน คุยกั้นถึงเหตุการณ์ ข่าว หรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุรกันดารหรือตื้นตันดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่าง ๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่ง

^{๒๑} แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

กันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถว
นิ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา^{๒๒}

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของ
อุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของ
กฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำอะไร ได้ตั้งใจตน ดังนั้นการที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึก
ตระหนักในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม
พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่าง
แท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของ
นักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้
ที่แตกต่างกันด้วย^{๒๓}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีก
ประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศ
และสื่อการเรียนต่าง ๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่
ทันสมัย น่าค้นหาแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ดังต่อไปนี้

๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้างจัดทำเป็นครึ่ง
วงกลมบ้าง หรืออาจถอยโต๊ะร่นไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียน
ได้นั่งและฝึกหัด

๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้นเพื่อ
ความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

๓) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอควรควรนำนักเรียนไปเรียนที่โบสถ์
วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการเรียนรู้
พระพุทธศาสนามีผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีลักษณะแจ่มใสสว่าง
แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จัก
สงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่^{๒๔}

^{๒๒} พระอนุศาสน์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย), “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียน
การสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

^{๒๓} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดการเรียนรู้อุทธศาสนา กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔,
(กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๒-๑๘๔.

^{๒๔} พระอนุศาสน์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย), “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียน
การสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนคน ๓ วิธีด้วยกัน ท่านเรียกแต่ละวิธีว่า “ปาฏิหาริย์” แปลว่าสิ่งน่าอัศจรรย์ หมายความว่า มีผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชาญาณได้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ถึงขั้นเป็นพระอรหันต์บุคคล วิธีสอนทั้ง ๓ นั้น คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการใช้ความสามารถพิเศษ เพื่อปราบคนร้าย ๆ ที่ไม่ยอมรับคำสอนง่าย ๆ ให้สิ้นพยศ

๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การสอนโดยวิธีตกทายใจ วิธีนี้พระองค์ทรงใช้กับบุคคลประเภทอุคฆฏิตัญญู และวิปจิตัญญู

๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการบรรยายองค์เดียว หรือการบรรยายแบบโต้ตอบสนทนา พระองค์ทรงใช้วิธีนี้กับคนประเภทเนยยะ^{๒๕}

เรื่องปาฏิหาริย์ ๓ นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนคนอย่างแน่นอน เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “พรหมจรรย์ใด ถ้าศาสนาเป็นเถระ รู้ราตรีนาน บวชนาน ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ แต่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสนานั้นไม่เป็นเถระไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถที่จะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ ไม่สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรับวาทะที่เกิดขึ้นแล้วได้ด้วยดี โดยชอบธรรม พรหมจรรย์นั้น ย่อมไม่ครบถ้วน บริสุทธิบริบูรณ์”^{๒๖}

ลีลาการสอนหรือพุทธลีลาในการสอนหรือเทศนาวิธี คือ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่งมิใช่คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. สันทัสสนา “แจ่มแจ้ง” ซี่งแจ้งให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา “จูงใจ” ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติ หรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชชา “หาญกล้า” รั้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งานไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหน้อยยาก

๔. สัมปหังสนา “ร่าเริง” ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

สรุปได้ว่า ใน ๔ ข้อนี้ จำสั้นๆว่า ซี่ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ รั้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง ก็ได้^{๒๗}

๑. ด้านบรรยายทางจิตวิทยา นักวิชาการได้มีความเห็นว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ควรเริ่มต้นจากสิ่งใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุด คือความรู้สึกร่างกายใน ทั้งนี้จะต้องไม่มีบรรยากาศของความกลัว ความหวาดระแวง ความดูหมิ่นเหยียดหยาม ตีเถียน บรรยากาศของการเรียนรู้ที่นั่นตัว

^{๒๕} ที.สี. (ไทย) ๗๔๘๓ ๔๘๖/๒๑๙-๒๒๖.

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๗๑๗-๑๖๔/๑๓๑-๑๓๕.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕-๕๐.

ผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญจะต้องให้อิสระแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอิสรภาพจากความหวาดกลัว ซึ่งจากความเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบรรยากาศทางจิตวิทยาที่มีผลต่อความรู้สึก และการกระทำของผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑.๑ การสร้างบรรยากาศที่ท้าทายกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรู้แก้ปัญหา อยากรู้อะไรคำตอบ ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองมีความสามารถที่จะแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้ และให้กำลังใจเมื่อ ผู้เรียนได้ลงมือทำหรือตอบสนอง รวมทั้งการยกย่องความสำเร็จ หรือสิ่งผู้เรียนเคยทำมาก่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความสามารถ และเกิดความภูมิใจทำให้ไม่มีความกลัวที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป

๑.๒ การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย มีความเป็นมิตร ปราศจากความหวาดกลัวที่จะแสดงออก ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวจะทำให้เด็กเป็นคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะคิดลองทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะผลที่ได้นั้นจะเป็นไปตามที่คิดหรือไม่ก็ตาม การสร้างบรรยากาศดังกล่าวสามารถทำได้โดยครูทำหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความราบรื่นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาจเข้าไปช่วยเป็นผู้ร่วมคิดในการแก้ปัญหาที่ยากให้ง่ายหรือลดความซับซ้อนลง แต่ยังคงให้เด็กได้ใช้ความสามารถของเขาในการเรียนรู้ โดยมีการสนับสนุนเสริมแรง และให้คำปรึกษาจากครู

๑.๓ บรรยากาศที่เป็นอิสระในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง บรรยากาศดังกล่าวนี้อาจทำให้เด็กพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ลดการพึ่งพิงผู้อื่น กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง กล้าริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำ และกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ บรรยากาศที่เป็นอิสระนี้ทำได้โดยครูให้โอกาส และสนับสนุนให้เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ครูเป็นเพียงผู้ให้ คำปรึกษา ให้การช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการเท่านั้น ขณะเดียวกันต้องให้โอกาสแก่เด็กแต่ละคนในการที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน และให้เวลาอย่างพอเพียงตามความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้และใช้เวลาในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แต่แม้ว่าเด็กจะได้รับอิสระดังกล่าว ครูก็ต้องสอนให้เด็กคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน ความเป็นอิสระของแต่ละคนจะต้องไม่รบกวนหรือทำให้ผู้อื่นมีความสะดวกน้อยลง

๑.๔ บรรยากาศที่ให้ประสบความสำเร็จและเรียนรู้ผลที่เกิดจากการทำสิ่งต่าง ๆ บรรยากาศดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีกำลังใจเข้มแข็ง มีความมั่นใจในการทำสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการทำสิ่งต่าง ๆ และยอมรับผลจากการกระทำทั้งความสำเร็จและผลที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ครูสามารถสร้างบรรยากาศดังกล่าวได้โดยการให้เด็กกำหนดจุดมุ่งหมายและวางแผนที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ และลงมือปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ ให้เวลาอย่างเพียงพอที่จะทำตามแผนงาน ครูคอยสนับสนุนให้กำลังใจ คอยแก้ปัญหาเมื่อเด็กต้องการ ให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับหลังการปฏิบัติ ให้การเสริมแรงชื่นชมยินดีต่อผลสำเร็จ แต่ถ้าหากผลไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ก็อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการหาความรู้จากความล้มเหลว ให้กำลังใจและให้ทดลองแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ต่างออกไป

๑.๕ บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยการเริ่มจากการที่ครูยอมรับผู้เรียนให้ความสำคัญต่อการคิดและการกระทำของผู้เรียน รับฟังและให้มีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มให้ได้รับความสำเร็จจากการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการยอมรับระหว่างเด็กกับ

เพื่อน และเกิดความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากครู เห็นความสำคัญของกลุ่ม บรรยากาศ ดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้รับประสบการณ์ทางบวกในการพัฒนาตนเอง เกิดการ นับถือระหว่างกัน ทำให้เกิดความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น สามารถที่จะคิด เลือกลงและตัดสินใจ เข้าใจถึงความสามารถของตนเอง ยอมรับผลการกระทำทั้งที่สำเร็จและทำความเข้าใจได้เมื่อทำผิดหรือล้มเหลว รู้จักนำอุปสรรคหรือความล้มเหลวมาเป็นประสบการณ์การเรียนรู้และแนวทางแก้ปัญหา เนื่องจากเชื่อว่าตนมีความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลายวิธีเพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ

๑.๖ บรรยากาศแห่งความใกล้ชิด สนับสนุนและมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน เนื่องจากเด็กทุกคนต้องการความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยทางจิตใจ ต้องการการเอาใจใส่ และความรักใคร่ การจัดให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกัน ได้เล่น ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยขจัดหรือลดความขัดแย้งลงให้มากที่สุด หรือไม่ให้เกิดขึ้นเลย การสอนให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักการให้อภัย และช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ กลมเกลียวกัน นอกจากนี้ครูต้องแสดงความรู้สึกที่ดีต่อผู้เรียน แสดงให้ผู้เรียนรับรู้ว่าคุณเป็นที่ยอมรับของครู ทั้งการคิดและการกระทำ การแสดงออกของครู ได้แก่ การแสดงท่าทีที่แสดงถึงการเอาใจใส่ทางบวกต่อผู้เรียนอย่างจริงใจที่สอดคล้องกับการแสดงออกทางบวกของผู้เรียน เช่นการสัมผัสทางกาย การมอง การสบตา การใช้คำพูด การแสดงสีหน้าท่าทาง การได้รับการเอาใจใส่ดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของครูมีความสำคัญ เป็นคนหนึ่งที่มีความหมาย ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และต่อผู้อื่น บรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างรักใคร่ ทำให้เกิดความสุขในการทำสิ่งต่าง ๆ และเกิดการเรียนรู้โดยง่าย

๒. การจัดบรรยากาศทางกายภาพ เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมด้านอาคาร สถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งความรู้ที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยเน้นความสะดวกสบาย สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ มีเครื่องมือและแหล่งความรู้ สอดคล้องกับกิจกรรมและความต้องการ สำหรับการจัดบรรยากาศทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๒.๑ การจัดสถานที่และบริเวณในห้องเรียนที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการกำหนดพื้นที่ในการจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องเล่น ที่เด็กต้องการใช้อย่างเป็นระบบสะดวกในการนำมาใช้ การทำความสะอาดและการจัดเก็บจัดบริเวณการทำกิจกรรมที่สะดวกต่อการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีบริเวณที่ว่างพอที่จะเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ สามารถเตรียมย้ายไปสู่การทำกิจกรรมอื่นได้โดยไม่รบกวนทำกิจกรรมของผู้อื่นมีการจัดบริเวณสำหรับการจัดแสดงหรือเก็บผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรมของเด็ก

๒.๒ การจัดสื่อวัสดุ และอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้จากการกระทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและแสดงผลการเรียนรู้ผ่านการแสดงออกและจากผลงาน ดังนั้นจะต้องจัดหาสื่อ อุปกรณ์ที่สอดคล้องกับรูปแบบกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ การมีสื่อ วัสดุอย่างหลากหลาย พอเพียง สะดวกในการนำมาใช้ จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้

๒.๓ การจัดแหล่งความรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งที่สอดคล้องกับหน่วยประสบการณ์ที่ผู้เรียนเลือกเรียนและแหล่งความรู้ที่จัดประจำไว้ เพื่อตอบสนองความสนใจที่หลากหลาย การจัดแหล่งความรู้ควรคำนึงถึง

ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยและใช้ได้อย่างสะดวก ขณะเดียวกันแหล่งความรู้ก็ต้องน่าสนใจ เป็นเครื่องเร้ากระตุ้น สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากสืบเสาะ ค้นหา และลงมือปฏิบัติ

๓. บรรยากาศทางสังคม เป็นบรรยากาศที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงที่จะเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย การเรียนรู้ดังกล่าว ได้แก่ การเรียนรู้ด้านความรู้ และการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งนี้เนื่องจาก เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การให้ผู้เรียนมีความรู้ และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างราบรื่นมีความสุข สำหรับการจัดบรรยากาศทางสังคมที่สนับสนุนการเรียนรู้ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๓.๑ การสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีความเท่าเทียมกัน โดยครูต้องกำหนดให้มีอิทธิพลในห้องให้น้อยที่สุด สร้างระบบการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับผู้เรียนด้วยกัน ฝึกการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

๓.๒ การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจ โดยจัดกิจกรรมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เล่น ทำงานและเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน ครูคอยปรับปรุงการใช้ภาษามารยาทและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้เด็กสามารถทำงานกับกลุ่มเพื่อนได้อย่างดี เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำสิ่งต่าง ๆ

๓.๓ สร้างบรรยากาศแห่งการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันทั้งครูกับผู้เรียน ในหมู่ ผู้เรียนด้วยกัน และกับบุคคลอื่น ๆ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เริ่มต้นด้วยการสื่อสารที่ดี ซึ่งการสื่อสารระหว่างกันนั้นสามารถทำได้ทั้งการใช้วาจา ภาษาท่าทาง และการปฏิบัติต่อกัน ครูมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติต่อกันด้วยดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง ครูมีหน้าที่ในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และจะต้องเป็นแบบฉบับของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับผู้อื่น

๓.๔ สร้างบรรยากาศที่ไม่กดดัน โดยลดกิจกรรมที่ต้องมีการแข่งขัน เพื่อให้เกิดผลแพ้ชนะ หรือการเป็นหนึ่งเหนือผู้อื่น ให้ทุกคนมีโอกาสได้แสดงออกเท่าเทียมกันและได้รับการยกย่องเหมือนกัน สำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ ควรประเมินผลที่แสดงถึงพัฒนาการแห่งความเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ให้ผู้เรียนได้รู้ผลของการกระทำของตนเอง และมีการพัฒนา ตนเองโดยไม่ต้องแข่งขันกับผู้อื่น^{๒๘}

การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนไว้ดังนี้ การจัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ปลอดภัย โปร่งโล่งจัดธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนสภาพชั้นเรียนให้มีความหลากหลาย ไม่จำเจเพื่อส่งเสริมบรรยากาศ มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์มีการให้แรงเสริมและกำลังใจที่เหมาะสมนักเรียนจะให้เห็นและยอมรับรู้ ความจริงใจหลักจริยศึกษาและหลักศาสนา ด้วยการเห็นตัวอย่างการฝึกคิดพิจารณา การฝึกปฏิบัติ และเห็นผลของการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง^{๒๙}

^{๒๘} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, “การปฏิรูปการเรียนรู้ : การพัฒนาคนเพื่อสังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน” ในการร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖-๑๗.

^{๒๙} วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๔.

สรุปได้ว่า ในขบวนการสร้างแรงจูงใจโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าครูจะทำหน้าที่เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นั่นคือได้ว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่นเดียวกับการจัดประสบการณ์ด้านสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการสร้างบรรยากาศที่ดีไม่ใช่มีความหมายแต่เพียงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เท่านั้นแต่ยังส่งผลต่อการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อการเรียน ทำให้เกิดลักษณะของการเป็นผู้ที่รักการเรียนรู้และมีความต้องการที่จะรู้ในสิ่งต่าง ๆ ต่อไป

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
แสง จันทร์งาม, (๒๕๔๐, หน้า ๓๐)	พระสอนศีลธรรมจะต้องต่อไปนี้ ๑) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน ๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู ๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ ๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม บรรยากาศของการเรียน
พระอนุศาสน์ อากาศโร, (๒๕๕๕, หน้า ๑๙.)	วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน ท่านได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์มีใจเป็นใหญ่
พระอนุศาสน์ อากาศโร, (๒๕๕๕, หน้า ๒๑)	“ปาฏิหาริย์” แปลว่าสิ่งน่าอัศจรรย์ วิธีสอนทั้ง ๓ นั้น คือ ๑. อิทธิปาฏิหาริย์ ๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ๓. อนุศาสน์ปาฏิหาริย์
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๓๕-๕๐)	ลีลาการสอนหรือเทศนาวิธี ๑. สันตัสสนา “แจ่มแจ้ง” ๒. สมาทปนา “จูงใจ” ๓. สมุตตเตชนา “หาญกล้า” ๔. สัมปหังสนา “รู้จริง”
กระทรวงศึกษาธิการกรมวิชาการ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๘๒-๑๘๔)	วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ ท่านได้อธิบายไว้ว่า นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่งไกลตัว
ชัยอนันต์ สมุทวณิช, (๒๕๔๓, หน้า ๑๖-๑๗)	การเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ๑. ด้านบรรยากาศทางจิตวิทยา ๒. การจัดบรรยากาศทางกายภาพ ๓. บรรยากาศทางสังคม

๒.๒.๒ แนวคิดด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

สื่อการเรียนการสอน คือตัวกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนนั้น

ก. ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี^{๓๐} สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น^{๓๑} สื่อ (Medi) ก็คือตัวกลางหรือช่องทางผ่านของสารจากผู้ส่งไปสู่ผู้รับให้เข้าใจตรงกันส่วนสื่อการศึกษา (Education Media) หมายถึง อุปกรณ์ วัสดุ และวิธีการที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนหรือใช้สื่อสาร เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๒}

สรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอนเนื่องจากเป็นตัวกลางที่จะช่วยให้ การสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความหมายของบทเรียนได้ตรงตามที่ครูผู้สอนต้องการ ไม่ว่าจะสื่อการเรียนนั้นจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนได้ทั้งสิ้น

^{๓๐} กิตานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๙.

^{๓๑} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอลทีเพรสจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗.

^{๓๒} อำนวย เดชชัยศรี, สื่อการศึกษาพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : พิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของสื่อการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กิดานันท์ มลิทอง, (๒๕๔๓, หน้า ๘๙)	ความหมายของสื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน
วัฒนาพร ระงับทุกข์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๑๗)	สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ
อำนาจ เดชชัยศรี, (๒๕๔๒, หน้า ๑)	สื่อ (Medi) ก็คือตัวกลางหรือช่องทางผ่านของสารจากผู้ส่งไปสู่ผู้รับให้เข้าใจตรงกันส่วนสื่อการศึกษา

ข. ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนนั้นมีมากมายหลายชนิดและได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีนักเทคโนโลยีทางการศึกษาได้กำหนดและจัดแบ่งประเภทสื่อการเรียนการสอนไว้หลายท่าน เช่นในคู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้านสื่อและวัสดุ อุปกรณ์ ดังนี้ สื่อการสอนแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

- ๑) สื่อประเภทวัสดุ เช่น ของจริง ของจำลอง รูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ แผนที่ หนังสือฯ
- ๒) สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ
- ๓) สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร การเชิดหุ่น การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ เนื่องจากสื่อมีหลายประเภทผู้สอนจึงต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของบทเรียน ลักษณะของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ^{๓๓}

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาก่อออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๓ ประเภท คือ^{๓๔}

๑. สื่อประเภทวัสดุได้แก่ สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพเสียงและตัวอักษรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิแผนที่ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง โดยสรุปแล้วแบ่งย่อยได้เป็นวัสดุที่นำเสนอความรู้ด้วยตัวมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกเป็นตัวนำเสนอความรู้

๒. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและผู้เรียน ต้องอาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมันสื่อประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเลื่อน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุเครื่องเล่นแผ่นเสียง

^{๓๓} กรมการศาสนา, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๔-๒๘๘.

^{๓๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ, ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกระทรวงกรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

๓. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูและนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิตการแสดงบทบาท การแสดงละครและหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เมื่อจัดแบ่งตามลักษณะและรูปแบบของการนำมาใช้สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ สื่อประเภทวัสดุ เช่น ภาพถ่าย ภาพเขียน บัตรคำแผ่นโปสเตอร์ และแผ่นภูมิ เป็นต้น สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น และสื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การจัดกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมุติการจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดที่เกี่ยวกับประเภทของสื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมการศาสนา, (๒๕๔๘, หน้า ๒๗๔-๒๘๘)	สื่อการเรียนการสอนนั้นมีมากมายหลายชนิดและได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๑) สื่อประเภทวัสดุ ๒) สื่อประเภทอุปกรณ์ ๓) สื่อประเภทวิธีการ
สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๓, หน้า ๒๐)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๓ ประเภท คือ ๑. สื่อประเภทวัสดุ ๒ สื่อประเภทอุปกรณ์ ๓. สื่อประเภทวิธีการ

ค. ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

สื่อที่มีบทบาทสำคัญมากในการจัดกระบวนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา เพราะสื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๔ องค์ประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการฝึกปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจและคุณลักษณะ ทศนคติค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอนพระพุทธศาสนาจะต้องพิจารณาเพิ่มเติมพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนด้วยตนเองจากสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และจะต้องพิจารณาเลือกสรรจัดหาหรือผลิตขึ้นเพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ครูผู้สอนตระหนักถึงในเรื่องของสื่อการเรียนรู้ก็คือ การใช้สื่อต้องสนองตอบความต้องการทางการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อของจริง สื่อวัสดุหรือสื่อทัศนศึกษาหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข่าวสารหรือ ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ครูผู้สอนควรได้หยิบยกมาเป็นประเด็นให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อจำแนกแยกแยะสิ่งต่าง ๆ อันนำไปสู่แนวความคิดที่ถูกต้องข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นี้จะเป็นสื่อการเรียนที่มีความหมายต่อการเรียนรู้เป็นอย่างดีคือการเรียนเป็นวิธีการหรือกระบวนการ วัสดุของจริง เครื่องมือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ปัจจุบันเทคโนโลยีแหล่งข้อมูลทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียน ครู

จึงมีบทบาทในการวางแผน เตรียมสื่อการเรียนเพื่อให้นักเรียนมีกรปฏิบัติและครูชี้แนะแนวการเรียน วิธีศึกษาหาความรู้ ครูจึงต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนมาก ๆ แล้วเลือกสรรเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ อันจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้คุณลักษณะของสื่อที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

๑. ต้องเป็นสื่อเน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
๒. ครูและนักเรียนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง
๓. รูปแบบของสื่อมีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน

๔. สื่อการเรียนการสอนต้องตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า สื่อการเรียนรู้อะพหุศาสตร์นามีหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า นอกจากนี้ยังมีสื่อเทคโนโลยี^{๓๕} ได้แก่ โทรทัศน์วีดิทัศน์คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและที่สำคัญเป็นสื่อประเภทกิจกรรม ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม การฟังธรรม การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน วิทยากรหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ที่ผู้เรียนหรือครูจะนำมาสู่ห้องเรียนหรือการสัมภาษณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น

การใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นมียุคประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ครูใช้การสอนผู้เรียนและสื่อการสอนดังนั้นก็ประเมินผลการใช้สื่อการสอนจึงต้องประเมินจากองค์ประกอบทั้งสามรวมกันเพื่อเป็นแนวทางในการจัดระบบการเรียนการสอนครั้งต่อ ๆ ไปการประเมินผลระบบการใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นสามารถดำเนินการได้ ๓ ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ^{๓๖}

๑. การประเมินผลกระบวนการสอนเพื่อเป็นการตรวจสอบดูว่าผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ทั้งในกับผู้สอนสื่อการสอนและวิธีสอนโดยในการประเมินผลนี้สามารถทำได้ทั้งในระยะก่อนสอนระหว่างการสอนและหลังการสอน

๒. ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ว่ามีเกณฑ์เท่าใดการประเมินผลสามารถกระทำเช่นจุดประสงค์ที่เป็นทักษะพิสัยอาจจะต้องเป็นการวัดกระบวนการของพฤติกรรมคำตอบคำถามแบบปรนัยแต่ถ้าเป็นจุดประสงค์เชิงจิตพิสัยการประเมินผลอาจต้องใช้การสังเกตเป็นเวลานาน

๓. การประเมินสื่อเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าสื่อการสอนที่นำมาใช้นั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดมีส่วนใดบ้างที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงและเวลาที่เหมาะสมและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายหรือโดยเฉพาะเมื่อเริ่มใช้สื่อผู้สอนควรบันทึกการประเมินสื่อเก็บไว้ในแฟ้มส่วนตัวเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้สื่อในโอกาสต่อ ๆ ไปด้วยสื่อการเรียนการสอนใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๓๗}

^{๓๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๘๙ - ๒๐๒.

^{๓๖} ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีการศึกษาทฤษฎีและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,, ๒๕๓๓), พิมพ์ครั้งที่ ๑ หน้า ๑๕๙,

^{๓๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๙๘.

๑. ในด้านตัวผู้เรียน สื่อการสอนมีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๑.๑ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

๑.๒ สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

๑.๓ การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่ใช้เรียนนั้น

๑.๔ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและผู้สอนด้วย

๑.๕ ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จากการใช้สื่อการเรียนเหล่านั้น

๑.๖ ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

๒. ในด้านตัวผู้สอน สื่อการเรียนการสอน มีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ช่วยให้บรรยากาศการสอนน่าสนใจมากขึ้น ผู้สอนมีความกระตือรือร้นเชื่อมั่นในตนเองในการดำเนินการสอนมากขึ้น

๒.๒ สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจจะให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้ด้วยตนเอง

๒.๓ เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอ การเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนถึงค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้สนุกสนานยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจำเป็นจะต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน หรือ วัสดุและอุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่างนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ จึงทำให้สื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ในด้านการกระตุ้นความสนใจต่อสิ่งที่เรียนเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมจริง

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดที่เกี่ยวกับความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๙๙ - ๒๐๒)	๔ องค์ประกอบสำคัญ คือ ๑. ต้องเป็นสื่อเน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ๒. ครูและนักเรียนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง ๓. รูปแบบของสื่อมีความหลากหลาย ๔. สื่อการเรียนการสอนต้องตรงกับจุดประสงค์
ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, (๒๕๓๓, หน้า ๒๓)	องค์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) การประเมินผลกระบวนการสอน ๒) ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ๓) การประเมินสื่อเป็นการประเมิน
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๙๘.)	การประเมินเพื่อให้ทราบว่าสื่อการสอนที่นำมาใช้นั้นมีประสิทธิภาพ ๑) ในด้านตัวผู้เรียน ๒) ในด้านตัวผู้สอน

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับด้านการวัดผลและการประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของการจัดการศึกษาเพราะ การวัดผล และประเมินผลจะแสดงผลการตรวจสอบการเรียนการสอนของผู้เรียนว่าเป็นไปตามผลการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรเพียงใดซึ่งจะเป็นข้อมูลของผู้สอนในการใช้ประกอบการปรับปรุง และพัฒนาผลการเรียนการสอนต่อไปในเรื่องการวัดผลและประเมินผลนี้ ได้มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

ก. ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของข้อมูลให้เป็นตัวเลข ภายใต้ กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์^{๓๘}

การวัดผล^{๓๙} หมายถึง การกำหนดสิ่งที่มีความหมายแทนคุณลักษณะคุณภาพของสิ่งที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่กำหนดนั้นอาจอยู่ใน รูปของภาษาตัวเลขสัญลักษณ์ก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการวัดมาตัดสิน ดี ราคา ซึ่งการที่จะตัดสินหรือดีราคาสิ่งใดได้ นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวข้อง เพราะ การประเมินจะอยู่ในรูปของความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสม ดีหรือเลว ใช้ได้ หรือ ไม่ได้ เป็นต้น

การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือหาจำนวนปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทนพฤติกรรมความสามารถ ของบุคคลโดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดผล การ วัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข หรือคะแนน หรือ บรรยายลักษณะสิ่งนั้นทำให้รู้รายละเอียด

^{๓๘} อำนวย เลิศชัยนที, คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

^{๓๙} สมบูรณ์ ชิตพงษ์, การวัดและการประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘๕.

เกี่ยวกับสิ่งที่วัดว่ามีจำนวน หรือปริมาณเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร เช่น กระดานดำ ยาว ๓ เมตร ๕๐ เซนติเมตร เด็กชายแดงได้ คะแนนวิชาคณิตศาสตร์ ๓๐ คะแนน เป็นต้น^{๔๐}

การวัดผลเป็นกระบวนการที่ กำหนด จำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความ มุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความ แตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัด ความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จาก การวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ^{๔๑}

การวัดผลว่า หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัว นักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ หลาย ๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่นักเรียนเรียน ไปแล้วอาจจะ เป็น ๑ อาทิตย์ ๑ เดือน หรือ ๑ ภาค เรียน เขาสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด^{๔๒}

การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อ ปรับปรุงแก้ไข ตลอดถึงตัดสินการเลื่อนชั้นของผู้เรียน และนำมาพัฒนาวิธีการสอนของครูให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การประเมินผล เป็นการวินิจฉัย ติราคา บ่งคุณค่าโดยสรุป โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์อย่าง ใดอย่างหนึ่งว่า ดี เลว เด่น ด้อย ประการ ใด^{๔๓}

การประเมินผลการศึกษา หมายถึง การพิจารณา ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวม การวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อวินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสิน คุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้มาจากการวัด หลายๆ อย่าง^{๔๔}

การประเมินผล จึงเป็นกระบวนการที่ครูนำทุก ๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครู นำผลต่าง ๆ จากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อนำไปใช้ใน การวินิจฉัย ติราคาคุณค่า และชี้ขาดลง เป็น ผลสรุปว่า เด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำสมควรสอบได้ หรือตก ซึ่งการประเมินค่าที่ดีต้องตั้งบน รากฐานของการวัดที่ดี^{๔๕}

สรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำ ใด ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานในแง่ของการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ตัดสินใจว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตาม เป้าหมายของการสอน หรือไม่เพียงใด

^{๔๐} วนิดา เดชตานนท์ ,การประเมินผลการเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครราชสีมา : ภาควิชาทดสอบและ วิทยาลัยการศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๔๑} ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อ เสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๖.

^{๔๒} เตือนใจ เกตุษา, การประเมินผลการสอน, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์ ๒๕๓๕), หน้า ๑,

^{๔๓} อเนก เพ็ชรอนุกุลบุตร, การวัดและประเมินทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^{๔๔} สภาว วาดเขียน และอรพินธ์ โภชนดา, การประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๓.

^{๔๕} ขวาล แพร่ตกุล, เทคนิคการวัดผล, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๑.

ตารางที่ ๒.๙ แนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของการวัดผลและประเมินผล

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อำนาจ เลิศชัยนัติ, (๒๕๒๕, หน้า ๗)	การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของข้อมูล ให้เป็นตัวเลข ภายใต้งฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทน ปริมาณของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล
สมบูรณ์ ชิตพงษ์, (๒๕๓๖, หน้า ๔๘๕)	การวัดผล หมายถึง การกำหนดสิ่งที่มีความหมายแทน คุณลักษณะคุณภาพของสิ่งที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่กำหนดนั้นอาจ อยู่ใน รูปของภาษาตัวเลขสัญลักษณ์ก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการวัดมาตัดสิน
วนิดา เดชตานนท์, (๒๕๔๐, หน้า ๔)	การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือหาจำนวน ปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทน พฤติกรรมความสามารถ ของบุคคลโดยใช้เครื่องมือช่วยในการ วัดผลการวัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข คะแนน บรรยายลักษณะสิ่ง นั้น
ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, (๒๕๔๔, หน้า ๑๖๖)	การวัดผลเป็นกระบวนการที่ กำหนด จำนวนตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะ ความ แตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ
เดือนใจ เกตุษา, (๒๕๓๕, หน้า ๑)	การวัดผลว่า หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัว นักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่ นักเรียนเรียน ไปแล้วอาจจะ เป็น ๑ อาทิตย์ ๑ เดือน หรือ ๑ ภาคเรียน เขาสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด
สภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โภชนดา, (๒๕๒๐, หน้า ๓)	การประเมินผลการศึกษา หมายถึง การพิจารณา ตัดสินเกี่ยวกับ คุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัด เพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวม การวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อวินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสิน คุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้มาจากการวัดหลายๆ อย่าง

ตารางที่ ๒.๙ แนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของการวัดผลและประเมินผล (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อเนก เพียรอนุกุลบุตร, (๒๕๒๗, หน้า ๓)	การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อ ปรับปรุงแก้ไขตลอดถึงตัดสินใจเลื่อนชั้นของผู้เรียน และนำมาพัฒนาวิธีการสอนของครูให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
ชวาล แพรัตกุล, (๒๕๑๘, หน้า ๑๔๑)	การประเมินผล จึงเป็นกระบวนการที่ครูนำทุก ๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครูนำผลต่าง ๆ จากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อนำไปใช้ในการวินิจฉัย ติราคาคุณค่า

ข. องค์ประกอบของการประเมินผล

การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ

๑. ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือเลว ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้นจะต้องมีหลัก หรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ หรือมาตรฐานที่ต้องการ เกณฑ์การพิจารณาในการประเมินผลการศึกษานั้น คือจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเอง

๓. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติซึ่งได้รับจากการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า สูงต่ำกว่ากันขนาดไหน ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุม และการกระทำทุกอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพ และความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือต้องมีคุณธรรมที่ดี^{๔๖}

สรุปว่า การประเมินหรือว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้นจะต้องมี หลัก หรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการ พิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุม และการกระทำทุกอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพ อย่างความเหมาะสม

^{๔๖} ไพศาล หวังพานิช, การวัดผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

ตารางที่ ๒.๑๐ แนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการประเมินผล

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ไพศาล หวังพานิช, (๒๕๒๖, หน้า ๑๔)	การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ ๑. ผลการวัด ทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร ๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือเลว ๓. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบ

ค. หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษาจะเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ควรยึดหลักในการปฏิบัติดังนี้ ๑. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ๒. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ๓. คำนึงถึงความยุติธรรม ๔. การแปลผลให้ถูกต้อง ๕. ใช้ผลของการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า ^{๔๗}

สรุปว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา การจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีการวัดผลทั้งในระดับชั้นเรียนของแต่ละสำนัก การวัดผล ประเมินผลดังกล่าว เป็นการตรวจสอบคุณภาพของครูผู้สอน และผู้เรียนว่ามีผล ของการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือไม่เพียงใด และยังเป็นเครื่องมือที่ผู้สอนจะใช้สำหรับการ ปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๑๑ แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พิชิต ฤทธิจรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๐)	การวัดผลและประเมินผลการศึกษาจะเป็นไปอย่างถูกต้อง ดังนี้ ๑. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ๒. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ๓. คำนึงถึงความยุติธรรม ๔. การแปลผลให้ถูกต้อง ๕. ใช้ผลของการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า

ง. ความมุ่งหมายของการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนการสอน มีความมุ่งหมายหลายประการ ซึ่งครูสอนอาจเลือกให้ ให้ ตรงกับความต้องการ ดังนี้ ๑) เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน ๒) เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน ๓) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ๔) เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง ๕) เพื่อตัดสินผลการเรียน ๖) เพื่อจัด

^{๔๗} พิชิต ฤทธิจรณ, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เข้าส์ออฟ เคอร์มีสท์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

ตำแหน่งหรือจัดประเภท ๗) เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ ๘) เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย ๙) เพื่อประเมินค่า^{๔๘}

สรุปว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประเมินผล การจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีการประเมินผลในส่วนของครูผู้สอน การวัดผล ประเมินผลดังกล่าว เป็นการตรวจสอบคุณภาพของครูผู้สอน และผู้เรียนว่ามีผล ของการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือไม่เพียงใด และยังเป็นเครื่องมือที่ผู้สอนจะใช้สำหรับการ ปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๑๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประเมินผล

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พิชิต ฤทธิจรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๑-๑๓)	การประเมินผลการเรียนการสอน คือ ๑) เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน ๒) เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน ๓) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ๔) เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง ๕) เพื่อตัดสินผลการเรียน ๖) เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท ๗) เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ ๘) เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย ๙) เพื่อประเมินค่า

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ โครงการที่จัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^{๔๙}

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง^{๕๐} เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ ไม่มุ่งสอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่ควรสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน เพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ซึ่งต่อมาภาครัฐเห็นชอบให้สภาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต (เรียน ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ใน

^{๔๘} พิชิต ฤทธิจรณ, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แฮาส์ ออฟ เคอร์มีส์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑ - ๑๓.

^{๔๙} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

^{๕๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อ่างใน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก “การศึกษา-การศาสนาวัฒนธรรม” คม ชัด ลึก, (๒๐ มกราคม ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

ระดับมัธยมศึกษา พร้อมให้มีโรงเรียนนำร่องแบบวิถีพุทธ ๒ จังหวัด จังหวัดละ ๒ แห่ง ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ และพัฒนาไปสู่การเป็นโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเวลาต่อมา

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเป็นโครงการที่จัดส่งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนาไปทำหน้าที่สอนศีลธรรมในโรงเรียน^{๕๑} เป็นโครงการที่สนับสนุนให้พระสงฆ์ไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา โดยรับภาระเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา^{๕๒} กล่าวโดยย่อ คือ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้ฝึกอบรมและจัดส่งพระสงฆ์เข้าไปเป็นพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน^{๕๓}

อย่างไรก็ดี โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยการริเริ่มของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และได้มีการพัฒนาการมาตามลำดับจวบจนกระทั่งได้มีการโอนโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๕๔}

เนื่องจาก โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจุบันปัญหาสังคมไทย ได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีต สาเหตุแห่งปัญหาส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีในแนวทางโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ปัญหาสังคมหลายอย่างยังคงคุกคามเด็ก เยาวชน นักเรียน และนักศึกษาให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิม^{๕๕}

เพราะฉะนั้น โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอื่น ๆ

๒) เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ตามนโยบายคุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษาทั่วประเทศ

^{๕๑} พระวิสุทธิภักทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมศรี) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, สรุปรงานมทรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้นพระพุทธศาสนา, (นนทบุรี : หจก, เซนปรินต์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๙.

^{๕๒} พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล และคณะ, รายงานผลการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (นนทบุรี : หจก, เซนปรินต์, ๒๕๕๕), หน้า คำนำ.

^{๕๓} พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิโล) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, คู่มือการจัดกิจกรรมงานมทรมส่งเสริมศีลธรรมและการประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้นพระพุทธศาสนาประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖, (นนทบุรี : หจก, เซนปรินต์, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^{๕๔} สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, คู่มือการปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : หจก, เซนปรินต์, ๒๕๕๗), หน้า คำนำ.

^{๕๕} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, หน้า ๒๐.

๓) เพื่อให้พระสงฆ์นำหลักธรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๕๖}

กล่าวโดยย่อ คือ โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม เช่นในอดีต โครงการนี้จึงเป็นเสมือนการสร้างหลักธรรมทางความคิดและหลักร่วมทางการปฏิบัติซึ่งเป็นการสืบสานงานพระพุทธศาสนา^{๕๗} โดยจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับฮชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^{๕๘}

หลังจากที่นักเรียนได้เรียนธรรมะจากพระสอนศีลธรรมแล้วต้องสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ตั้งใจฟังคุณครูสอน และมีความตั้งใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำในเรื่องที่ติ ๆ ได้อย่างคล่องแคล่วองไว^{๕๙}

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ มีจำนวนเกือบ ๒๐.๐๐๐ รูปโดยแบ่งเป็น ๒ สังกัดคือ พระปฏิบัติการสอนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพระปฏิบัติการสอนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คุณธรรมสามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^{๖๐}

โดยที่ภารกิจของพระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีดังนี้

๑) เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ แต่ไม่เกิน ๕ คาบต่อสัปดาห์

^{๕๖} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนปฏิบัติการโครงการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๑.

^{๕๗} พระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมังกโร) อ่างใน สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ฉบับปรับปรุง)ปีงบประมาณ ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ก.

^{๕๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), อ่างใน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, รายงานการสัมมนาพระสอนศีลธรรม พระนักเทศน์ และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ประจำปี ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก สามลดดา, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๕๙} พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิโล) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,คู่มือการจัดกิจกรรมงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและการประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนาประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^{๖๐} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนปฏิบัติการโครงการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, หน้า ๔๙.

๒) เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๓) เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๔) เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๕) เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู สู้ปกครอง เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

๖) เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๗) เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจ

๘) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน^{๖๑}

สำหรับระเบียบปฏิบัติของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีดังนี้

๑) พระสอนศีลธรรมที่เข้าสอนในสถานศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในส่วนศูนย์อำนวยการวิทยาเขตวิทยลัยสงฆ์หน่วยวิทยบริการ ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำศูนย์อำนวยการในที่นั้น ๆ

๒) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องสอนให้ตรงตามพระไตรปิฎก

๓) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

๔) พระสอนศีลธรรมต้องนุ่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริมณฑล ทั้งในเวลาเดินทางไปสอนในขณะสอน และในเวลาเดินทางกลับวัด

๕) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ห้ามนำของผ้าป่า กฐิน หรือบอกบุญเรียไรในโรงเรียน

๖) พระสอนศีลธรรมไม่ควรคลุกคลีหรือสนิทสนมกับคณะผู้บริหาร ครู อาจารย์ในโรงเรียนนั้น ๆ มากเกินไป จนทำให้ทุกฝ่ายสูญเสียความเป็นกลาง

๗) พระสอนศีลธรรมต้องไม่ก้าวร้าวงานของคณะครูอาจารย์ หรือผู้บริหารของโรงเรียนนั้น ๆ

๘) พระสอนศีลธรรมต้องไม่นำวิชาโหราศาสตร์หรือไสยศาสตร์ไปชี้ทำนายหรือขยายผลอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการมอมเมาเยาวชน และประชาชน

๙) พระสอนศีลธรรมต้องไม่ชี้ให้นักเรียนไปเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนวัดตามลำพังหรือเป็นการเฉพาะ ยกเว้นแต่เป็นการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นคณะ หรือไปทั้งห้องเรียน

๑๐) ในการเข้าห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ ดังนี้

๑๐.๑) ถ้าอยู่ในห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพ โดยดูความเหมาะสมและระเบียบที่โรงเรียนนั้น ๆ ปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว

^{๖๑} สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร : หจก, เขนปรีนติง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓.

๑๐.๒) ถ้าอยู่ในห้องจริยะให้นักเรียนกราบเบญจางคประดิษฐ์ ครั้ง ทั้งตอนเช้าเรียนและ
เลิกเรียน^{๖๒}

ประการสำคัญ คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องยึดหลักการสอน ๓ ประการของพระ
พุทธองค์ ดังนี้^{๖๓}

๑) สอนให้ได้ความรู้ (Knowledge) ๒) สอนให้ผู้เรียนศรัทธาใคร่ปฏิบัติตาม (Attitude)
๓) ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริงของการปฏิบัติธรรม(Process)

กล่าวโดยย่อ คือ บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากการศึกษาเกี่ยวกับ
วิชาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้

๑) สอนวิชาพระพุทธศาสนา ๒) อบรมศีลธรรมจรรยา ๓) ช่วยสอนธรรมศึกษา ๔)
พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ^{๖๔}

สรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ พระภิกษุผู้เป็นทั้งครูและแบบอย่างที่ดี ที่เข้าไป
สอนในโรงเรียนสายสามัญและอาชีวศึกษาทุกระดับชั้น ทั้งนี้ การสอนศีลธรรมของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนพึงยึดหลักการของพระพุทธเจ้า คือ สอนให้ผู้เรียนได้ความรู้ มีศรัทธาใคร่ปฏิบัติ
ตาม และเห็นผลของการปฏิบัติได้จริง นักเรียนต้องสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
ได้อย่างรวดเร็ว ตั้งใจฟังคุณครูสอน และมีความตั้งใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทำให้เกิด
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำในเรื่องที่ดี ๆ ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว

^{๖๒} สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, คู่มือการปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗), หน้า ๑๔.

^{๖๓} พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิท) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียน, คู่มือการจัดกิจกรรมงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและการประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้าน
พระพุทธศาสนาประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖), หน้า ๓,

^{๖๔} พระมหาโชวี ทสสนิโย อ่างใน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, รายงานการสัมมนาพระสอน
ศีลธรรม พระนักเทศน์ และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ประจำปี ๒๕๕๒), หน้า ๗๑,

ตารางที่ ๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (๒๕๔๗, หน้า ๒๒)	โครงการที่จัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน เข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), (๒๕๔๙, หน้า ๒๘)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงเพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ
พระวิสุทธิกัทรธาดา, (๒๕๕๖, หน้า ๓๙)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเป็นโครงการที่จัดส่งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนาไปทำหน้าที่สอนศีลธรรมในโรงเรียน
พระครูวินัยธร (วัลลพ โกวิโล) และคณะ, (๒๕๕๕, หน้า คำนำ)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็น โครงการที่สนับสนุนให้พระสงฆ์ไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา
พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิโล), (๒๕๕๖, หน้า ๓)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็น โครงการที่ฝึกอบรมและจัดส่งพระสงฆ์เข้าไปเป็น พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน เพื่อให้นักเรียน ได้เรียนธรรมะและสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้
สำนักงานโครงการพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน, (๒๕๕๗, หน้า คำนำ)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และไอเอ็น ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑
กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม, (๒๕๔๘, หน้า ๒๐)	ปัจจุบันปัญหาสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีต ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม, (๒๕๕๐, หน้า ๔๑.)	โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้ ๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ ๒) เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ๓) เพื่อให้พระสงฆ์นำหลักธรรมทางศาสนา

ตารางที่ ๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมังกโร), (๒๕๔๗, หน้า ก)	โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่กรมการศาสนาได้ ดำเนินการนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคมก่อสร้าง หลักธรรมทางความคิดและหลักร่วมทางการปฏิบัติซึ่งเป็นการ สืบสานงานพระพุทธศาสนา
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๕๓, หน้า ก)	การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับ มัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มี ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถนำ ความรู้และคุณธมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่าง เหมาะสมและมีความสุข
พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิโล), (๒๕๕๖, หน้า ก)	พระสอนศีลธรรมแล้วต้องสามารถนำหลักธรรมคำสอนมา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ตั้งใจฟังคุณครูสอน มี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำในเรื่องที่ดี ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว
กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม, (๒๕๕๑, หน้า ๔๙)	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ มีจำนวนเกือบ ๒๐.๐๐๐ รูปโดยแบ่งเป็น ๒ สังกัดคือ พระปฏิบัติการสอน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพระปฏิบัติ การสอนสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการอาชีวศึกษา
สำนักงานโครงการพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน, (๒๕๕๖, หน้า ๑๓)	พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มี ดังนี้ ๑) เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีตาบสอนอย่าง น้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ ๒) เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้น ตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ๓) เป็นผู้สอน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม ๔) เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อ ปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปรับ ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ๕) เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และ เป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครอง เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ ทางศาสนา ๖) เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศุนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๗) เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุม สอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจ ๘) เป็นผู้ให้ ความช่วยเหลือสองแควและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ตารางที่ ๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (๒๕๕๗, หน้า ๑๔)	ระเบียบปฏิบัติของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๑) ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมใน ๒) สอนให้ตรงตามพระไตรปิฎก ๓) รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ๔) นุ่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริณทล ๕) ห้ามบอกบุญเรียไรในโรงเรียน ๖) ไม่ควรคลุกคลีจนทำให้เสียความเป็นกลาง ๗) ไม่ก้าวก่างานของทุกฝ่ายในโรงเรียน ๘) ไม่นำศาสตร์อื่นไปมอมเมาเยาวชน ๙) ไม่ชี้้นำให้นักเรียนไปเยี่ยมเยือนวัดตามลำพัง ๑๐) ในการเข้าห้องเรียนให้หัวหน้าบอกทำความเคารพตามความเหมาะสม
พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิท), (๒๕๕๖, หน้า ๓)	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องยึดหลักการสอน ๓ ประการของพระพุทธองค์ ดังนี้ ๑) สอนให้ได้ความรู้ (Knowledge) ๒) สอนให้ผู้เรียนศรัทธาใคร่ปฏิบัติตาม (Attitude) ๓) ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริงของการปฏิบัติธรรม(Process)
พระมหาไชว์ ทสสนิโย, (๒๕๕๒, หน้า ๗๑)	บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากการศึกษาเกี่ยวกับวิชาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ๑) สอนวิชาพระพุทธศาสนา ๒) อบรมศีลธรรมจรรยา ๓) ช่วยสอนธรรมศึกษา ๔) พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา

สิกขาหรือการศึกษา ความหมายของคำว่า สิกขา/การศึกษาในพระพุทธศาสนา พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

คำว่า สิกขา มาจากภาษาสันสกฤตว่า สิกขา และมาจากบาลีว่า สิกขา แปลว่า การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมาย ดังนี้^{๒๕}

คำว่า สิกขา เป็นคำที่มาจากสันสกฤต ถ้าเป็นบาลีเรียกว่า สิกขา มีความหมายเดียวกัน สิกขา คือ หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา

การศึกษา มาจาก คำว่า สิกขา ในภาษาบาลี ซึ่งแยกได้เป็น สะ กับ อิกขะ สะ แปลว่า เอง ตัวเอง อิกขะ แปลว่า เห็น การเห็น เมื่อรวมความกันแล้วแปลว่า การเห็นตนเอง โดยตนเอง เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือเพื่อเข้าใจในตนเองให้แจ่มแจ้งและถูกต้องได้แก่การมีสัมมาทิฐิ คือ เข้าใจเรื่องความดับทุกข์ ความรู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ ความรู้จักการดับทุกข์ และความรู้จักทางให้ถึงความดับ

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต , พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

ทุกข์ และยังได้ให้ความหมาย ของการศึกษาในพระพุทธศาสนาดังนี้^{๖๖} การศึกษาในพระพุทธศาสนา หมายถึง Training เป็นอย่างน้อย คือ การทำลงไปจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่ ศึกษาเล่าเรียน ให้รู้ เข้าใจ จดจำได้ เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติพร้อมกันไปด้วย จนเกิดเป็นความเห็นแจ้งเป็นปัญญา เพื่อ ทำลายอวิชชา

นอกจากนี้ ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาณ ยังได้วิเคราะห์ศัพท์เพิ่มเติมอีก ดังนี้ คำว่า การศึกษา หากแปลตามรากศัพท์ภาษาบาลีก็จะได้ว่า^{๖๗}

๑. การเห็นด้วยปัญญา (สะหะ ปัญญาเย อิกขะตีติ สิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นด้วย ปัญญา ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือ การมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา)

๒. การเห็นด้วยตนเอง (สะยัง อิกขะตีติ สิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นด้วยตนเองธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือรู้เห็นด้วยตนเอง สัมผัสเองด้วยใจ)

๓. การเห็นตนเอง (สะกัง อิกขะตีติ สิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นซึ่งตนเอง ธรรมชาตินั้นชื่อว่า การศึกษา คือการมองเห็นตนเอง)

๔. การเห็นเท่าทัน (สะมัง อิกขะตีติ สิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นเท่าทัน ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า การศึกษา คือการเห็นเท่าทัน)

๕. การเห็นตามความเป็นจริง (สันตัง อิกขะตีติ สิกขา ธรรมชาติโดย้อมเห็นสิ่งซึ่งมีอยู่ ธรรมชาตินั้นชื่อว่าการศึกษา คือ มองเห็นตามหลักอริยสัจ คือ ความจริงแท้)

ตามความหมายของการศึกษาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ พยายามเข้าใจธรรมชาติ ทั้งธรรมชาติที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์เองและธรรมชาติที่แวดล้อมรอบตัวมนุษย์ โดยใช้การศึกษา เพื่อเพ่งพินิจสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา เห็นตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นเท่าทันและเห็นสิ่ง ต่าง ๆ ตามความจริงแท้ อย่างไรก็ตาม ถ้าวิเคราะห์ตามรูปศัพท์แล้ว คำว่า การศึกษา ตรงกับคำว่า สิกขา ที่ใช้อยู่ในพระพุทธศาสนา และความหมายของคำว่า สิกขา กล่าวไว้ดังนี้ ว่า^{๖๘}

บุคคลย่อมศึกษาอริสัจ คือศึกษาเรื่องความประพฤดีทางกายวาจาให้สูงขึ้นไปยังศึกษา ในการฝึกอบรมจิตใจให้ดีขึ้นบ้าง ศึกษาในการอบรมปัญญาให้เจริญขึ้นไปบ้างเมื่อห้วงจิต คำนึงถึง การศึกษา ๓ อย่างนี้ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อรู้ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อเห็นคือเข้าใจก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อตั้งจิตกำหนด แน่วแน่ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อน้อมจิตกำหนดไปก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อระครองความเพียรก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อ เอาสติกำหนดก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อตั้งจิตมั่นก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อรู้ทั่วชัดด้วยปัญญาก็เรียกว่าศึกษา เมื่อรู้สิ่ง ที่พึงรู้จำเพาะก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อกำหนดรู้สิ่งที่ควรกำหนดรู้ก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อละสิ่งที่พึงละก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อประจักษ์แจ้งสิ่งที่ควรประจักษ์แจ้งก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อฝึกอบรมเจริญสิ่งที่ควรปฏิบัติควรฝึกอบรมก็ ชื่อว่าศึกษา อีกตอนหนึ่งว่า^{๖๙}

^{๖๖} พุทธศาสนิกขุ, ความกลัว, พุทธศาสนา, ศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๔๒.

^{๖๗} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, ธรรมพรรณบัญญัติการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ประชาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔,

^{๖๘} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๙๖๐/๖๐๘.

^{๖๙} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๐๙/๒๕๕.

ภิกษุเล่าเรียนพระสูตร เล่าเรียนพระวินัย เล่าเรียนพระอภิธรรม ถือปฏิบัติเป็นผู้อยู่ป่า เป็นประจำ ถือปฏิบัติเป็นผู้ฉันอาหารบิณฑบาตเป็นประจำ ถือผ้าบังสุกุล คือผ้าที่เขาทิ้งแล้วเอามาซัก เอามาย้อมทำเองเป็นประจำ ถือมีจีวรแค่ ๓ ผืนเป็นประจำ เป็นต้น ก็ชื่อว่าศึกษาและยิ่งกว่านั้น พระพุทธองค์ยังตรัสถึงการศึกษานในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการศึกษาที่ยอดเยียมกว่าการศึกษาทั่ว ๆ ไป ดังนี้ว่า^{๗๐}

จะเห็นว่า การศึกษามีความหมายครอบคลุมทั้งการเล่าเรียน และการปฏิบัติไปพร้อมกัน และความจากพุทธพจน์ยังชี้ให้เห็นว่าการศึกษาแบ่งออกเป็น ประเภท คือ

๑. การศึกษาแบบธรรมดาสามัญทั่วไป
๒. การศึกษาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นการศึกษาที่ยอดเยียม คือ ไตรสิกขา เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ หรือพระนิพพาน

ในพระพุทธศาสนา มีการแบ่งคนออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามการศึกษา เรียกว่า เสขะ และ อเสขะ คือผู้ที่ยังต้องศึกษา และผู้ที่จบการศึกษาแล้วดังนี้^{๗๑}

เพราะเหตุไรจึงเรียกว่าพระเสขะ เพราะยังต้องศึกษาต่อไป ศึกษาอะไร ศึกษาอิศิลสิกขา บ้าง อธิจิตสิกขาบ้าง อธิปัญญาสิกขาบ้าง... พระเสขะทั้งหลาย คำนึงถึงไตรสิกขานี้ศึกษาอยู่รู้ศึกษาอยู่ อธิษฐานจิตศึกษาอยู่ น้อมใจไปด้วยศรัทธาศึกษาอยู่ ประคองความเพียรศึกษาอยู่ ตั้งสติไว้ศึกษาอยู่ ตั้งจิตศึกษาอยู่รู้ทั่วด้วยปัญญาศึกษาอยู่ รู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้อย่างศึกษาอยู่ กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ศึกษาอยู่ ละธรรมที่ควรละศึกษาอยู่ เจริญธรรมที่ควรเจริญศึกษาอยู่ ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งศึกษาอยู่ ประพฤติเอื้อเพื่อ ประพฤติเต็มใจ สมทานประพฤติกไป เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่าพระเสขะ พระเสขะเหล่านี้ ได้แก่พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติ เพื่อโสดาปัตติผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อสกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออนาคามีผลพระอรหันต์ และท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออรหันต์ผลจากความหมายในข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระเสขะคือบุคคลที่ยังต้องศึกษาในไตรสิกขาเป็นคนมีการศึกษา โดยจำกัดความไว้เฉพาะอริยบุคคลขั้นต้น ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปเท่านั้นจึงนับเข้าเป็นพระเสขะ ส่วนคนทั้งหลายที่มีคุณธรรมต่อยกว่าพระโสดาบัน ย่อมเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป ตามระดับคุณธรรม ความประพฤติกและปัญญา กล่าวคือ^{๗๒}

ผู้ที่ยังอยู่ใต้กระแสครอบงำของโลกธรรม ไม่รู้ไม่เข้าใจสิ่งทั้งหลายด้วยปัญญาที่เท่ากัน ตามสภาวะและตามเหตุปัจจัย ดำเนินชีวิตเอียงไปทางมัวเมาในกามสุขบ้าง ปีบริดทรมาณตนเองอย่าง เข้มงวดบ้าง หรือยึดถือแบบแผนวิธีที่งมงาย ไม่ดำเนินตรงไปในมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่า ปุถุชน

ผู้ที่ห่างไกลอารยธรรม มีตบอด ไม่รู้จักดีชั่ว ดำเนินชีวิตตามกระแสแห่งตัณหาชักพาไป ไม่ใช้ความคิดและปัญญา พร้อมทั้งจะเบียดเบียนผู้อื่นด้วยความเห็นแก่ตัว เรียกว่า อันธพาลปุถุชน

ผู้ที่ห่างไกลอารยธรรม เมื่อได้สดับเสียงของอริยบุคคลแล้ว เริ่มดำเนินชีวิตดีงาม มีศีลธรรม ประกอบด้วยกุศลกรรมมถ ๑๐ ประการ หรืออย่างน้อยดำรงอยู่ในสภาวะแห่งศีล ๕ ประการ

^{๗๐} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๒๔๗.

^{๗๑} ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๔๒/๑๖.

^{๗๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๖), หน้า ๕๑๒.

เรียกว่า กัลยาณปुरुชน หรือสุตวันต์อริยสาวก คือผู้สดับศาสน์แห่งอารยชน ตั้งต้นที่จะเดินเข้ามาใกล้ อริยมรรค

นอกจากนี้ ในสมัตตสูตร^{๗๓} ได้ยกข้อความการสนทนาธรรมกันระหว่างพระสารีบุตรกับ พระอนรุทธะ โดยได้กล่าวเพิ่มอีกว่า ที่ได้ชื่อว่า พระอเสขะ เพราะเจริญสติปัฏฐานและได้บริบูรณ์ใน สติปัฏฐาน ๔ อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะพิจารณาในประเด็นของ อริยมรรค (เนื่องจาก เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา) อันเป็นแนวทางแห่งอารยชน ซึ่งเปรียบเหมือนเส้นทางที่จะนำไปสู่จุดหมาย แต่มีส่วนประกอบ ๔ อย่าง โดยสรุปรวมไว้ในไตรสิกขา และจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป ฉะนั้นใน เบื้องต้นนี้จะพิจารณาเฉพาะคำว่า สิกขา ก่อน ดังนี้

ความหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนามีได้มุ่งหมายเพียงแค่การศึกษาในระดับ ปริยัติ เพราะว่าหากพอใจเพียงแค่ปริยัติโดยไม่นำไปสู่การปฏิบัติก็ไม่สามารถบรรลุผลประโยชน์สูงสุด ที่พึงได้พึงถึง แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะส่งเสริมให้เล่าเรียนปริยัติเป็นเบื้องต้น แต่ก็ไม่สรรเสริญถ้า บุคคลพึงพอใจและหยุดอยู่เพียงแค่ขั้นเล่าเรียนปริยัติ ฉะนั้นจึงได้อุปมาบุคคลที่พอใจเล่าเรียนเพียงแค่ ปริยัติว่าเหมือนกับคนตาบอดถือคบเพลิงทว่าตนเองกลับไม่เห็นแสงสว่างของคบเพลิงที่ตนเองถือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่อาจได้รับประโยชน์ที่สมบูรณ์แท้จริงจากสิ่งที่ได้เล่าเรียนหรือท่องจำมา ดัง สุภาสิตของพระอานนทเถรคาถาว่า^{๗๔}

ผู้ใดเล่าเรียนมามาก ดูหมิ่นผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาน้อยด้วยการสดับ แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติ ตามที่เล่าเรียนมาย่อมปรากฏแก่เราเหมือนคนตาบอดถือดวงไฟไป ฉะนั้น บุคคลควร เข้าไปนั่งใกล้ ผู้ ที่ศึกษามาก แต่ไม่ควรทำสุตะที่ตนได้มาให้เป็นพิษเพราะสุตะที่ตนได้มานั้นเป็นเบื้องต้น แห่ง พรหมจรรย์ เพราะฉะนั้นจึงควรเป็นผู้ทรงธรรม

จากสุภาสิตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งเพียงแค่เล่าเรียน ท่องจำพุทธพจน์ หรือในระดับปริยัติ โดยได้ชี้ว่านั่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น และ สาเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่ให้การศึกษายุคอยู่เพียงแค่ปริยัตินั้น อาจพิจารณาได้หลายประเด็น ยกตัวอย่าง ดังนี้

ไตรสิกขาเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาฝึกฝนอบรมมนุษย์ทั้ง ๓ ด้าน^{๗๕} คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านความรู้ความคิด (ปัญญา) อนึ่งไตรสิกขานี้มีเนื้อหาครอบคลุมมรรค ๘ ทั้งหมด องค์ประกอบ ๔ อย่างของมรรค ดังปรากฏในจุฬเวทลสูตร ความว่า สมัยหนึ่งพระผู้มี พระ ภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่ให้เหยื่อแก่กระแตเขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น วิสาขอุบาสกเข้าไปหาธรรมทินนาภิกษุณีถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วสนทนา ธรรมว่าด้วยเรื่อง มรรค ๘ กับชั้น

สรุปว่า วิธีคิดแบบนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สร้างปัจจัยแห่ง สัมมาทิฐิ คือ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้านและสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน ๒) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศ

^{๗๓} ส.ม. (ไทย) ๒๔/๓๘๔/๑๖๒.

^{๗๔} ชุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๓๔๗/๒๕๔.

^{๗๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๐๘/๓๔๓.

และปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๓) วัดและประเมินผลการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนและศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยหลักสิกขานี้ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา สิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เมื่อหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดอยู่ใน รูปแบบของไตรสิกขา

ตารางที่ ๒.๑๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบพุทธตามหลักไตรสิกขา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๒, หน้า ๑๕)	คำว่า สิกขา เป็นคำที่มาจากสันสกฤต ถ้าเป็นบาลีเรียกว่า สิกขา คือ หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา
พุทธทาสภิกขุ, (๒๕๓๐, หน้า ๔๒)	การศึกษา มาจาก คำว่า สิกขา ในภาษาบาลี ซึ่งแยกได้เป็น สะ กับ อิกขะ สะ แปลว่า เอง ตัวเอง อิกขะ แปลว่า เห็น การเห็น เมื่อรวมความกันแล้วแปลว่า การเห็นตนเอง ให้แจ่มแจ้งและถูกต้องได้แก่การมีสัมมาทิฐิ
พระมหาจรรยา สุทธิญาณ , (๒๕๔๔, หน้า ๓-๔)	คำว่า การศึกษา หากแปลตามรากศัพท์ภาษาบาลีก็จะได้ว่า ๑. การเห็นด้วยปัญญา ๒. การเห็นด้วยตนเอง ๓. การเห็นตนเอง ๔. การเห็นเท่าทัน ๕. การเห็นตามความเป็น
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๕๑๒.)	เพราะเหตุไรจึงเรียกว่าพระเสขะ ๑. ศึกษาอริสติกสิกขา ๒. อธิจิตสิกขา ๓. อธิปัญญาสิกขา

๒.๔.๑ ไตรสิกขาหลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน เพื่อให้เกิดปัญญานำพา ไปสู่ความเป็นอิสระจากสิ่งร้อยรัดทั้งปวง ดังที่

พุทธธรรม เป็นเสมือน แก้วมณีที่เจียรระไนรัศมีหลายเหลี่ยม นักวิชาการสามารถจัดมุมมองให้เป็นประกายเลื่อม รุ่งไฉฉางาม หลายวิธีการ พุทธธรรมเสนอหลักการพัฒนาปัญญาที่มุ่งการฝึกฝนอบรมตนให้บรรลุนิสรณะภาวะ หลุดพ้นจากปัญหา โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนิกชนจะเข้าใจหลักพุทธธรรมในแง่ของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ศิล ประเพณี พิธีกรรม เท่านั้น แท้จริงแล้วพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวาง หลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบครบกระบวนการ มีองค์ประกอบและ ขั้นตอนตามลำดับต่อเนื่องสมบูรณ์^{๗๖}

สรุปว่า แนวคิดการบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขา กับแนวคิดตามทฤษฎีเชิงระบบดู เหมือนกับว่าเป็นความสอดคล้องกันที่ลงตัวอย่างยิ่งที่แนวคิดทั้ง ๒ นี้ได้เกิดขึ้นในยุคสมัยที่แตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทั้ง ๒ ยังมีประเด็นที่ทำให้เห็นได้ว่ามิใช่ว่าหลักไตรสิกขาและทฤษฎีเชิงระบบจะมีความสอดคล้องลงตัวกันทั้งหมดในทุกประเด็น หากได้นำแนวคิดทั้ง ๒ มาสร้างเป็นตารางเปรียบเทียบก็จะทำให้เรามองเห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

^{๗๖} สุมน อมรวิวัฒน์, หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๒), หน้า ๘-๑๗.

ตารางที่ ๒.๑๕ ไตรสิกขาหลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๔๒, หน้า ๘-๑๗)	พุทธธรรม นักวิชาการสามารถจัดมุมมองให้เป็นประกายเลื่อม รุ่ง ไฉไลงดงาม หลายวิธีการ พุทธธรรมเสนอหลักการพัฒนาปัญญาที่มุ่ง การฝึกฝนอบรมตนให้บรรลุ อิศระภาวะ หลุด พ้นจากปัญหา มี ความเข้าใจหลักพุทธธรรมในแง่ของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ศีล ประเพณี พิธีกรรม เท่านั้น

๒.๔.๒ ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผัสสะทั้ง ๕ ประการของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ คือ รู้สึก, หมายรู้, รู้คิด, รู้แจ้ง และมีการกระทำโต้ตอบ ฝึกฝน อบรมตนเองหรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดความรู้และความดี สามารถสร้างความ ผาสุก ตามสมควรแก่เหตุปัจจัย และมีความเป็นอิสระพ้นจากทุกข์และความเป็นทาสของอารมณ์ ผัสสะเป็น แหล่งแห่งความรู้ ความรู้ทั้งปวงเกิดขึ้นที่ผัสสะ คืออาศัยการรับรู้โดยผ่านอายตนะทั้ง ๕ ซึ่งสามารถ จัดกลุ่มความรู้ได้เป็น ๒ ประเภท คือ^{๗๗}

๑. ความรู้ที่ได้ทางปัญจทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้แก่ความรู้ในขั้นต้น กล่าวคือ รู้อารมณ์ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

๒. ความรู้ที่ได้ทางมนทวาร คือ ใจ ได้แก่ สิ่งทั้งหลายที่ใจรู้ที่ใจคิด อารมณ์ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในใจ

จึงกล่าวได้ว่าการจัดการการเรียนรู้ทางอายตนะทั้ง ๖ เป็นการจัดการการเรียนรู้ตามแนว พุทธศาสตร์ โดยอาศัยกระบวนการทั้ง ๓ คือ ควบคุมพฤติกรรมทางกายและทางวาจา (ศีล) ฝึกฝน อบรม พฤติกรรมทางใจให้สงบจากสิ่งรบกวนใด ๆ (สมาธิ) พัฒนาความคิด ทักษะคิดให้ถูกต้องดีงามตาม แนวแห่งพุทธะ รู้เท่าทันปัจจุบันสามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างองอาจไม่ขลาดกลัว (ปัญญา)

สรุปว่า การจัดการการเรียนรู้ทางอายตนะทั้ง ๖ เป็นการจัดการการเรียนรู้ตามแนว พุทธศาสตร์ โดยอาศัยกระบวนการทั้ง ๓ คือ ควบคุมพฤติกรรมทางกายและทางวาจา (ศีล) ฝึกฝน อบรม พฤติกรรมทางใจให้สงบจากสิ่งรบกวนใด ๆ (สมาธิ) พัฒนาความคิด ทักษะคิดให้ถูกต้องดีงามตาม แนวแห่งพุทธะ รู้เท่าทันปัจจุบันสามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างองอาจไม่ขลาดกลัว (ปัญญา)

^{๗๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๙.

ตารางที่ ๒.๑๖ ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๕, หน้า ๗๙)	อายตนะทั้ง ๕ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มความรู้ได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ความรู้ที่ได้ทางปัญจทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้แก่ ความรู้ในขั้นต้น กล่าวคือ รู้อรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ๒. ความรู้ที่ได้ทางมโนทวาร คือ ใจ ได้แก่ สิ่งทั้งหลายที่ใจรู้ที่ใจคิด อารมณ์ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในใจ

๒.๔.๓ หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ กล่าวไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนามองมนุษย์ ทั้งในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคล (As an Individual) และในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น (กัลยาณมิตร) ตามหลักพระพุทธศาสนา บุคคลแต่ละคนมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย จักทำกรรมอันใดไว้ ดี หรือ ชั่ว จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น หลักดังกล่าวนี้แสดงว่า การเรียนรู้ที่ได้ผลเกิดจากการที่ผู้สอนรู้จัก นักเรียนแต่ละคนทั้งทางด้านบุคลิกลักษณะนิสัย อุปนิสัย ความรู้สึนึกคิด ความถนัด และผู้สอนต้อง มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนแต่ละคนให้เต็มตามความสามารถของเขา

“มนุษย์เป็นชีวิตที่มีความประเสริฐ มีความสำคัญในตัวของมันเอง และชีวิตนั้นอาจจะมี ความสมบูรณ์ได้แม้ในตัวของมันเองในแง่ที่เราจะต้อง มองเป็นจุดหมายสูงสุดว่า เราจะต้องพัฒนา มนุษย์ให้มี “ชีวิต” ที่ดีงามในตัวของเขาเองเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ มีอิสรภาพ มีความสุขในตัวเอง”

มุมมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น พระธรรมปิฎก ได้อธิบายหัวข้อ “เริ่มยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยแนวความคิดใหม่เติมแท้แห่งสังฆธรรม” ไว้ว่า

๑. มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ที่ทุกส่วน ส่งผลกระทบต่อกัน จึงต้องทำการที่เกื้อกูลประสานกลมกลืนกัน เพื่อให้เกิดผลดีในการอยู่ร่วมกันนั้น

๒. มนุษย์สัตว์ทั้งปวง เป็นเพื่อนร่วมกฏธรรมชาติเหมือนกัน ทุกชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์กลัวตายเหมือนกันไม่มีการแบ่งแยกแตกต่าง การทำร้ายสัตว์ไม่ว่าชีวิตใดก็เป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งสิ้น มนุษย์ควรมีเมตตาและไม่ตรีที่ไม่จำกัดแบ่งแยก มีแนวโน้มของจิตใจในทางที่จะช่วยเหลือ | ความ สามัคคี และมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”^{๗๘}

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักดังกล่าวจึงต้องสร้างฉันทะแก่ผู้เรียนแต่ละคนในเวลาเดียวกันก็ต้องเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม และฝึกทักษะทางสังคม เพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มด้วย

^{๗๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕-๗๖.

ขั้นตอนที่ ๒ มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หรือเวไนยบุคคล สามารถได้รับการสั่งสอน ฝึกฝน และอบรมบ่มนิสัยได้

คำว่า เวไนยสัตว์ท่านได้กล่าวไว้ว่า “สัตว์” มีความ หมายถึงสิ่งมีชีวิตที่ยังติดข้องอยู่กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือหากพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบ ของชีวิตก็คือ ชั้น ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สัตว์ เป็น “สิ่งที่มีความรู้สึกและ เคลื่อนไหวไปตัวเอง รวมถึงเทพ มาร พรหม มนุษย์ เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน และสัตว์นรก ในบาลีเพ่งเอามนุษย์ก่อนอย่างอื่น ไทยมักเพ่ง เอาเดรัจฉาน” การที่ความหมายของสัตว์ ในภาษาไทย หมายถึง ดิรัจฉาน หรือ เดรัจฉาน ก็เนื่องด้วย สิ่งมีชีวิตในประเภทนี้ยังดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณ เมื่อหิวก็ออกล่าหากิน เมื่อกลัวก็หลบหลีก เมื่อโกรธก็ทำลายล้าง ความแตกต่างทางรูปร่างมิได้จำแนกมนุษย์และสัตว์ออกได้อย่างชัดเจน หาก บอกได้แต่เพียงว่านี่เป็นคน นี่เป็นสัตว์ การจำแนกมนุษย์ต่างจากสัตว์จึงต้องจำแนกโดยระดับจิตที่ ได้รับการฝึก และพัฒนาจนแตกต่างกัน^{๗๙}

ความแตกต่างของระดับจิตระหว่างมนุษย์และสัตว์ดังนี้^{๘๐}

๑. จิตของมนุษย์เป็นจิตซึ่งเป็นอิสระ สงบพอดี เย็นพอดี ควบคุมได้ฝึกฝนอบรมได้เกษม สะอาด

๒. จิตของสัตว์ เป็นทาสมุ่งความอยู่รอด ถูกกระตุ้นโดยสัญชาตญาณ ควบคุมไม่ได้ ฝึกฝน ไม่ได้ หวงแหน โหดเหี้ยม

หลักการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ปรากฏในพุทธพจน์ที่แสดงว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้อง ฝึก และฝึกให้พัฒนาได้ นอกจากนั้นการฝึกและพัฒนาคนต้องฝึกไปพร้อมกันทั้งทางด้านกายและ ด้าน จิต ดังจะขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป

๑. ทนโต เสฏฐิโน มนุสเสสุ : ในหมู่มนุษย์คนประเสริฐ คือคนที่ฝึกแล้ว^{๘๑}

๒. วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชาเนีย จ สินฺธวา กุ ญฺชรา จ มหานครา อุตฺตทนฺโต ตโต วรี : อัสตร อาชาไนย สินธพ และช่างหลวงฝึกแล้วล้วนดีเลิศ แต่คนที่ฝึกตนแล้ว ประเสริฐ ยิ่งกว่านั้น^{๘๒}

๓. วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฐิโน เทวมานุเส : คนที่สมบูรณ์ด้วยความรู้และความ ประพฤติ เป็นผู้ประเสริฐสุดทั้งในหมู่มนุษย์และเทวดา^{๘๓}

ในการฝึกตนของบรรดาบุคคลทั้งหลายนั้น นอกจากจะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคลดังที่ได้เปรียบว่า แผ่นดินย่อมไม่เรียบเสมอกันทั้งหมดได้ฉันใด มนุษย์ทั้งหลายจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไม่ได้ฉันนั้น เมื่อคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มองมนุษย์ทั้งเพศชาย และเพศหญิงว่าสามารถพัฒนาได้เช่นเดียวกัน ดังพระคาถาว่า “น ทิ สพฺเพสุ ฐฺฏานํสุ ปุริโส โหติ ปญฺชิติ

^{๗๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๒.

^{๘๐} สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

^{๘๑} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๓๔.

^{๘๒} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๒/๑๓๔.

^{๘๓} ที.ปา. (ไทย) /๑๔๐/๑๐๒.

โต อิตถิปิ ปณฺหิตา โหติ ตตถ ตตถ วิจฺกขณา : บุรุษเป็นบัณฑิตในทุกสถานก็หาไม่ สตรีมีปัญญาหยั่งเห็นในการณ์นั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิต”^{๘๔}

จากหลักการเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กระบวนการพัฒนามนุษย์มุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งทำความเข้าใจในธรรมชาติ และความเจริญเติบโตของมนุษย์ทั้งทางกายและจิต การตั้งสมมุติฐานว่ามนุษย์เป็นเวไนยยะ สามารถฝึกฝนอบรมได้ทั้งโดยตนเองและโดยสิ่งแวดล้อม (ปรโตโฆสะ) กระบวนการเรียนรู้จึงมีจุดเริ่มต้นที่บุคคล มีขั้นตอนดำเนินการที่สัมพันธ์สอดคล้องมุ่งเน้นที่บุคคลคือ หลักของการพัฒนาตนได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ ก็คือ อิศราภาพทั้งทางกาย และจิตของบุคคลนั่นเองรวมถึงเพื่อเกื้อกูลแก่สังคมโลกทั้งมวล

ขั้นตอนที่ ๓ มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิด (สชาติกปัญญา) และแม้ว่ามนุษย์จะมีความแตกต่างกัน ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ (โยคปัญญา)

คำว่า “ปัญญา” ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความรู้ทั่ว, ปรีชา หยั่งรู้เหตุผล, ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ตี-ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามความเป็นจริง สชาติกปัญญาเป็นคุณภาพของสมอง (ส่วนหนึ่งของกาย-รูป) ซึ่งติดตัวมา แต่กำเนิด แต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อปัญญาที่เกิดจากการ ฝึกฝนอบรมว่ามีความสำคัญยิ่ง กว่า มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดโยคปัญญา หรืออีกนัยหนึ่ง คำว่า ญาณ จิต ปัญญา ภาวิตปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมแล้ว^{๘๕}

กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญานั้น หลักการนี้เน้นการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้กระนั้น มนุษย์ก็เรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังพระคาถาในวิสุทธิมรรค มหาภูิกว่า “เหล่าสัตว์มีฤดีในดวงตาน้อยก็มี มีฤดีในดวงตามากก็มี มีอินทรีย์ล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี มีอาการดีก็มี มีอาการทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้ยากก็มี ตระหนักถึงภัยปรโลกก็มี” อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การจัดบุคคล ๔ จำพวกในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต จำแนกความสามารถของการเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๘๖}

๑. อุคฆฏิตัญญู ผู้อาจารย์ธรรมเพียงท่านยกหัวข้อขึ้นแสดง
๒. วิปจิตัญญู ผู้อาจารย์ธรรมต่อเมื่อท่านอธิบายความแห่งหัวข้อนั้น
๓. เนยยยะ ผู้พอจะแนะนำได้ คือ ต้องพราสอนบ่อย ๆ
๔. ปทปรมะ ผู้มีบทย่างยิ่ง คนกลุ่มนี้ไต่ฟังความต่าง ๆ เป็นอันมากแต่ไม่สามารถรับรู้ธรรมได้ในชาตินี้ แม้จะสอนอย่างไรก็ตาม

หากศึกษาพระไตรปิฎกโดยตลอด จะพบว่าพระบรมศาสดาได้วางหลักการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนอย่างมาก พระองค์ทรงให้กำลังใจแก่ผู้เรียน ตามหลักอิทธิบาท ๔ จากหลักการนี้เองที่ทำให้พระองค์และพระสาวกเผยแผ่พระพุทธธรรมด้วยวิธีการหลากหลาย เพื่อให้สาธุชนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

^{๘๔} ชู.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๒๒/๒๕๔.

^{๘๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๘๖} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

ขั้นตอนที่ ๔ พระพุทธศาสนาอธิบายหลักการเรียนรู้ของมนุษย์ว่า^{๘๗}เกิดขึ้นในวิถีชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมของ รูป (กายภาพ: กาย-วาจา) กับนาม (จิตภาวะ) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ไปตามความเจริญเติบโต (พัฒนาการ) ของชีวิต หลักการเรียนรู้ข้อนี้ถ้าจะให้ชัดเจน ผู้อ่านต้อง ศึกษาเรื่องเบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ ๕ อันเป็นองค์ประกอบของมนุษย์ เพราะความรู้สาระสำคัญใน พระพุทธศาสนานั้นคือ

๑. ความรู้ชัดซึ่งขันธ์ ๕ เหตุเกิดแห่งขันธ์ ๕ ความดับแห่งขันธ์ ๕ และปฏิบัติในถึงความดับแห่งขันธ์ ๕

๒. ความรู้ชัด ซึ่งความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา และความเสื่อมไปเป็นธรรมดาของขันธ์ ๕

๓. ความรู้ชัดซึ่งคุณโทษและอุปายเครื่องสลัดออกแห่งขันธ์ ๕

วิธีการเรียนการสอนด้วย กระบวนการซึมซับ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปกับนาม รวมกันเข้าเป็นชีวิตหรือขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความซื่ออ้ออธิบายให้เข้ากับศัพท์ทางครศาสตร์ว่า การเรียน การสอน เป็นการพัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้ การรับรู้ การคิดพิจารณาและความรู้แจ้ง ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องใช้สติและปัญญากำกับกับการฝึกฝนอบรมโดยตลอด หากจะอธิบายให้ชัดเจนขึ้น การพัฒนา รูปกับนามเป็นฐานของการเรียนรู้ทั้งหมดของมนุษย์^{๘๘}

รูป จำแนกได้เป็น

๑. รูปร่าง คือ โครงสร้าง (กาย) ประกอบเป็นร่างกายของมนุษย์ (Body)

๒. รูปลักษณ์ (Appearance)

๓. พฤติกรรม อาการ การกระทำ ท่วงท่า ท่วงที (Performance)

นาม (จิต) จำแนกได้เป็น

๑. เวทนา-รู้สึก (Feeling, Sensation)

๒. สัญญา-การกำหนดได้ หมายรู้ (Perception)

๓. สังขาร การปรุงคิด (Formation)

๔. วิญญาณ การรู้แจ้ง (Knowledge, Consciousness)

การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการผสมผสานทั้งกายและจิต และต้องพัฒนาทั้ง ๒ ด้าน ไปพร้อมกัน

ขั้นตอนที่ ๕ การเรียนรู้ของมนุษย์มีแกนหลัก ๓ แกน คือ

๑. การฝึกฝนตนเองเรื่อง คีล (Self-training in Morality)

๒. การฝึกฝนตนเองเรื่อง สมาธิ (Self-training in Mentality or Concentration)

๓. การแก้ฝนตนเองเรื่อง ปัญญา (Self-training in Wisdom)

^{๘๗} คุชฎี สิตลวรางค์, การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก, **วิทยานิพนธ์ การศึกษาคุชฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗๒.

^{๘๘} สุมณ อมรวิวัฒน์, **หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

หลักการเรียนรู้ข้างต้นมีลักษณะเป็นหลักและแนวปฏิบัติที่บูรณาการพัฒนามนุษย์ในพระไตรปิฎก เรียกว่า ไตรสิกขา

ไตรสิกขา คือ การฝึกหัดอบรมกาย วาจา และจิตของมนุษย์ให้สามารถค้นพบและควบคุมตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ตามหลักการศึกษา ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

หลักไตรสิกขา ในแง่ของการพัฒนามนุษย์ไว้ใน หนังสือพุทธธรรม ว่า “ถ้าพูดตามภาษาของนักวิชาการสมัยใหม่ หรือตามหลักวิชาการศึกษาสาย ตะวันออกอภิปรัชญา อภิจิตตสิกขา และอภิปัญญาสิกขา ก็ครอบคลุมถึงการทำให้เกิดพัฒนาการทาง สังคม พัฒนาการทางอารมณ และพัฒนาการทางปัญญาโดยลำดับ เป็นแต่จะแตกต่างกันโดยขอบเขตของ ความหมาย และสิกขา ๓ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนจำเพาะตามแนวของพุทธธรรม อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยใน ชั้นเบื้องต้นจะเห็นได้ชัดว่าความหมายไปกันได้ดี คือ พูดได้ตรงกันในชั้นพื้นฐานว่า จะต้องฝึกฝนอบรม บุคคลให้มีวินัย (รวมถึงความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม) ให้งอกงามทางอารมณ (ทางพระว่า ให้จิตเข้มแข็ง ประณีต มีคุณภาพ และสมรรถภาพดี) และให้งอกงามทางพุทธิปัญญา (เริ่มด้วยความคิดเหตุผล) สิกขา ๓ นี้เนื่องกันและช่วยเสริมกัน...ไตรสิกขา เป็นระบบฝึกฝนอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียด และจากส่วนที่ง่ายกว่าไปหาส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่า เมื่อ ฝึกขั้นละเอียดภายในคือขันจิตและปัญญาแล้ว ผลก็ส่งกลับออกมาช่วยการดำเนินชีวิตด้านนอก เช่น มี ความประพฤติสุจริต มั่นคง มีศีลเป็นไปโดยปกติธรรมของตนเองต้องแน่ใจ หรือตั้งใจคอยควบคุมรักษา คิดแก้ปัญหา และทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์” โดยนัยที่กล่าวแล้วเมื่อแปลตลอดระบบสิกขาแล้ว ระบบชีวิต ทั้งหมดก็กลายเป็นระบบของมรรค สอดคล้องกันหมดทั้งภายในภายนอก^{๘๙}

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาว่า “การฝึกหัดอบรมตาม หลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการและปัจจัยการที่มีว่าลักษณะบูรณาการนั้น เพราะ ทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมีองค์แปดนั้นมีลักษณะผสมผสาน กลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ ต้องเจริญงอกงามยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้^{๙๐}

หลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาจึงมีความสมบูรณ์ที่ครูต้องรู้จักนักเรียนแต่ละคนและถือว่านักเรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต และ ปัญญา การเรียนการสอน

^{๘๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑๕.

^{๙๐} สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาจึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการแก้ขัด อบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลของการปฏิบัตินั้นด้วย (ปฏิเวธ) นอกจากนี้การ ฝึกหัดอบรม ตามแนวไตรสิกขายังเน้นความสำคัญของการเป็น กัลยาณมิตรและความสำคัญของสังคม สิ่งแวดล้อม ที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้อีกด้วย

ขั้นตอนที่ ๖ การพัฒนาปัญญา

จุดหมายของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเกิดปัญญาซึ่งต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การ ฝึกฝนคัมภีร์ (จินตามยปัญญา) และการ ฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา) โดยทั่วไปนักการศึกษาที่นำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน มักจะเรียงลำดับการเรียนรู้

โดยเริ่มต้นจากการแสวงหาความรู้ด้วยการฟัง การรับเอาจากผู้อื่นก่อน แล้วจึงนำมาคิด ปฏิบัติ เกิดการ เรียนรู้ แท้จริงแล้วกระบวนการพัฒนาปัญญา อาจเกิดขึ้นตามลำดับดังกล่าวก็ได้ หรือ เกิดขึ้นจากจิน ตามยปัญญา ก่อน คือ คัมภีร์เอง แล้วจึงแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนำมาตรึงตรองปฏิบัติ จนเกิดปัญญา ขึ้น บางครั้งผู้ที่มีระบบสติปัญญาสูงอาจเริ่มต้นที่การทดลองปฏิบัติ คือ ภาวนามย ปัญญาแล้ว คิด ค้นหาเหตุผลด้วยตนเอง แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจนเกิดปัญญา รู้แจ้งก็สามารถเป็นไป ได้

สรุปว่า เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนด ผลการเปรียบเทียบ พบว่า มีความคล้ายกัน กล่าว คือ หลักไตรสิกขา เรียกว่า การวัดและประเมินผลการใช้หลักไตรสิกขา เช่น ผลที่เกิดกับตัว ผู้เรียน การเรียนตามหลักพุทธศาสตร์ จึงต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงมโนธรรมและ วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม เน้นวิธีการเรียนการค้นพบด้วยตนเอง การประเมินตนเองและปรับปรุงแก้ไขผลแห่ง การปฏิบัตินั้นเป็นนิจ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยชี้แนะแนวทางช่วยสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการ และสิ่งแวดล้อมที่มีสุนทรียภาพ

ตารางที่ ๒.๑๗ หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๓๗, หน้า ๗๕-๗๖)	ศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยแนวความคิดใหม่เติมแท้แห่งสังขารม ไว้ว่า ๑. มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์ แห่งเหตุปัจจัยของ ๒. มนุษย์สัตว์ทั้งปวง เป็นเพื่อนร่วม ภพธรรมชาติเหมือนกัน ทุกชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๓๒๒)	คำว่า เวไนยสัตว์ท่านได้กล่าวไว้ว่า “สัตว์” มีความ หมายถึงสิ่งมีชีวิตที่ยังติดข้องอยู่กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือหากพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบ ของชีวิตก็ คือ ชั้น ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๕)	ความแตกต่างของระดับจิตระหว่งมนุษย์และสัตว์ดังนี้ ๑. จิตของมนุษย์เป็นจิตซึ่งเป็นอิสระ สงบพอดี เย็นพอดี ควบคุมได้ฝึกฝนอบรมได้เกษม สะอาด ๒. จิตของสัตว์ เป็นทาสมุ่งความอยู่รอด ถูกกระตุ้นโดยสัญชาตญาณ ควบคุมไม่ได้ ฝึกฝนไม่ได้ หวงแหน โหดเหี้ยม
พระธรรมปิฎก (ป.ต.ปยุตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๗๕-๗๖)	คำว่า “ปัญญา” ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความรู้ทั่ว. ปรีชา หยั่งรู้เหตุผล. ความรู้เข้าใจชัดเจน
ดุชฎี สีสถาวรศักดิ์, (๒๕๓๒, หน้า ๑๗๒)	เรื่องเบญจขันธ์ หรือ ชั้น ๕ คือ ๑) ความรู้ชัดซึ่งชั้น ๕ เหตุเกิดแห่งชั้น ๕ ความดับแห่งชั้น ๕ และปฏิบัติทาใน ถึงความ ดับแห่งชั้น ๕ ๒) ความรู้ชัด ซึ่งความเกิดขึ้น เป็นธรรมตา และความเสื่อมไปเป็นธรรมตาของชั้น ๕ ๓) ความรู้ชัดซึ่งคุณโทษและอุปายเครื่องสลัดออกแห่ง ชั้น ๕
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๓)	วิธีการเรียนการสอนด้วย กระบวนการชิมชั๊บ ซึ่งเป็น กระบวนการพัฒนารูปกับนาม รวมกันเข้าเป็นชีวิตหรือ ชั้น ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๔๑๕)	หลักไตรสิกขา หนังสือพุทธธรรม ว่า “ถ้าพูดตามภาษา ของนักวิชาการสมัยใหม่ หรือตามหลักวิชาการศึกษาสาย ตะวันออกอภิปรัชชา อภิจิตตศึกษา และอภิปญญาศึกษา
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๔๒, หน้า ๔๕)	กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาว่า “การฝึกหัด อบรมตาม หลักไตรสิกขา เป็นการศึกษามีลักษณะ บูรณาการและปัจจัยการที่มีว่าลักษณะบูรณาการนั้น เพราะ ทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๒.๔.๔ การสอนแบบไตรสิกขา

การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ประยุกต์มาจากการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้ในการสั่งสอนประชาชนอย่างได้ผล ได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการศึกษาจากผู้วิจัยจึงขอนำเสนอตามลำดับขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขาต่อไปนี้

ก. ความหมายและวัตถุประสงค์ของการสอนแบบไตรสิกขา

นักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายของการสอนแบบไตรสิกขาไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ความหมาย การสอนแบบไตรสิกขาไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจแล้วพิจารณาผลของการ ปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้^{๙๑}

ความหมาย การสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีสอนที่ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนมี ศีลสิกขา คือ สำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ใน องค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือ ฝึกจิตให้สงบ มั่นคง ผ่องใส ระวังจากกิเลส เมื่อจิตสงบมั่นคงเป็นจิตที่ฝึก ดีแล้วก็เป็จิตอันควรแก่ การงานที่จะพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ปัญญาสิกขา คือ การพิจารณาร่างกาย ความรู้สึก นึกคิดของตนในขณะที่มีสมาธิว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็เกิด ดับไป เป็นของไม่เที่ยง ไม่ทนทาน ไม่สามารถตั้งอยู่ได้เป็นของที่ไม่ควรยึดถือ เป็นการอบรมคนให้ เข้าใจหลักสภาพความเป็นจริง เพื่อละกิเลส ละทุกข์ หากอบรมปัญญาแล้ว สมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้น ตามลำดับ ปัญญาสิกขา จึงเป็นการใช้ปัญญาพิจารณากองทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ฉะนั้น การสอนแบบไตรสิกขาจึงเป็นการสอนที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติจริง^{๙๒}

ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่าเป็นวิธีสอนที่ ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษาตามลำดับ ๓ ขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีศีล คือมีระเบียบ วินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนมีสมาธิ การมีสมาธิก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ และเมื่อกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบช่วยให้เกิดปัญญารู้แจ้ง วิธีการเรียนแบบนี้เน้นกระบวนการคิด และความรู้แจ้ง^{๙๓}

ข. กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา

กระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรม ตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา นั้นผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรคมืองค์แปดได้แก่

^{๙๑} ดุษฎี สิตลวรางค์, “การเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสภาจฉายในการสอนเบญจศีล และฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัย : ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๒๔), หน้า ๓.

^{๙๒} บรรเทา กิตติศักดิ์, *จริยธรรมทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘๘-๒๙๐.

^{๙๓} วันเพ็ญ วรรณโกมล, *การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา*, (สถาบันราชภัฏธนบุรี ๒๕๔๔), หน้า ๖๓.

๑. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา - เจรจาชอบ สัมมากำมันตะ - การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ-การเลี้ยงชีพชอบ

๒. การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ-ความเพียรชอบ สัมมาสติ-การระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ - การตั้งจิตมั่นชอบ

๓. การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วย สัมมาทิฐิ - การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - การดำริชอบ^{๔๔}

จากหลักมรรคมงคล ๘ จะเห็นได้ว่าเป็นหลักไตรสิกขานั้นเอง คำว่า ไตรสิกขา หมายถึง การเรียนรู้ หรือการปฏิบัติ ๓ หลักการคือ

๑. ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบ มีระบบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม และมีวินัย

๒. จิตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อแกจิตให้มียอนิโสมนสิการไม่วอกแวก กระสับกระส่าย ควบคุมได้ดี เพราะการกระทำทั้งหลายทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรมมีใจเป็นหัวหน้า

๓. ปัญญาสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง^{๔๕}

กระบวนการพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา การศึกษามงคลประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ สติปัญญา และการคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สติปัญญาเป็นเรื่องของคุณภาพภายในตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์และสิ่งแวดล้อมแรก ๆ ของชีวิตการคิดเป็นทักษะในการดำเนินการให้ สติปัญญาแสดงออกต่อประสบการณ์ ส่วนความรู้คือข้อมูลข่าวสารที่เป็นทรัพยากรเบื้องต้นที่นำไปสู่การใช้ความคิดเพราะการคิดโดด ๆ โดยปราศจากข้อมูลย่อมเป็นไปไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ยืนยันว่าองค์ประกอบทั้ง ๓ มีความสัมพันธ์กัน คือ การคิดเป็นกิจกรรม ทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่ง การคิดเป็นกลไกอันซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้ม่าใช้เป็นแนวทาง^{๔๖}

การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความคิด ความเห็นความดำริ ที่ถูก ที่ชอบอันเป็นแก่นสารและพลังหนุนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนดีถูกต้องตามทำนองคลองธรรมต่อไป ซึ่งพระราชวรมุนี ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาปัญญาภายในตัวบุคคลว่าพึงพิจารณา

โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา ๓ วิธีคือ^{๔๗}

๑. สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียน หรือถ่ายทอดกันมา

๒. จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง

๓. ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติแก้หัดอบรม

^{๔๔} สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิริธสาร ๒๕๒๘), หน้า ๓๗.

^{๔๕} สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา ๕, ทฤษฎีการคิดและการสอนคิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ราชบุรี : โรงพิมพ์ธรรมรักษ์การพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๘.

^{๔๖} วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, จิตวิทยาพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๕.

^{๔๗} พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๒-๑๕๘.

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีกหลายอย่างที่ต้องใช้ประกอบในกระบวนการพัฒนาปัญญา คือ

๑. การฟัง ชักถาม สอบค้น (สวนะ และปริปัญญา)
๒. การสนทนา ถกเถียง อภิปราย (สากัจฉา)
๓. การสังเกต ฝึกดุอย่างพิจารณา (ปีสสนะ หรือนิขามาน)
๔. การพิจารณาโดยแยกคาย (โยนิโสมนสิการ)
๕. การหาเหตุผล (ตุลนา)
๖. การไตร่ตรอง ตรวจสอบ ทดสอบ สอบสวน ทดลอง และเพ้น (วิมังสาและวิจัย)
๗. การสืบค้นแก้ขัด ทำบ่อย ทำให้มาก (อเสวนา ภาวนา และพหุสีกรรม) กระบวนการ

การศึกษาตามหลักของไตรสิกขานี้มีลักษณะที่เด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัดกระบวนการเรียน การสอนได้ ดังที่สรุปวิเคราะห์เป็นข้อ ๆ คือ

๗.๑ ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกหัดอบรมตน ด้วยตนเอง ศีล สมาธิ ปัญญา จะไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจากการฟัง การอ่าน การดู หรือการบอกเล่า ต้อง เรียนรู้ด้วยวิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษาย่อมวัดและรู้ได้ด้วย ตนเอง ไม่มีผู้ใดประเมินให้ได้

๗.๒ เรื่องจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบกาฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถละสิ่งที่ควร ละ และเจริญสิ่งที่ควรเจริญ ผู้ที่ศึกษาจึงต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุด อยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญา ฝึกฝนไปที่ละขั้น จนสามารถวินิจฉัยแยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว แล้ว ละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และมีจิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ได้

๗.๓ การฝึกหัดอบรมตนตามหลักของไตรสิกขา เป็นการ ฝึกหัดอบรมตนที่เป็น ขั้นตอน สืบเนื่องเริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งที่ย่างไปสู่สิ่งที่ยาก เช่น การกำจัดกิเลส อย่าง หยาบด้วยศีล กิเลสอย่างกลางด้วยสมาธิ กิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญา จนสามารถกำหนด สภาวะ ลักษณะ สามัญลักษณะ และกำหนดด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้โดย สิ้นเชิง

๗.๔ การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทาง ร่างกาย วาจา ความคิดเห็น จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเป็นการพัฒนาที่กว้างและลึกมากกว่า การศึกษาที่เราเข้าใจโดยทั่ว ๆ ไป

๗.๕ การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ ที่ว่า มีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบของไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ ตัวนี้ อาศัยกันและกันทำให้ชีวิต บริสุทธิ์ เพราะเมื่อรักษาศีลดีแล้วก็ต้องประคับประคองตนไว้ด้วย

ค. รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขา ไว้ดังต่อไปนี้

การสอนแบบไตรสิกขา คือ การสอนโดยผ่านขั้นตอน ใน การศึกษาต ชั้นดังนี้^{๔๘}

๑. ชั้นศีล หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้ง ทางกาย และ วาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

^{๔๘} สุมน อมรวิวัฒน์, พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓),

๒. ชั้นสมาธิ หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรอง วิดกกังวลถึงเรื่องอื่น ๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ (ปลิวโผ) ออกจากความคิด จิตใจ

ชั้นปัญญา หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจ ปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเองมี มโนทัศน์ ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริงการสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญญาและเกิด ปัญญาวิสุทธิขึ้น ย่อมเกิดจากมี กำลัง พละจิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวกต้อง เฟ่งพินิจ คิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิหวั่นไหวซัดส่าย ได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ เรียบร้อย สงบเรียบ มีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้ฝึกควบคุม สภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัย เรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบผ่องใสหวั่นไหวไปนอกเรื่องนอก ห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด คม กล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจ ปัญหาได้ ทำให้เกิด ปัญญา มีความรู้แจ้ง เรื่องนั้น ๆ (ปัญญา) ได้ด้วย ตนเองประจักษ์ด้วยตนเองใช่เพียงแต่รู้หรือทราบ จากการบอกเล่าฟังเท่านั้น

การสอนแบบไตรสิกขา ได้แก่ การสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้ง ทางกาย วาจา ใจแล้ว พิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้วิธีสอนนี้

มีชั้นที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ ๓ ชั้น ดังนี้

๑. ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของ งศีลธรรม ทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น

๒. จิตสิกขา คือ การแกจิตใจให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว ของตน จิต ที่เกิดขึ้นแล้วจะสามารถพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใสมี สมาธิและมีศีล มั่นคงขึ้น

๓. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือ ชั้น ๕) ของ ตนเอง ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยง ทนทานอยู่ไม่ได้ ไม่มีตัวตนสำหรับ การยึดมั่น แล้ว นำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์โดยไม่ก่อทุกข์หรือ

สรุปว่า การสอนแบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการปฏิบัติ ฝึกหัดตนเองเป็นขั้นตอน สืบเนื่อง เริ่มจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก กล่าวคือ กำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วยศีล กิเลสอย่างกลางด้วย สมาธิ และกิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญาให้สามารถละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายในลักษณะที่ผสมกลมกลืน ได้สัดส่วนสมดุลกัน การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไว้ว่า เราจะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือ คนเป็นตัวตั้งของการ พัฒนาทั้งหลาย คนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิด นั้นไปอยู่จุดใดของสังคม เขาก็มีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป

ตารางที่ ๒.๑๘ การสอนแบบไตรสิกขา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ดุชฎี สีสลวรงค์, (๒๕๒๔, หน้า ๓)	เป็นวิธีสอนที่ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่าง ะมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจแล้วพิจารณาผลของการ ปฏิบัติ ของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา
บรรเทา กิตติศักดิ์, (๒๕๒๘, หน้า ๒๘๙-๒๙๐)	เป็นวิธีสอนที่ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยให้ ผู้เรียนมี ศีลสิกขา คือ สำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ใน องค์แห่ง ศีล มีจิตสิกขา คือ ฝึกจิตให้สงบ มั่นคง ผ่องใส ระวังจากกิเลส ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็เกิด ดับไป เป็นของไม่เที่ยง ไม่ทนทาน ไม่ สามารถตั้งอยู่ได้เป็นของที่ไม่ควรยึดถือ
วันเพ็ญ วรณโกมล, (๒๕๔๔, หน้า ๖๓)	การศึกษาตามลำดับ ๓ ขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีศีล คือมีระเบียบ วินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนมี สมาธิ การมีสมาธิก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ วิธีการเรียน แบบนี้เน้นกระบวนการคิด และความรู้แจ้ง
สุนน อมรวิวัฒน์, (๒๕๒๘, หน้า ๓๗)	วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา นั้นผู้ ศึกษาต้องปฏิบัติตาม แนวทางของมรรคมืองค์แปดได้แก่ ๑) การ ฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา - เจริญชอบ สัมมาสัมมันตะ - การกระทำ ชอบ และสัมมาอาชีวะ-การเลี้ยงชีพ ชอบ ๒) การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ-ความ เพียรชอบ สัมมาสติ-การระลึกรู้ ชอบ และสัมมาสมาธิ - การตั้งจิต มั่นชอบ ๓) การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วย สัมมาทิฐิ - การ เห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - การดำริชอบ
สำนักงานศึกษาธิการเขต การศึกษา, (๒๕๓๔, หน้า ๘)	จากหลักมรรคมืองค์ ๘ จะเห็นได้ว่าเป็นหลักไตรสิกขานั้นเอง คำ ว่า ไตรสิกขา หมายถึง การเรียนรู้ หรือการปฏิบัติ ๓ หลักการคือ ๑) ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบ มี ระเบียบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม และมีวินัย ๒) จิตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อแกจิตให้มีโยนิโสมนสิการไ ม่วอกแวก กระสับกระส่าย ควบคุมได้ดี ๓) ปัญญาสิกขา เป็น การศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ตารางที่ ๒.๑๘ การสอนแบบไตรสิกขา (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วไลพร ภาภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, (๒๕๒๘, หน้า ๑๒๘-๑๒๙)	หลักมรรคมืองค์ ๘ คือ ๑) การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วย สัมมาวาจา - เจรจาชอบ สัมมากรรมันตะ - การกระทำ ชอบ และสัมมาอาชีวะ-การเลี้ยงชีพชอบ ๒) การฝึกหัดอบรมตนให้ มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ-ความเพียรชอบ สัมมาสติ-การระลึก ชอบ และสัมมาสมาธิ - การตั้งจิตมั่นชอบ ๓) การฝึกหัดอบรม ให้มีปัญญาด้วย สัมมาทฤษฎี - การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - การดำริชอบ
วไลพร ภาภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, (๒๕๒๘, หน้า ๑๓๕.) พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๑๔๒-๑๔๘)	การคิดเป็นกิจกรรม ทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญา เป็นอย่างยิ่ง การคิดเป็นกลไกอันซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้มาใช้เป็นแนวทาง โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา ๓ วิธีคือ ๑) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียน หรือถ่ายทอดกันมา ๒) จินตามย ปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง ๓) กวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติแก้หัดอบรม การสอนโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษาตาม ขั้นตอนนี้ ๑) ชั้นศีล ๒) ชั้นสมาธิ และ ๓) ชั้นปัญญา
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๔๓, หน้า ๔๗-๔๘.)	

๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๑) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในอำเภอคลองหลวง

ตารางที่ ๒.๑๙ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในอำเภอคลองหลวง

ที่	ชื่อฉายา	วัด	สอนโรงเรียน
๑.	พระนิวัฒน์ สนตจิตโต	กล้าช่อม	ไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)
๒.	พระอมร อมโร	กล้าช่อม	วัดกล้าช่อม
๓.	พระมหาสมิต คมกักรปญโญ	กล้าช่อม	บุญคุ้มราษฎร์บำรุง
๔.	พระธรรมวัฒน์ ปภสสโร	กล้าช่อม	บุญคุ้มราษฎร์บำรุง
๕.	พระสิงหา ขนติธมโม	กล้าช่อม	จารุศรบำรุง
รวม	๕	๑	๔

๒) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน

ตารางที่ ๒.๒๐ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน

ที่	โรงเรียน	นักเรียนชั้น			ระดับชั้นที่เปิดสอน
		ประถมศึกษาปีที่ ๖			
		ชาย	หญิง	รวม	
๑.	ไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)	๓๔	๔๓	๗๗	อนุบาล-มัธยมต้น
๒.	วัดกล้าซุ่ม	๔๐	๓๙	๗๙	อนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ ๖
๓.	บุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๘๐	๗๐	๑๕๐	อนุบาล-มัธยมต้น
๔.	จารุศรบำรุง	๓๗	๔๐	๗๗	อนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ ๖
รวม	๔			๓๘๓	

สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี เขต ๑ เป็นโรงเรียนของรัฐบาล ได้ดำเนินการบริหารการศึกษาตามกรอบพระราชบัญญัติต่อเนื่อง โดยมีนโยบาย แผนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม

ปัจจุบันโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ โรงเรียนวัดกล้าซุ่ม โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง โรงเรียนจารุศรบำรุง ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ มีผู้บริหารและครูหลายต่อหลายท่านที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนมาปฏิบัติหน้าที่ สร้างความก้าวหน้าให้แก่โรงเรียนมาจนถึงปัจจุบันมีศิษย์เก่ามากมาย หลายนรุ่นประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม อันบ่งบอกถึงศักยภาพของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ โรงเรียนวัดกล้าซุ่ม โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง และโรงเรียนจารุศรบำรุง ได้เป็นอย่างดี

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการสอน

พระสุเทพ สุจินโณ (ภู่ระหงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดราชบุรี” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้น

มัธยมศึกษา อำเภอโศธาราม จังหวัดราชบุรี^{๙๙} ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียน จำนวน ๓๐ คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และใน ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิเคราะห์เอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Info Informants) จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๙ รูป/คน การวิจัยจึงพบว่า

๑. เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโศธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผู้สงสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านช่องทางการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐

๒. ผลการเปรียบเทียบเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโศธาราม จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ สังกัดโรงเรียน ระดับชั้น และผลการเรียน มีผลให้ความคิดเห็นต่อเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโศธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน

๓ ขอเสนอแนะสำหรับการพัฒนาเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโศธาราม จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ควรส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมุ่งห่มให้เป็นปริณทลทั้งในและนอกห้องเรียน ควรส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมสอนโดยยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นปัจจุบันเป็นกรณีศึกษา ควรส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมนำนักเรียนนั่งสมาธิก่อนเรียนทุกครั้ง และควรส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคนโดยเท่าเทียมแม้ต่างศาสนา

พระสมชาย โชติโก (เหลื่องเอี่ยม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี”^{๑๐๐}

^{๙๙} พระสุเทพ สุจินฺโธ (ภูระหงษ์), “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอำเภอโศธารามจังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๐๐} พระสมชาย โชติโก (เหลื่องเอี่ยม), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน ๓๙๖ คน จาก๓โรงเรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด ประกอบตารางและการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ ท่าน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาจึงพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายคั่น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีอายุ สังกัดโรงเรียน ปัจจุบันศึกษาชั้น และเกรดเฉลี่ยสะสมภาคการเรียนปัจจุบัน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ผลการวิจัยปัญหาอุปสรรค พบว่า พระสอนศีลธรรมมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดเวลาในการเรียนน้อย การให้งานบ่อยเกินไป สื่อการสอนมีจำนวนน้อย และไม่ทันสมัย พระสอนศีลธรรมบางส่วนไม่มีสื่อการสอน นักเรียนไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนไม่ให้ความสนใจในการบรรยาย พระสอนศีลธรรมไม่มีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ พระสอนศีลธรรมไม่บอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า การใช้สื่อการสอนควรมีเทคนิคที่หลากหลายมาประกอบจะทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาของวิชาที่เรียนมากขึ้นและจดจำสิ่งที่เรียนได้แม่นยำ การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความเป็นรูปธรรมเข้าใจได้ง่าย เหมือนดังคำที่ว่า ภาพภาพเดียวแทนคำพูดได้มากกว่าล้านคำพูด หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรแม่บท ส่วนหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรเฉพาะที่ แต่อยู่ภายในกรอบขยายของหลักสูตรแกนกลางที่มุ่งจุดมุ่งหมายเดียวกัน การวัดผลและประเมินผลควรใช้วิธีการวัดผลจากการทำแบบฝึกหัดและจากพฤติกรรมในห้องเรียน จะทำให้ผู้เรียนและผู้สอนได้รับรู้ข้อบกพร่องของแต่ละฝ่ายและสามารถไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

พระครูสุตฺตมฺคฺณ(ปรีชา สุขहन) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดอินทารามเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดอินทาราม พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นที่ ไม่

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๑}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อีสู่กาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง" จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน^{๑๒}

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ไม่แยกส่วนถึงแม้อาจกำหนดประเด็นการบริหารการศึกษาแต่ละเรื่องก็ตาม แต่ก็ต้องมีการวางแผนและส่งเสริมเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ โดยรัฐต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นเป้าหมายยุทธศาสตร์ แผนดำเนินการและกลไกรับผิดชอบในลักษณะเป็นเอกภาพ อนึ่ง ปัจจุบันการจัดระบบการศึกษาของไทยเป็นการจัดการศึกษาแบบการกระจายจากศูนย์กลาง

^{๑๑} พระครูสุตฺตฺตฺมฺคฺณ (ปรีชา สุขหุนน), "ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๒} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อีสู่กาโร), "ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง" **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ตารางที่ ๒.๒๑ ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระสุเทพ สุจินฺโณ (ภู่งวงษ์) (๒๕๕๘)	การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาวิชพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน อำเภอบ้านลาด จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวม อยู่ใน ระดับมาก
พระสมชัย โชติโก (เหลืองเยี่ยม) (๒๕๕๘)	บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการ สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระครูสุตวุฒิจิณ (ปรีชา สุขहनุน) (๒๕๕๕)	นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครูสอนวิชา พระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล สุภาโร) (๒๕๕๔)	ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ
การจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑)
เพื่อศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู (๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ
การจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู และ (๓) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบ
การจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู
ขั้นตอนการดำเนินการผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๓}

๑. การศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่
ประกอบด้วยนักศึกษาครูจำนวน ๙๖๐ คน และอาจารย์นิเทศก์จำนวน ๑๓๐ คน จากมหาวิทยาลัย
ราชภัฏ โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ประกอบด้วยนักศึกษาครูและอาจารย์นิเทศก์มหาวิทยาลัยราช
ภัฏทั่วประเทศ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน
ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน อยู่ใน
ระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ
สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการ
ประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบมีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการ
จัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้

^{๑๐๓} บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อ
เสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา,
(บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง

๓. การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร ในรายวิชาพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน ๖๐ คน กลุ่มทดสอบจำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุมจำนวน ๓๐ คน กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและสมรรถนะทางการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

พระมหาอำนาจ ปวพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม (๒) เพื่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม (๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๓๑๗ รูป จากแบบสอบถามของบุคลากร คือ ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียนในสำนักเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการพัฒนาารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๔}

๑. สภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการพัฒนาารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียน เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคลคือพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนั้น ปัญหาอุปสรรคการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ สาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารบุคคล การบริหารการเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เป็นต้น

๒. การบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรมประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทัญญูสามัญญตา เป็นต้น

๓. นำเสนอการพัฒนาารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ผลการแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๑๗ ชุด พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และ

^{๑๐๔} พระมหาอำนาจ ปวพัฒน์, “การพัฒนาารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

นักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารการศึกษาในแต่ละสำนักเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ส่วนด้านการบริหารบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกล่าวถึงการบริหารบุคคลว่า สำนักเรียนขาดแคลนนักเรียนทุกชั้นประโยค ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ จนถึงประโยค ป.๖.๙ และขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนทุกชั้นประโยคเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า การศึกษาจึงมักถูกให้ความสำคัญในลักษณะ คือการศึกษาในฐานะการผลิตเป็นตัวองค์ความรู้และกระบวนการที่คนในความรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการมองโลกและชีวิตของผู้คน อันมีผลต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาคนและการพัฒนาสังคมเป็นการมองในเชิงโครงสร้าง ส่วนความหมายที่สอง เป็นการมองในเชิงพลวัตของสังคมกล่าวคือ มองการศึกษาในฐานะกระบวนการเรียนรู้ในชีวิต

ตารางที่ ๒.๒๒ ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, (๒๕๕๐)	“การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” พบว่า การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ
พระมหาอำนาจ ปาตมโน, (๒๕๕๖)	“การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม” พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผู้วิจัยขอประมวลเนื้อหา ดังนี้

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีเพศอายุ และระดับชั้นเรียน แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๕}

พระสุรชัย สุรชโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ^{๑๐๖} จากผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา และควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียน

พระปลัดเรวัต เรวตโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ^{๑๐๗} จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้นสถานที่ และด้านการวัดประเมินผลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง และผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่านักเรียนที่มีสังกัดโรงเรียน ระดับชั้น และผลการเรียน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีเพศ และอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคมเช่นในอดีต โครงการนี้จึงเป็นเสมือนการสร้างหลักร่วมทางความคิดและหลักร่วมทางการปฏิบัติซึ่งเป็นการสืบสานงานพระพุทธศาสนา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่าง

^{๑๐๕} พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร อคฺคฺวโร), “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๐๖} พระสุรชัย สุรชโย, “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐๗} พระปลัดเรวัต เรวตโต, “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

เหมาะสมและมีความสุข

ตารางที่ ๒.๒๓ ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคควโร), (๒๕๕๓) พระสุรชัย สุรชโย, (๒๕๕๔)	ความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่ การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และขนาดของโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่านักเรียนมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน
พระปลัดเรวัต เรวัตโต, (๒๕๕๔)	การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไตรสิกขา

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไตรสิกขาผู้วิจัยขอประมวลเนื้อหา ดังนี้

วิรัตน์ มัณทานนธ์ ในการวิจัยศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต ว่า การจัดการศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับการสอนให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจริยธรรม นอกจากนี้มีการจัดสถานที่ศึกษาให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีสภาพเป็นธรรมชาติด้วยต้นไม้เป็นการสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก เพื่ออำนวยความสะดวกให้เด็กได้ฝึกฝนพัฒนาด้านศีล สมาธิ ปัญญา ในส่วนของครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานทางจริยธรรมสูง มีจิตใจรักเด็ก มีความเสียสละ เป็นต้น^{๑๐๘}

พิกามาศย์ รักษนาศ ในเนื้อหาและกิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรใน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทยดังนี้ ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหา ครอบครัว ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ ทำให้คุณภาพชีวิตของ เยาวชนไทยเสื่อมลง ผู้อบรมจึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการพัฒนาทางด้านศีลธรรมแก่เยาวชนไทย^{๑๐๙}

^{๑๐๘} วิรัตน์ มัณทานนธ์, “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีผลต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก กรณี : ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

^{๑๐๙} พิกามาศย์ รักษนาศ, “การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย ศึกษากรณี : โรงเรียน วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗).

พิชณฺรชฺชํ บุญช่วย ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการ ฝึกอบรมตนเองอย่างมี ขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ในภาคปฏิบัติ องค์ธรรมคือไตรสิกขาจะ ทำงานไปพร้อม ๆ กันและ ประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กัน ไตรสิกขายังมีลักษณะที่เป็น สหสัมพันธ์ภายนอกของตนทั้ง ๔ ด้าน คือ กาย.สังคม.อารมณ์และปัญญา การพัฒนาดังกล่าวจะ ปรากฏให้เห็นจากการเปลี่ยนแปลงวิถี ชีวิตไปในทางที่น่าพอใจและเหมาะสม และสามารถนำภavana ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินคุณภาพ ของไตรสิกขาได้ด้วย^{๑๑๐}

สรุปว่า ผลจากการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขาทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญาไปในทางที่ดี คือ มีจริยธรรมสูงขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ สรรพ สัตว์ และเพื่อนมนุษย์ เช่น มีความเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนมีจิตใจอ่อนโยน รู้จักเสียสละ มีความ เอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีสติ รู้จักช่วยเหลือตัวเอง มีความร่าเริงแจ่มใส เป็นต้น ผู้เข้าการอบรมมีความเห็นตรงกันเรื่องของการนำประโยชน์ที่ได้รับจากการนำหลัก ไตรสิกขาและโยนิโสมนสิการไปใช้ ในชีวิตประจำวันไปถ่ายทอดแก่นักเรียนในสถานศึกษาของตน ในส่วนของการศึกษาภาคสนามพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อ การดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องดีงามตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘

^{๑๑๐} พิชณฺรชฺชํ บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไตรสิกขา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิรัตน์ มั่นทานนท์ (๒๕๔๕)	อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีผลต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก กรณี: ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
ผกามาศย์ รักษณา (๒๕๔๗)	การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย : ศึกษากรณีโรงเรียน วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก
พิชญ์รัชต์ บุญช่วย (๒๕๔๔)	ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

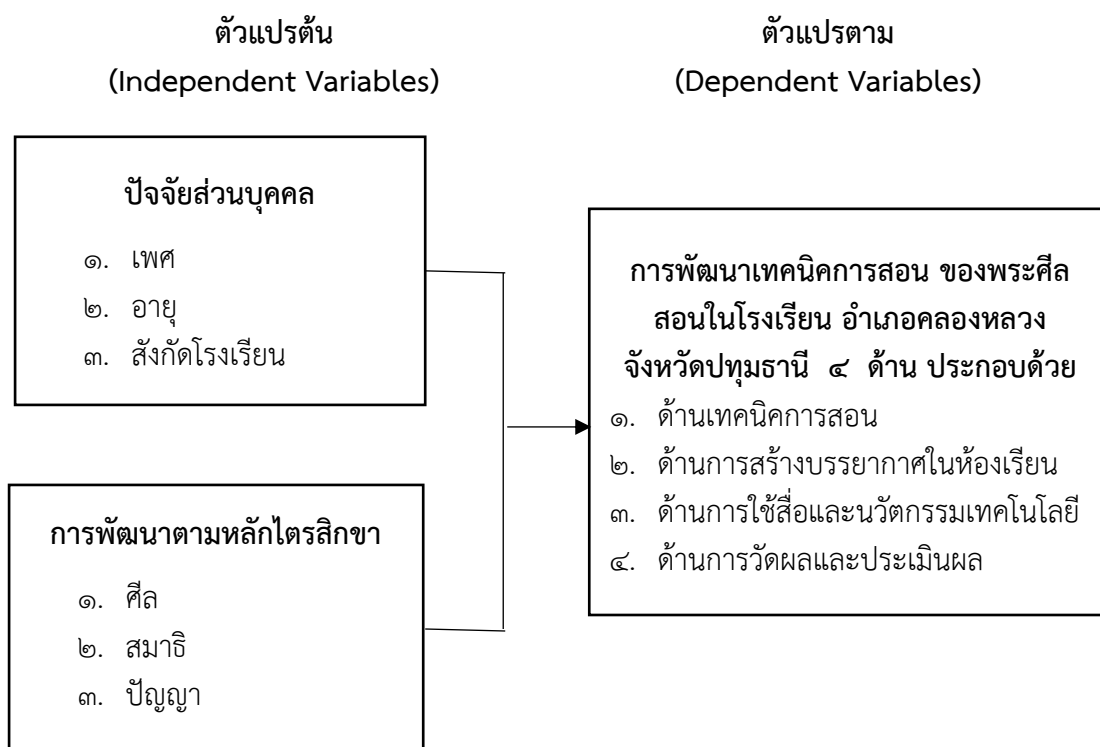
การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระศีลสอนในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังนี้

๑. **ตัวแปรต้น (Independent Variables)** ได้แก่ สถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ประกอบไปด้วย ๑. เพศ ๒. อายุ ๓. ระดับชั้น ๔. สังกัดโรงเรียน และการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๑๑๑}

๒. **ตัวแปรตาม (Dependent Variables)** ได้แก่ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระศีลสอนในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านเทคนิคการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล^{๑๑๒}

^{๑๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), “พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕-๕๐.

^{๑๑๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๖๒”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ), ๒๕๖๒, หน้า ๔๙-๕๓.

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ
- ๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรจากการให้ตอบแบบสอบถามนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๘๓ คนรวม ๔ โรงเรียน^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๓๘๓ คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{383}{1 + 383(0.05)^2} \\ &= 196.65 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๖ คน

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{nN}{N^{\circ}} \\ \text{โดยที่} \quad n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \\ N &= \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม} \\ N^{\circ} &= \text{จำนวนประชากรทั้งหมด} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ตัวอย่างเช่น โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙} &= \frac{๗๗ \times ๑๙๖}{383} \\ &= ๓๙ \end{aligned}$$

^๑ สำนักงานพระสอนศีลธรรม, จำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : www.kruphra.net, [๙ ธันวาคม ๒๕๖๒].

^๒ สุวรีร์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

สังกัดโรงเรียน	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๗๗	๓๙
โรงเรียนวัดกล้าขุ่ม	๗๙	๔๑
โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๑๕๐	๗๗
โรงเรียนจารุศรบำรุง	๗๗	๓๙
รวม ๔	๓๘๓	๑๙๖

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระศีลสอนในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระศีลสอนในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระศีลสอนในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ ๑. เพศ ๒. อายุ ๓. สังกัดโรงเรียน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชากร ที่มีต่อการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา รวม ๓ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านศีล มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านสมาธิ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านปัญญา มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชากร ที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านเทคนิคการสอน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๔ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

^๓ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘.

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา
เทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นคำถาม
แบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมิน
คุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรีกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบ
เนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน
ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความ
สอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์
IOC (Index of Congruence)^๕ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่
น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการ
หาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑) รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมานุกร	ตำแหน่ง อาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการ วิจัย
๒) อ.ดร.กาญจนา คำจตุ	ตำแหน่งอาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการ วิจัย
๓) ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	ตำแหน่งอาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎี รัฐศาสตร์
๔) รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ	ตำแหน่งศาสนา/การจัดการ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการเชิงพุทธ
๕) พระเมธาวิจารย์,รศ.ดร.	ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่าย วิชาการ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการเชิงพุทธ

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้
ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่
ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ ๑. ด้านเทคนิคการสอน ๒. ด้านการสร้าง
บรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล
และการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ๑. ด้านศีล ๒. ด้านสมาธิ ๓. ด้านปัญญา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น

^๕ สุวริย์ ศิริโกการภิมรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพ
สตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๖ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๖๐

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง นางณัชชิตา ปัทมทัตตานนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา๖๙ (คลองหลวง) นางสุรางค์ ประไพพ ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม นางสุชาวดี สุทธิวานิช ผู้อำนวยการโรงเรียนจารุศรบำรุง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ โรงเรียนวัดกล้าช่อม โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง โรงเรียนจารุศรบำรุง จำนวน ๓๘๓ คนและกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๙๖ คน โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยวิจัย ระหว่างวันที่ ๕ สิงหาคม - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมใช้ระยะเวลา ๗ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๑๙๖ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

^๖ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา ขั้นสูงสุด สถานภาพ และขนาดโรงเรียน วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test) และค่าเอฟ (F - test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ รูป คือ

๑) พระจำเริญ ติกขปัญโญ	ตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าช่อม
๒) พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางชัน
๓) พระครูสังฆรักษ์ รมมรตโน	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดคลองสอง

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ คน คือ

๔) นางณัชชัญญา ปัทมทัตตานนท์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)
๕) นางสาวรงค์ ประไพพนพ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
๖) นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ คน คือ

๗) นายสุรวิทย์ กรุณา	ตำแหน่งประธาน อสม.ชุมชนหมู่ ๕ ปทุมแลนด์
๘) นายชาญ พุทธิธา	ตำแหน่งประธานชุมชนหมู่ ๕

- ๙) นางยุพิน เมฆวิมล ตำแหน่งประธานชุมชนหมู่ ๓
- กลุ่มที่ ๔** กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป คือ
- ๑๐) พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม
- ๑๑) พระครูอุดมธรรมจารี, ดร. ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง
- ๑๒) พระสมุห์สมชาย สิริสมปโน, ดร. ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามในแต่ละด้าน จำนวน ๗ ข้อ คือ ๑. ด้านศีล ๒. ด้านสมาธิ ๓. ด้านปัญญา ๔. ด้านเทคนิคการสอน ๕. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๖. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๗. ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่

๑) รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	ตำแหน่ง อาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย
๒) อ.ดร.กาญจนา คำจตุ	ตำแหน่งอาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย
๓) ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา	ตำแหน่งอาจารย์ภาควิชา รัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์	ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎี
๔) รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ	ตำแหน่งศาสนา/การจัดการ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ
๕) พระเมธาวิจารย์สร,รศ.ดร.	ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่าย วิชาการ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือนำและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน

๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” นั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๖ คน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ว่าอยู่ในระดับใด งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (IN depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน เพื่อเสนอแนะการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

๔.๖ องค์กรความรู้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานะ เพศ อายุ สังกัดโรงเรียน ของงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

		(n=๑๙๖)	
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	๑๐๑	๕๑.๕
	หญิง	๙๕	๔๘.๕
	รวม	๑๙๖	๑๐๐.๐๐
อายุ			
	๑๑ ปี	๗๔	๓๗.๘
	๑๒ ปี	๑๒๒	๖๒.๒
	รวม	๑๙๖	๑๐๐.๐๐
สังกัดโรงเรียน			
	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๓๙	๑๙.๙
	โรงเรียนวัดกล้าข่อม	๔๑	๒๐.๙
	โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๗๗	๓๙.๓
	โรงเรียนจารุศรบำรุง	๓๙	๑๙.๙
	รวม	๑๙๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม รายละเอียดดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕ รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๕ ตามลำดับ

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๒ ปี มีจำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒ รองลงมาคืออายุ ๑๑ ปี มีจำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘ ตามลำดับ

สังกัดโรงเรียน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีจำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ รองลงมาเป็นโรงเรียนวัดกล้าข่อม มีจำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ และสุดท้ายเป็นโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีจำนวน ๓๙ คน กับ โรงเรียนจารุศรบำรุง มีจำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๙ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านศีล ๒) ด้านสมาธิ ๓) ด้านปัญญา ๔) ด้านเทคนิคการสอน ๕) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๖) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๗) ด้านการวัดผลและประเมินผล ดังรายละเอียดที่แสดง ตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม

ปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา	ระดับความคิดเห็น (n=๑๙๖)		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านศีล	๔.๕๓	๐.๕๒	มากที่สุด
๒) ด้านสมาธิ	๔.๔๗	๐.๕๒	มาก
๓) ด้านปัญญา	๔.๔๘	๐.๕๓	มาก
ภาพรวม	๔.๔๙	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านศีล ($\bar{X} = ๔.๕๓, S.D. = ๐.๕๒$)
- ๒) ด้านปัญญา ($\bar{X} = ๔.๔๘, S.D. = ๐.๕๓$)
- ๓) ด้านสมาธิ ($\bar{X} = ๔.๔๗, S.D. = ๐.๕๒$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล

(n=๑๙๖)

ด้านศีล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบบร้อยดูสะอาดตาน่าเลื่อมใส	๔.๕๓	๐.๖๓	มากที่สุด
๒) พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้นพูดจาสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา	๔.๕๖	๐.๖๓	มากที่สุด
๓) พระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจสำรวมระวางใน อินทรียสังวร	๔.๔๙	๐.๘๐	มาก
ภาพรวม	๔.๕๓	๐.๕๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D.= ๐.๕๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดเกือบทุกข้อ ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้นพูดจาสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา ($\bar{X} = ๔.๕๖$, S.D.=๐.๖๓)
- ๒) พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบบร้อยดูสะอาดตาน่าเลื่อมใส ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D.=๐.๖๓)
- ๓) พระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจสำรวมระวางในอินทรียสังวร ($\bar{X} = ๔.๔๙$, S.D.=๐.๘๐)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ

(n=๑๙๖)

ด้านสมาธิ	ระดับความเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน	๔.๓๘	๐.๗๗	มาก
๒) พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน	๔.๔๗	๐.๗๓	มาก
๓) พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา	๔.๕๕	๐.๖๓	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๔๗	๐.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D.=๐.๕๒) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๕๕$, S.D.=๐.๖๓)
- ๒) พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D.=๐.๗๓)
- ๓) พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D.=๐.๗๗)

ตารางที่ ๔.๕. ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา

(n=๑๙๖)

ด้านปัญญา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข	๔.๔๖	๐.๗๔	มาก
๒) พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้	๔.๔๖	๐.๖๙	มาก
๓) พระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมีโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง	๔.๕๓	๐.๖๔	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๔๘	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D.=๐.๕๓) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมีโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D.=๐.๖๔)
- ๒) พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข ($\bar{X} = ๔.๔๖$, S.D.=๐.๗๔)
- ๓) พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ ($\bar{X} = ๔.๔๖$, S.D.=๐.๖๙)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

(n=๑๙๖)

การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านเทคนิคการสอน	๔.๐๕	๐.๖๖	มาก
๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๑๖	๐.๖๙	มาก
๓) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี	๔.๓๔	๐.๕๗	มาก
๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๓๑	๐.๕๒	มาก
ภาพรวม	๔.๒๑	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D.= ๐.๕๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน

(n=๑๙๖)

ด้านเทคนิคการสอน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น	๔.๐๗	๐.๗๙	มาก
๒) นักเรียนสามารถร่วมกันค้นคว้าตำราประกอบการเรียนในขณะการสอนได้	๔.๐๗	๐.๘๔	มาก
๓) นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะการสอนได้	๓.๙๙	๐.๙๐	มาก
ภาพรวม	๔.๐๕	๐.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D.=๐.๖๖) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

(n=๑๙๖)

ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) นักเรียนนำสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิก่อนเรียนได้ อย่างสม่ำเสมอ	๔.๒๓	๐.๘๙	มาก
๒) นักเรียนยอมรับความคิดเห็นเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจในการเรียน	๔.๐๕	๐.๙๒	มาก
๓) นักเรียนมีการใส่ใจทั้งก่อนเรียนและขณะเรียน	๔.๑๙	๐.๘๔	มาก
ภาพรวม	๔.๑๖	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D.=๐.๖๙) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

(n=๑๙๖)

ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้	๔.๓๙	๐.๘๑	มาก
๒) นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนได้ดี	๔.๔๐	๐.๖๙	มาก
๓) นักเรียนสามารถค้นคว้าแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียน เช่น หนังสืออ่านประกอบ	๔.๒๓	๐.๗๘	มาก
ภาพรวม	๔.๓๔	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D.=๐.๕๗) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n=๑๙๖)

ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียน	๔.๓๓	๐.๗๑	มาก
๒) มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนตามหลักพระพุทธศาสนา	๔.๓๘	๐.๗๒	มาก
๓) มีการวัดและประเมินผลนักเรียน เช่น สมุดบันทึกความดี	๔.๒๓	๐.๗๘	มาก
ภาพรวม	๔.๓๑	๐.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D.=๐.๕๒) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สังกัดโรงเรียน ตามรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม

(n = ๑๙๖)

การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	เพศ				t	Sig.
	ชาย (๑๐๑)		หญิง (๙๕)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านเทคนิคการสอน	๓.๙๘	๐.๖๘	๔.๑๒	๐.๖๓	-๑.๔๔	๐.๔๗
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๑๒	๐.๗๒	๔.๒๐	๐.๖๖	-๐.๘๖	๐.๙๑
๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๔.๓๓	๐.๕๘	๔.๓๕	๐.๕๗	-๐.๓๔	๐.๔๖
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๓๔	๐.๔๙	๔.๒๘	๐.๕๖	๐.๘๓	๐.๑๙
รวม	๔.๑๙	๐.๔๙	๔.๒๔	๐.๔๙	-๐.๖๕	๐.๙๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test แบบข้อมูล ๒ กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่านักเรียนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n = ๑๙๖)

การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	อายุ	n	\bar{X}	S.D.	f	sig
ด้านเทคนิคการสอน	๑๑	๗๔	๑๑.๐๐	๐.๗๔	๑.๖๙	๐.๒๐
	๑๒	๑๒๒	๑๒.๐๐	๐.๖๑		
ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๑๑	๗๔	๑๑.๐๐	๐.๗๗	๓.๒๑	๐.๐๘
	๑๒	๑๒๒	๑๒.๐๐	๐.๖๔		
ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	๑๑	๗๔	๑๑.๐๐	๐.๖๑	๐.๖๖	๐.๔๒
	๑๒	๑๒๒	๑๒.๐๐	๐.๕๕		
ด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๑	๗๔	๑๑.๐๐	๐.๕๔	๐.๐๖	๐.๘๑
	๑๒	๑๒๒	๑๒.๐๐	๐.๕๑		
ภาพรวมทุกด้าน	๑๑	๗๔	๑๑.๐๐	๐.๕๔	๐.๕๖	๐.๒๑
	๑๒	๑๒๒	๑๒.๐๐	๐.๔๖		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ อายุของผู้ตอบแบบสอบถามที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนมีสังกัดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสังกัดโรงเรียน โดยภาพรวม

(n = ๑๙๖)

การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี		SS	DF	MS	F	Sig.
๑) ด้านเทคนิคการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๔.๖๓	๓.๐๐	๑.๕๔	๓.๖๗**	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๖๓	๑๙๒.๐๐	๐.๔๒		
	รวม	๘๕.๒๕	๑๙๕.๐๐			
๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๖.๑๘	๓.๐๐	๒.๐๖	๔.๕๖**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๘๖.๘๐	๑๙๒.๐๐	๐.๔๕		
	รวม	๙๒.๙๘	๑๙๕.๐๐			
๓) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี	ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๗	๓.๐๐	๑.๓๖	๔.๓๔**	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๖๐.๑๔	๑๙๒.๐๐	๐.๓๑		
	รวม	๖๔.๒๑	๑๙๕.๐๐			
๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๓	๓.๐๐	๐.๓๘	๑.๓๘	๐.๒๕
	ภายในกลุ่ม	๕๒.๓๔	๑๙๒.๐๐	๐.๒๗		
	รวม	๕๓.๔๗	๑๙๕.๐๐			
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๓	๓.๐๐	๑.๐๔	๔.๕๐**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๔๙	๑๙๒.๐๐	๐.๒๓		
	รวม	๔๗.๖๑	๑๙๕.๐๐			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เมื่อจำแนกตามสังกัดโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายด้านก็พบว่า แตกต่างกัน ๓ ด้าน คือ ด้านเทคนิคการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี และไม่แตกต่างกัน ๑ ด้าน คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด ที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังรายละเอียดตารางที่ ๔.๑๔ - ๔.๑๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

(n = ๑๙๖)

สังกัดโรงเรียน	\bar{X}	ภาพรวม			
		โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	โรงเรียนวัดกล้าช่อม	โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	โรงเรียนจารุศรบำรุง
		๓๙ คน	๔๑ คน	๗๗ คน	๓๙ คน
		๔.๓๐	๔.๑๔	๔.๓๒	๔.๐๐
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๔.๓๐	-	๐.๑๕	-๐.๐๒	๐.๓๐*
โรงเรียนวัดกล้าช่อม	๔.๑๔	-	-	-๐.๑๗	๐.๑๕
โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๔.๓๒	-	-	-	๐.๓๒*
โรงเรียนจารุศรบำรุง	๔.๐๐	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสังกัดโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกัน ๒ คู่

คู่ที่ ๑ นักเรียนสังกัดโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๐$)

คู่ที่ ๒ นักเรียนสังกัดโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๒$)

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน

(n = ๑๙๖)

สังกัดโรงเรียน	\bar{X}	ด้านเทคนิคการสอน			
		โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ ๓๙ คน	โรงเรียนวัด กล้าช่อม ๔๑ คน	โรงเรียนบุญคุ้ม ราษฎร์บำรุง ๗๗ คน	โรงเรียนจารุ ศรบำรุง ๓๙ คน
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๔.๒๓	-	๐.๓๔*	๐.๐๙	๐.๓๙*
โรงเรียนวัดกล้าช่อม	๓.๘๙	-	-	-๐.๒๔	๐.๐๖
โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์ บำรุง	๔.๑๔	-	-	-	๐.๐๓*
โรงเรียนจารุศรบำรุง	๓.๘๔	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน จำแนกตามสังกัดโรงเรียน พบว่าแตกต่างกัน ๓ คู่ ดังนี้

คู่ที่ ๑ นักเรียนสังกัดโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนวัดกล้าช่อม ($\bar{X} = ๐.๓๔$)

คู่ที่ ๒ นักเรียนสังกัดโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๙$)

คู่ที่ ๓ นักเรียนสังกัดโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๐๓$)

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

(n = ๑๙๖)

สังกัดโรงเรียน	\bar{X}	ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน			
		โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	โรงเรียนวัดกล้าช่อม	โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	โรงเรียนจารุศรบำรุง
		๓๙ คน	๔๑ คน	๗๗ คน	๓๙ คน
		๔.๒๓	๔.๐๖	๔.๒๘	๓.๘๔
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๔.๓๒	-	๐.๒๗	๐.๐๕	๐.๔๗*
โรงเรียนวัดกล้าช่อม	๔.๐๖	-	-	-๐.๒๒	๐.๒๐
โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๔.๒๘	-	-	-	๐.๔๒*
โรงเรียนจารุศรบำรุง	๓.๘๔	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน จำแนกตามสังกัดโรงเรียน พบว่าแตกต่างกัน ๒ คู่ ดังนี้

คู่ที่ ๒ นักเรียนสังกัดโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๔๗$)

คู่ที่ ๓ นักเรียนสังกัดโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนโรงเรียนจารุศรบำรุง ($\bar{X} = ๐.๔๒$)

ตารางที่ ๔.๑๗ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

(n = ๑๙๖)

สังกัดโรงเรียน	\bar{X}	ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี			
		โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	โรงเรียนวัดกล้าช่อม	โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	โรงเรียนจารุราษฎร์บำรุง
		๓๙ คน	๔๑ คน	๗๗ คน	๓๙ คน
		๔.๓๘	๔.๓๗	๔.๔๕	๔.๐๖
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙	๔.๓๘	-	๐.๐๑	-๐.๐๗	๐.๓๒*
โรงเรียนวัดกล้าช่อม	๔.๓๗	-	-	-๐.๐๘	๐.๓๑*
โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง	๔.๔๕	-	-	-	๐.๓๙*
โรงเรียนจารุราษฎร์บำรุง	๔.๐๖	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน จำแนกตามสังกัดโรงเรียน พบว่าแตกต่างกัน ๓ คู่ ดังนี้

คู่ที่ ๑ นักเรียนสังกัดโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนโรงเรียนจารุราษฎร์บำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๒$)

คู่ที่ ๒ นักเรียนสังกัดโรงเรียนวัดกล้าช่อม ๖๙ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนโรงเรียนจารุราษฎร์บำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๑$)

คู่ที่ ๓ นักเรียนสังกัดโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สังกัดโรงเรียนโรงเรียนจารุราษฎร์บำรุง ($\bar{X} = ๐.๓๙$)

ตารางที่ ๔.๑๘ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ยอมรับ	ปฏิเสธ	t	F	Sig
สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน		✓	-๑.๓๕	๐.๓๙	๐.๕๓
สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน		✓	๐.๕๓	๐.๔๑	๐.๕๒
สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีสังกัดโรงเรียนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน	✓			๘.๒๔	๐.๐๐*

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มี เพศและอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มี สังกัดโรงเรียน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ในประเด็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านศีล ๒. ด้านสมาธิ ๓. ปัญญา ๔. ด้านเทคนิคการสอน ๕. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๖. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี และ ๗. ด้านการวัดผลและประเมินผล มีผลดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านศีล

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ขาดความพร้อมในการจัดฝึกอบรมที่ดีและไม่ตรงเวลา	ควรจัดระเบียบตนเองให้มีวินัยและตรงต่อเวลา	๑๔ คน
ขาดความพร้อมเพียงและความรับผิดชอบยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร	ควรมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมีความกตัญญู	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็น ด้านศีล พบว่า ขาดความพร้อมในการจัดฝึกอบรมที่ดีและไม่ตรงต่อเวลา มีจำนวน ๑๔ คน ขาดความพร้อมเพียงและความรับผิดชอบยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านศีล พบว่า ควรจัดระเบียบตนเองให้มีวินัยและตรงต่อเวลา จำนวน ๑๔ คน ควรมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมีความกตัญญู จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

**ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านสมาธิ**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
สถานที่ปฏิบัติไม่เอื้ออำนวย	ควรให้มีห้องปฏิบัติธรรมเฉพาะเพื่อ สะดวกต่อการปฏิบัติ	๑๔ คน
พระอาจารย์บางรูปขาดทักษะที่พร้อมใน การปฏิบัติ	ควรสรรหาพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติได้จริง	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็น ด้านสมาธิ พบว่า สถานที่ปฏิบัติ
ไม่เอื้ออำนวย มีจำนวน ๑๔ คน พระอาจารย์บางรูปขาดทักษะที่พร้อมในการปฏิบัติ จำนวน ๑๔ คน
ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็น ด้านสมาธิ พบว่า ควรให้มีห้องปฏิบัติธรรมเฉพาะเพื่อ
สะดวกต่อการปฏิบัติ จำนวน ๑๔ คน ควรสรรหาพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ
ได้จริง จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

**ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านปัญญา**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
พระอาจารย์บางรูปขาดความรู้ความ เข้าใจในพระพุทธศาสนา	ควรมีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมี ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มาสอน	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็น ด้านปัญญา พบว่า พระอาจารย์
บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๑๔ คน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็น ด้านปัญญา พบว่า ควรมีพระอาจารย์ที่มีความรู้
ความสามารถมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มาสอน จำนวน ๑๔ คน

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี **ด้านเทคนิคการสอน**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
พระอาจารย์มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ	ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ให้เพียงพอกับนักเรียน	๑๔ คน
การจัดเวลาในการเรียนน้อย	ควรจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านเทคนิคการสอน พบว่า พระ
อาจารย์มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ มีจำนวน ๑๔ คน การจัดเวลาในการเรียนน้อย จำนวน ๑๔ คน
ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านเทคนิคการสอน พบว่า ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์
ให้เพียงพอกับนักเรียน จำนวน ๑๔ คน ควรจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี **ด้านการสร้างบรรยากาศ
ในห้องเรียน**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
นักเรียนไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา	ควรหากิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมี ส่วนร่วมและสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๔ คน
นักเรียนไม่ให้ความสนใจในการ บรรยาย	ควรมีการบรรยายสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิด ความสนใจในการบรรยายหรือเปลี่ยนสถานที่ใน การบรรยาย	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการสร้างบรรยากาศใน
ห้องเรียน พบว่า นักเรียนไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๑๔ คน นักเรียนไม่
ให้ความสนใจในการบรรยาย จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า ควรหา
กิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๔
คน ควรมีการบรรยายสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการบรรยายหรือเปลี่ยนสถานที่ใน
การบรรยาย จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี **ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
สื่อการสอนมีจำนวนน้อยและไม่ทันสมัย	ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอและทันสมัย	๑๔ คน
พระอาจารย์บางส่วนไม่รู้จักการใช้สื่อการสอน	ควรจัดอบรมพระอาจารย์ให้รู้จักการใช้สื่อการสอน	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี พบว่า สื่อการสอนมีจำนวนน้อยและไม่ทันสมัย มีจำนวน ๑๔ คน พระอาจารย์บางส่วนไม่รู้จักการใช้สื่อการสอน จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี พบว่า ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอและทันสมัย จำนวน ๑๔ คน ควรจัดอบรมพระอาจารย์ให้รู้จักการใช้สื่อการสอน จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี **ด้านการวัดผลและประเมินผล**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
พระอาจารย์ไม่มีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ	ควรมีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ	๑๔ คน
พระอาจารย์ไม่บอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า	ควรมีการบอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า	๑๔ คน

จากตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า พระอาจารย์ไม่มีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ มีจำนวน ๑๔ คน พระอาจารย์ไม่บอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ควรมีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ จำนวน ๑๔ คน ควรมีการบอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า จำนวน ๑๔ คน ตามลำดับ

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๑๒ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

๑) พระจำเริญ ตรีภพญโณ	ตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าข่อม
๒) พระอธิการสมพงษ์ สมาชิกโต	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางขัน
๓) พระครูสังฆรักษ์ ธมมรตโน	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดคลองสอง
๔) นางณัชชธิญา ปัทมทัตตานนท์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)
๕) นางสาวรงค์ ประไพพ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบุญญาคุ่มราษฎร์ บำรุง
๖) นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าข่อม
๗) นายสุรวิทย์ กรรณา	ตำแหน่งประธาน อสม.ชุมชนหมู่ ๕ ปทุม แลนด์
๘) นายชาญ พุทธา	ตำแหน่งประธานชุมชนหมู่ ๕
๙) นางยุพิน เมฆวิมล	ตำแหน่งประธานชุมชนหมู่ ๓
๑๐) พระครูสุนทรเจติยาภิวังค์, ดร.	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม
๑๑) พระครูอุดมธรรมจารี, ดร.	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง
๑๒) พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน, ดร.	ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ

๔.๕.๑ ท่านคิดว่า ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักไตรสิกขา ควรพัฒนาอย่างไร ?

๑. การพัฒนาด้านศีล

- ๑) เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่นหลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาอยู่ที่ผู้สอน ต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคนว่าจะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง ภาย วาจา ใจ และปัญญาในการเรียนการสอนตามนัยพระพุทธศาสนา จึงไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ (ปริยัติ) หากแต่เน้นการอบรม (ปฏิบัติ) และการประเมินผลการปฏิบัตินั้นด้วยเช่น การรู้จักการจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและมีการจัดการงานต่าง ๆ เพื่อสร้างวินัยในการทำงานให้เป็นระบบทุกอย่างเรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล(ศีลสัมปทา) เป็นต้น^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภพญโณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าข่อม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

- ๒) ควรพัฒนา ตนเอง ฝึกอบรม ต้องชวนขยายหาความรู้ สร้างความเข้าใจ มีความเสียสละ มีความอดทนอดกลั้น รับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอ^๒
- ๓) การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย ทางวาจาและการประกอบอาชีพ ที่ผู้สอนและผู้เรียนสามารถดำรงตนในสังคม เป็นคนดีของสังคม เป็นคนมีระเบียบ มีวินัย ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีงามโดยมีความรับผิดชอบเกื้อกูลต่อสังคม^๓
- ๔) ศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา นำมาปรับใช้ปรับปรุงสร้างบรรยากาศในห้องเรียนมีการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ครูผู้สอนควรมีบุคลิกภาพ คือศีล การรักษากาย วาจา ใจให้อยู่ในอาการที่สำรวม^๔
- ๕) ใช้การเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติจริง เช่น การเข้าแถวซื้ออาหารเพื่อสร้างระเบียบวินัย การแต่งกายที่เรียบร้อย มีรูปแบบการสร้างสุขลักษณะที่ดี^๕
- ๖) การพัฒนาด้านศีล ควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เช่นมีการยกตัวอย่างของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างผู้ปฏิบัติและผู้ที่ไม่ปฏิบัติเพื่อให้เห็นภาพรวมถึงข้อเท็จจริง^๖
- ๗) การพัฒนาด้านศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีก คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น^๗
- ๘) การพัฒนาตามหลักคำสอนแต่นับคุณธรรมให้มาก ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ เช่นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา ให้อภัย สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้^๘

^๒ สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรัตน์ (รม กลัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๖ สัมภาษณ์ นางสาวรงค์ ประไพพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๘ สัมภาษณ์ นางยุพิน แววนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๙) ควรปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาที่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นการยึดหลักการปฏิบัติตาม ศีล ๕ ซ้ำก่อน เพื่อสร้างระเบียบ วินัย ที่มีจุดเริ่มต้นจากตัวเองก่อนเพื่อให้เกิดความชัดเจนมั่นคงไม่หวั่นไหวและตรงต่อเวลา^๙
- ๑๐) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านร่างกาย จิตใจให้ผู้เรียนเลือก กระทบผิดหรือถูก ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของ การอยู่ร่วมกันด้วยดีกับผู้อื่น และสังคม อย่างเกื้อกูลต่อกัน ไม่ทำร้ายเบียดเบียนกัน ในศูนย์การเรียนชุมชน^{๑๐}
- ๑๑) การพัฒนาความสัมพันธ์ในทางที่ดี ระหว่างหู ตา จมูก ลิ้น กาย กับสิ่งแวดล้อม โดย การรับรู้และการเลือกรับแต่สิ่งที่ดี รวมแล้วสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้^{๑๑}
- ๑๒) การพัฒนาจิตใจ เพื่อให้บุคคลมีความเจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญาจะได้นำ ปัญญาไปใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ต่อไป อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรมสร้างทักษะความสัมพันธ์กับภายนอก เช่น การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การประสานงาน การมีมนุษยสัมพันธ์ แรงจูงใจ^{๑๒}

๒. การพัฒนาด้านสมาธิ

- ๑) ควรพัฒนาที่การฝึกตนสร้างความถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจหรือสรรค์สร้างบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เราเกิดความมุ่งมั่นและแน่วแน่ต่องานที่เราสนใจใส่ใจและมีความพึงพอใจที่เราอยากทำส่งผลให้เรามีสุขภาพจิตดี^{๑๓}
- ๒) ควรพัฒนาตนเองให้เกิดความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มารุมเร้าใจสุขภาพจิตไม่หมอง คือมีจิตที่มีสุขภาพกายที่ดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น เบิกบาน ร่าเริง ปลอดภัยโปร่งสงบ ผ่องใสนั่นเอง^{๑๔}
- ๓) ผู้สอนสามารถกำหนดการฝึกอบรมฝึกจิต สร้างคุณภาพและสมรรถภาพทางจิตให้เข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ มีจิตที่สงบ บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่ง

^๙ สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร. (สมจิตร์ ยินดีมาก), เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภพปัญญา, รักษาการเจ้าอาวาสวัดลำซุ่ม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามสัจธรรม นำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้โดยไม่มีกังขา^{๑๕}

- ๔) ควรที่จะพัฒนาจิตใจตนเอง รู้เหตุรู้ผลและพิจารณาตัดสินใจที่จะต้องทำอะไรมีสติ ใคร่ครวญ คิดบวก เมื่อมีสมาธิ คือทำให้สงบ สุขุม เยือกเย็น มีสติ อุดทน มุ่งมั่น^{๑๖}
- ๕) การฝึกอบรมเพื่อให้ความเชี่ยวชาญ พร้อมกับการใช้สื่อประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศ ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น^{๑๗}
- ๖) การพัฒนาด้านสมาธิ การสร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงาม มีสติ มีสุขภาพจิตดี สดชื่น ใจเป็นสุข เบิกบาน ตื่นรู้และควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน^{๑๘}
- ๗) การพัฒนาด้านสมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องการส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรม การกระทำความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อุดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน^{๑๙}
- ๘) ควรพัฒนาจิตใจก่อน เพราะถ้าใจมัวหมอง การปฏิบัติก็จะไม่สามารถทำให้ออกมาได้ เพราะใจไม่สงบ เมื่อฝึกจิตใจให้ดีแล้ว ความสดใส ความร่าเริง ก็จะปรากฏให้ทำกิจกรรมร่วมกันได้ดี รวมถึงสถาบันครอบครัวที่จะต้องช่วยผลักดันให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน^{๒๐}
- ๙) ต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ครู พ่อแม่ เพื่อน คนใกล้ชิด เราจะนำสิ่งใดมาให้ ดี หรือว่าไม่ดี มีคุณหรือว่ามีโทษ ชี้ทางให้เห็นผลที่ตามมาอันกระทบต่อตนและผู้อื่น หรือไม่ เมื่อมีจิตใจที่อ่อนโยน สุภาพและสงบ รู้จักให้อภัย จิตใจก็จะแจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน และมีสุขภาพจิตที่ดี^{๒๑}
- ๑๐) การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมต่อกันและกัน ก็คือการฝึกฝนพัฒนา ตนเองให้มีคุณภาพจิตดี สรภาพจิตดี และสุขภาพจิตดี ^{๒๒}

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรัตน์ (รม กลัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสุรางค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางยุพิน แวนนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

- ๑๑) การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี สุขภาพจิตดี จิตใจมีคุณธรรม มีเมตตา มีกรุณา มีมุทิตา มีศรัทธา มีขันติ มีสมาธิ มีวิริยะ มีสติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ยังผลให้เกิดปิติ มีความอ้อมเอิบเบิกบาน แจ่มใส อยู่เสมอ^{๒๓}
- ๑๒) มีความอดทนต่อเพื่อนฝูงในชั้นเรียนมีความสามารถมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตามที่ครู อาจารย์ได้สอนจะต้องเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่งานที่ได้ทำ และการพัฒนาตนเองในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดปัญญา^{๒๔}

๓. การพัฒนาด้านปัญญา

- ๑) ควรพัฒนาในหลาย ๆ อย่างเช่น สมองทำงานพร้อมกันได้หลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน เช่นการเห็น การสัมผัส มีความสัมพันธ์กับสภาพร่างกายอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ คิดและสร้างความเข้าใจฝึกในการคิดและวิเคราะห์ด้วยเหตุและผลเป็นการสร้างแบบแผนวางระเบียบการคิดอย่างมีระบบ ความรู้สึกลึกซึ้งที่มีปฏิสัมพันธ์มีอิทธิพลช่วยส่งเสริมให้มีทัศนคติเข้าใจปัญหาอย่างสมเหตุสมผล^{๒๕}
- ๒) ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากเดิมที่เราคิดว่ามันถูกกลั่นกรองมาอย่างมีระบบเพื่อที่จะสร้างคุณและประโยชน์ได้ทั้งตัวเองและผู้อื่นไม่กระทบกระเทือนสภาพจิตใจของตนและผู้อื่นให้เป็นไปอย่างยุติธรรมถูกต้อง^{๒๖}
- ๓) ผู้สอนควรมีเทคนิค การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสรรพสิ่ง รู้แจ้งตามความเป็นจริง มีจิตใจเป็นอิสระและมีปัญญาบริสุทธิ์ เมื่อรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุด ส่งผลให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลก มีอิสระที่จะเจริญเติบโตงอกงามต่อไป^{๒๗}
- ๔) ปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้น ลึกซึ้งลงไปอีกคือการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง ไม่เบียดเบียนหรือเอินเอียงด้วยอคติ^{๒๘}

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี, ดร., (สมจิตร ยินดีมาก), เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภุชปะณโณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้วย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมานีโต, เจ้าอาวาสวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ธมมรัตน์ (รม กลัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้วย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๕) การพัฒนาตัวเองและผู้อื่นให้ตระหนักในการเรียนรู้ ฝึกให้หาเหตุผล และการแก้ไข ปัญหา อย่างมีสติและเกิดปัญญาในตัวเองได้อย่างถูกต้องและมีทัศนคติที่ดีงาม^{๒๙}
- ๖) การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ เพื่อศึกษาให้ลึกซึ้งลงไป อีกคือการรับรู้ เรียนรู้้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง การสร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงาม มี สติ ตื่นรู้และควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพื่อสร้างทักษะ การฝึกการแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาของตนเอง^{๓๐}
- ๗) การพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องเริ่มจากตนเองก่อนมีทั้งการผ่านฝึกอบรมและการ ใช้เทคนิคในการสร้างกระบวนการคิดอย่างมีระบบด้วยหลักการของเหตุและผล เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและถูกต้องยุติธรรม^{๓๑}
- ๘) การพัฒนาด้านปัญญา ปัจจุบันนี้เปิดกว้างในเรื่องของการใช้ความคิดแน่นอนว่าต้อง มีความแตกต่างกันไปตามกำลังของผู้สอนและผู้เรียนเพื่อพิจารณาใคร่ครวญ กลับกรองด้วยเหตุผลและผลเพื่อผลประโยชน์ที่มีคุณภาพต่อทุกฝ่ายเช่นพระอาจารย์ แต่งกายมาสอนดูเรียบร้อยสะอาดตาเด็กนักเรียนเห็นแล้วก็อยากนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันแต่งกายเรียบร้อยไม่ล่อแหลมต่อสายตาของผู้ที่มาพบเห็นผลที่ได้รับ คือ มีความสุข มีความสบายใจ เป็นต้น^{๓๒}
- ๙) จะเห็นว่าพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลในแต่ละช่วงวัยเป็นผลมาจากพัฒนาการแต่ ละด้าน ซึ่งแต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกันเนื่องจากความแตกต่างในการพัฒนาของ แต่ละบุคคล ควรยึดถือหลักการความถูกต้องตามมาตรฐานทางจริยธรรมที่ตนเอง ยึดถือ โดยผ่าน การพิจารณาไตร่ตรองอย่างดีตามความเชื่อหรือหลักการที่ยอมรับ พฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับนี้ ได้แก่ การปฏิบัติตามค่านิยมที่ยึดถือ อุดมการณ์ และความเชื่อ เป็นต้น^{๓๓}
- ๑๐) การฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้อาเข้าใจที่ ถูกต้องตามความเป็นจริง มีความคิดสร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งใหม่ๆเสมอ มีสติกำหนดรู้ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจนสามารถพัฒนาตนเอง^{๓๔}

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางณัชชธิญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวรงค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญญาคัมภีร์ราษฎร์บำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางยุพิน แวนนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอ ภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

- ๑๑) การลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน คือ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนได้นำความรู้ไปทดลองใช้ สร้างสรรค์ คิดประดิษฐ์ แก้ปัญหาใน สถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างในแบบการเรียนรู้ ดังนั้นการ คัดเลือกกิจกรรม การเรียนการสอนควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของ ผู้เรียนหรือที่เรียกว่าสไตล์การเรียนรู้เช่นการนำเทคนิคการสน การสร้างบรรยากาศ ในห้องเรียน การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีและการวัดผลและประเมินผล เป็น ต้น^{๓๕}
- ๑๒) การใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจนสามารถแก้ไขปัญหในชีวิตประจำวันได้ หรือที่เรียกว่าจะต้องมีภูมิคุ้มกันตนเอง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการดูจกตัวอย่างที่ดี ๆเช่น เพื่อน ๆ ครู อาจารย์ เป็นต้น^{๓๖}

๔.๕.๒ ท่านคิดว่า ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง ?

๑. ด้านเทคนิคการสอน

- ๑) เทคนิคในการสอน พระอาจารย์ที่สอนมักเจอปัญหาเรื่องของเวลาเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอนจึงสอนแบบเร่งรัดข้ามขั้นตอนไม่ ละเอียดเนื่องจากพระอาจารย์ที่สอนเน้นไปทางด้านประเด็นสำคัญท่องจำอย่างเดียว ควรนำเทคนิคเข้าไปพัฒนาการสอน ^{๓๗}
- ๒) ถ้ามีการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และได้รับการสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาด้านเทคนิคการสอนที่มีความเหมาะสมและไม่กระทบต่อ บุคลิกภาพของผู้สอน^{๓๘}
- ๓) หากผู้เรียนมีความเข้าใจและรู้จักนำเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ ย่อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจมากขึ้นสิ่งที่ควรปรับปรุงคือพระอาจารย์ ควรจะหา ประสบการณ์การเรียนรู้มากจะได้มีเทคนิคในการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับการ เรียนรู้และความเหมาะสมแก่นักเรียน ^{๓๙}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร, (สมจิตร์ ยินดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัด สระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภุชภณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าขุ่ม อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมชาติ, เจ้าอาวาสวัดบางขันธ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ฆมมรตโน (รม กัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๔) พระอาจารย์บางรูปขาดเทคนิคทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกได้ไม่เต็มที่ นักเรียนไม่เข้าใจภาษาบาลี จะต้องมีการแปลเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสนใจมากขึ้น^{๔๐}
- ๕) เพราะนักเรียนก็มีความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการรับรู้ ความเข้าใจที่แตกต่างกัน ถ้าพระอาจารย์สามารถใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนมีความตื่นเต้น มีความสนใจ ไม่เบื่อหน่าย ถ้ายังคงรูปแบบเดิม ๆ เชื่อกันว่านักเรียนจะไม่อยากเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดความเข้าใจบทเรียนมากขึ้น และไม่ใช้จุดประสงค์ตามที่ครูผู้สอนต้องการแน่นอน^{๔๑}
- ๖) ควรพัฒนาและนำเทคนิคการสอนที่นักเรียนชอบมาใช้ในการสอน เช่น สอนสนุกยิงมุขบ้าง เพราะพระอาจารย์ผู้สอนมีส่วนสำคัญ หากสอนแบบสบาย ๆ สื่อการเรียนการสอนช่วยให้เห็นภาพเป็นรูปธรรมและผู้สอนต้องรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ข้อห้ามอย่าใช้สื่อการเรียนการสอนมากเกินไปจนเกินควร ควรให้คำบรรยายแนะนำประกอบไปด้วยเพื่อเน้นสาระสำคัญๆ เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วมฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง^{๔๒}
- ๗) พระอาจารย์ผู้สอนบางรูปยังไม่เข้าใจว่าสอนอะไร เพื่ออะไรและสามารถนำเทคนิคนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ไหม เช่น สอนให้มีความเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัย มีมารยาทในสังคม มีคติประจำใจในการดำรงชีวิตอย่างไร เช่น เด็กมีความเกรงกลัวไหม เด็กมีความเคารพต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ไหม เป็นต้น^{๔๓}
- ๘) พระอาจารย์ต้องมีเทคนิคการสอนเช่น การใช้ภาพประกอบเพื่อเป็นการจูงใจให้เด็กมีความสนใจ ไม่เบื่อเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา^{๔๔}
- ๙) สถานที่และอุปกรณ์ทันสมัยเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเทคนิคเพื่อพัฒนาผู้สอนให้นำไปใช้อย่างเหมาะสม ถ้านักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ นักเรียนจะเกิดความสนใจ และตั้งใจปฏิบัติต่อกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ นักเรียนจะจดจำเป็นความรู้ที่ยั่งยืนเพราะนั่นคือความกล้าแสดงออกของตนเอง เพราะนักเรียนได้ปฏิบัติเอง^{๔๕}

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางณัชชธิญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้วย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวรงค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ ภูรณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางยุพิน แววนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๑๐) กระบวนการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด^{๔๖}
- ๑๑) ทำให้ผู้เรียนสนุกสนานเพลิดเพลินได้ความรู้ไม่น่าเบื่อ เช่น ทางโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ภาพประกอบและเสียง การใช้สื่ออย่างเหมาะสม การบรรยายธรรมมีข้อคิดดี มีมุขตลกแฝงธรรมะ^{๔๗}
- ๑๒) ถ้าใช้สื่อการเรียนการสอนมาประกอบจะทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาของวิชาที่เรียนมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาความเจริญทุกด้านแก่ผู้เรียนกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ^{๔๘}

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

- ๑) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระอาจารย์ต้องเข้าใจนักเรียนก่อนว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับศีลธรรมเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย เราจะใช้เทคนิคอะไรไปสอนเพื่อสร้างบรรยากาศเพื่อให้นักเรียนอยากเรียนอยากสนใจ เช่น การให้เด็กได้มีส่วนร่วมเพื่อพูดในเรื่องของตัวเอง เป็นการบอกเล่าสร้างความคุ้นเคย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่น่าสนใจมากขึ้น^{๔๙}
- ๒) วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาบรรยากาศในการเรียนการสอนรื่นรมย์ สนุกสนาน จากการเรียนรู้ด้วยตนเองบ้าง ตลอดถึงจัดให้เหมาะสมกับวัยความสามารถของนักเรียน^{๕๐}
- ๓) พระอาจารย์ต้องมีแรงจูงใจเพื่อที่จะพัฒนาความเจริญทุกด้านแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนได้แสดงออกกล้าคิดกล้าทำกล้าพูด เมื่อมีการถามและตอบ ได้มีส่วนร่วมฝึกฝนทักษะแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง บรรยากาศในการเรียนการสอน รื่นรมย์สนุกสนานตลอดถึงจัดให้เหมาะสมด้วยความสามารถและความสนใจของนักเรียน^{๕๑}
- ๔) ควรสร้างบรรยากาศเชิงบวกกับนักเรียนมีการเสริมแรงจูงใจ ให้กำลังใจ มีการเตรียมตัวในด้านความรู้ในเนื้อหาที่สอนอย่างชัดเจน มีความสามารถนำความรู้ขึ้นมา

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิมทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร. (สมจิตร ยินดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภุชพลโย, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าช่อม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธุ์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ฆมมรตโน (รม กัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ถ่ายทอดได้ มีการแสดงออกในลักษณะเข้าใจ เห็นอกเห็นใจนักเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และความพร้อมในการเรียนการสอนมีความสุขในการเรียนสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวกเพื่อพัฒนาตนเอง พระอาจารย์ต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนและนักเรียนที่มีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะช่วยเหลือนักเรียนให้พัฒนาไปถึงขีดสุดของแต่ละคนได้^{๕๒}

- ๕) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนต้องส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นและควรมีให้ครบทุกด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม ด้านกายภาพทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ รูปภาพ ด้านจิตใจ ความรู้สึกของนักเรียน ที่มีความรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ มีความสุข ไม่กังวลหรือกลัว บุคคลสำคัญก็คือครูประกอบด้วยมีบุคลิกภาพที่ดี มีพฤติกรรมการสอนที่ดี เทคนิคบวกทักษะ ด้านสังคมเทคนิคหรือวิธีการสอนที่ครูใช้การสร้างบรรยากาศที่ดีมีผลทางจิตใจเช่น มีความยุติธรรมยึดหลักประชาธิปไตย ไมโลเล ไม่ยุติธรรม เลือกที่จะรักมักที่ซึ่ง^{๕๓}
- ๖) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อที่จะให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระและนั่งสมาธิก่อนเรียนแต่จะมีบางคนที่น่าหนักใจอ้วนไม่สามารถนั่งสวดมนต์ได้นานทำให้เสียสมาธิ นักเรียนสนใจในการเรียนแต่อาจมีการคุยกันบ้างเวลาเรียนนักเรียนส่วนใหญ่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนเพื่อเกื้อกูลความรู้ให้แก่กันและกัน^{๕๔}
- ๗) บางครั้งพระอาจารย์สอนแต่หลักธรรมจนไม่นึกถึงบรรยากาศในห้องเรียนว่าเด็กมีความสนใจไหมสิ่งที่ควรปรับปรุงและแก้ไขมากที่สุดคือการนำนิทานชาดกที่เกี่ยวข้องกับ บาปบุญ มาสอน การแนะนำหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เด็กจะมีความสนใจกระตือรือร้น อยากที่จะรู้และตั้งคำถามให้น่าสนใจมากขึ้น^{๕๕}
- ๘) เด็กไม่ต้องการการบังคับเพื่อปฏิบัติ การบรรยายธรรมมีข้อคิดดีแทรกธรรมะคำพูดตลกมีคำคมมีสาระเพื่อให้เด็กผ่อนคลาย^{๕๖}

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางสุรางค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางณัชชธิญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางยุพิน แววนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๙) การนำสื่อมาใช้ให้เหมาะกับวัยของนักเรียนพร้อมที่จะร่วมบรรยายรับรู้รับฟัง นักเรียนเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็นและจดจำเอาไปปฏิบัติได้ควรนำเสนออย่าง รมณ์ตระวัง^{๕๗}
- ๑๐) ผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็นผู้บอกความรู้ให้จบ ไปในแต่ละครั้งที่เข้าสอน ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกล่าวคือเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริม สนับสนุนจัดสิ่งเร้าและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล^{๕๘}
- ๑๑) หากผู้สอนมุ่งแต่จะสอนแต่ในสิ่งที่ตัวเองรู้และเตรียมสอนหรือพูดแบบบรรยาย จะ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ดังนั้นการเรียนการสอนจำเป็นที่จะต้องใช้ทั้ง เทคนิคและการสร้างบรรยากาศเข้าถึงผู้เรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมจึงทำให้การเรียน การสอนมีคุณค่ามากขึ้น^{๕๙}
- ๑๒) การจัดกิจกรรมจึงต้องเป็นกิจกรรมที่ ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ ศึกษาและค้นคว้าได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็น สารระ ความรู้ ด้วยตนเอง รักการอ่าน รักการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอด ชีวิต และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการแสวงหาความรู้ มากกว่า สอนตัวความรู้^{๖๐}

๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

- ๑) ใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี พระอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหา เรื่องทุนและอุปกรณ์ในการผลักดันเพื่อสร้างเครื่องมือมาสอน มีทั้งนวัตกรรมที่สร้าง ขึ้นมาเองและหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้เช่น ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น^{๖๑}
- ๒) วิธีการนำมาใช้และสื่อให้เป็นประโยชน์ เพราะสื่อในการเรียนการสอนจะช่วยให้การ เรียนรู้ของนักเรียนมีความเป็นรูปธรรมเข้าใจได้ง่าย^{๖๒}

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอ ภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร. (สมจิต ынดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัด สระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภพปญโญ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าขุ่ม อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมานิต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๓) การใช้สื่อและนวัตกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา เป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียนช่วยผ่อนคลายของผู้สอนในการอธิบาย เช่น ภาพภาพเดี่ยว แทนคำพูดได้มากกว่าล้านคำพูด^{๖๓}
- ๔) การใช้สื่อพรีเพราะทำให้ไม่เกิดความสนุกสนานและเบื่อหน่ายต่อการเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ^{๖๔}
- ๕) ควรเลือกใช้สื่อการสอนที่ทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพดี กระตุ้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Internet Computer เรียนรู้ร่วมกันได้^{๖๕}
- ๖) การใช้สื่อนวัตกรรมควรจะใช้กระบวนการในการใช้เครื่องมือที่จัดทำขึ้นเองและสื่อสารได้ระหว่างครูและนักเรียน เช่น จัดทำภาพสไลด์หรือภาพเคลื่อนไหว เพื่อให้นักเรียนจะได้รับประโยชน์และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เด็กนักเรียนจะได้มีความคิดในการพัฒนามากยิ่งขึ้น^{๖๖}
- ๗) บางครั้งพระอาจารย์ไม่มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยบางโรงเรียนก็ไม่มีความพร้อม และต้องรู้จักเลือกนำมาใช้ ไม่ใช่ว่ามีอะไรเกิดขึ้นก็จะนำมาเสียทุกอย่าง ซึ่งผิดหลักในการใช้ และรู้จักวิธีการนำมาใช้ ให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์โดยรู้จักทำสื่อมาปรับใช้อย่างเหมาะสม^{๖๗}
- ๘) ในการใช้สื่อเพื่อการสอนควรนำสื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง บาป บุญ คุณโทษ และกฎแห่งกรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นในด้านศีลธรรม^{๖๘}
- ๙) พระอาจารย์บางรูปมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีไม่มีความเชี่ยวชาญ จึงเป็นอุปสรรคต่อการนำเสนอหรือเป็นเครื่องมือในการช่วยอธิบายควรที่จะให้มีการฝึกอบรมมีการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลาย ให้เหมาะสม ตามสภาพพื้นฐานของนักเรียน และเนื้อหาวิชาที่จะสอน^{๖๙}

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรัตน์ (รม กลัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางสาวรงค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ภูริมา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางยุพิน แวนนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๑๐) พัฒนานวัตกรรมในแต่ละบทเรียนโดยเน้นด้านความรู้และด้านกระบวนการพัฒนา จัดหาสื่อ เครื่องมือช่วยในการใช้สื่อการสอน ICT ช่วยในการจัดการเรียนรู้ สร้างและ พัฒนานวัตกรรมและกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้^{๗๐}
- ๑๑) ถ้าพระอาจารย์ดำเนินการได้เหมาะสมก็จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่าย ต่อการเรียน มีความรู้พอที่จะสามารถจัดทำได้ เพื่อประกอบในการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๑}
- ๑๒) วิเคราะห์สภาพทั่วไปของสถานที่ ห้องเรียนและตัวผู้เรียน พัฒนาโดยการวิเคราะห์ หลักสูตร เพื่อรับรองความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมโยง ห้องเรียนให้มียุคความรู้ในห้องและนอกห้องเรียนสู่องค์ความรู้ที่เป็นสากลโดยใช้สื่อ ที่จัดทำขึ้นเองและสื่อออนไลน์^{๗๒}

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล

- ๑) การวัดผลและประเมินผลการส่วนใหญ่จะไม่ถูกหลักสักเท่าไรเนื่องจากผู้สอนบาง ท่านมีความรู้บ้างและไม่รู้ว่าวิธีประเมินอย่างไรที่ถูกต้องจึงใช้วิธีการที่ใช้ใน ชีวิตประจำวันกับสังคมและกับประเทศชาติ เพราะในชีวิตจริง คนไม่ใช่มีความรู้ อย่างเดียว ต้องมีคุณธรรมความดีงามด้วย จึงจะอยู่ในสังคมแล้วทำให้สังคมเจริญมี ความสุขได้จะมีคุณค่าและมีความสุขกับตนเอง^{๗๓}
- ๒) การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน มีข้อดีคือทำให้ผู้สอนมีความใส่ใจ ในรายละเอียดของผู้เรียนมากขึ้น โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการเห็นสภาพของผู้เรียน การปฏิบัติของผู้เรียนในชีวิตประจำวันโดยพบเห็นพูดคุยกันโดยไม่ต้องเสแสร้ง^{๗๔}
- ๓) การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ควรจะใช้การสังเกต พูดคุย การ สอบถาม ทดสอบ แบบฝึกหัด และดูจากพฤติกรรมว่า มีความซื่อสัตย์และความอ่อน น้อมถ่อมตนมีความกตัญญูใหม่เพื่อนำมาประเมิน การใช้ชีวิตจริงเป็นประจำวัน จะต้องมีคุณธรรมและหลักธรรมที่สามารถใช้ครองตนได้อย่างมีสติ^{๗๕}

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอ ภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร. (สมจิตร์ ยินดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาสาร ราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัด สระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระจำเริญ ตรีภุชภณฺโญ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าขุ่ม อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระอธิการสมพงษ์ สมชาติโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธุ์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรัตน์ (รม กัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๔) ควรจะมีวิธีการวัดผลและประเมินผลโดยใช้การสังเกตการณ์ การสอบถาม ทดสอบ แบบฝึกหัด พฤติกรรม และจากการสัมภาษณ์ว่า การนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของผู้เรียน มีข้อดีคือทำให้ผู้สอนมีความใส่ใจในรายละเอียดของ ผู้เรียนมากขึ้น โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการเห็นสภาพของผู้เรียน การปฏิบัติของ ผู้เรียนในชีวิตประจำวันโดยพบเห็นพูดคุยกันโดยไม่ต้องเสแสร้ง^{๗๖}
- ๕) ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงแก้ไขตัวเอง การกระทำ บางทีก็ใช้จากคะแนนสอบ เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การทดสอบความรู้ รวมถึง พฤติกรรมในชั้นเรียนว่าทำคะแนนได้มากหรือน้อยกว่ากัน เพื่อทำตัวเองให้ดีขึ้น เช่น เรียนไม่เก่งก็ให้ทำแบบฝึกหัดบ่อย ๆ เป็นต้น^{๗๗}
- ๖) ควรจะมีการประเมินก่อนเรียนมีความรู้ความสามารถในระดับใดของกลุ่ม มีพื้นฐาน เพียงพอที่จะเรียนในเรื่องที่จะสอนหรือไม่ จุดใดสมบูรณ์แล้ว จุดใดยังบกพร่องอยู่ จำเป็นต้องได้รับการสอนเสริมให้มีพื้นฐานเพียงพอก่อนจึงจะเริ่มต้นสอนเนื้อหาและ นำไปออกแบบรูปแบบการสอนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง นอกจากนี้ ควรจะมีการประเมินเพื่อพัฒนาการวัดผลและประเมินผลเพื่อจะได้ตัดสินใจถูกต้อง หลังจากให้นักเรียนได้เรียนไปแล้ว^{๗๘}
- ๗) การวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับนักเรียนจะทำให้นักเรียนและพระอาจารย์ที่ สอนได้รับรู้ความบกพร่องของแต่ละฝ่ายและสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการ เรียนการสอนของแต่ละฝ่ายได้ สามารถตัดสินผลการเรียนได้อย่างยุติธรรมสามารถรู้ พัฒนาการของนักเรียนได้^{๗๙}
- ๘) ควรจะประเมินผลในแบบเรียนหรือบทเรียนนั้น ๆ ที่มีรูปแบบหลากหลาย ว่า นักเรียนมีความเข้าใจมากน้อยเพียงไรการวัดผลที่เหมาะสมกับนักเรียนจะทำให้ นักเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนได้^{๘๐}
- ๙) มีพระอาจารย์ผู้สอนจำนวนไม่น้อยที่เลือกใช้วิธีการที่ยังไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงตาม หลักของการวัดผลและประเมินผลเพราะขาดการสื่อสารทั้งสองฝ่าย จากสถานศึกษา คือต่างฝ่ายต่างทำงานพระอาจารย์ผู้สอน^{๘๑}

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าชุ่ม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางสาวรงค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางยุพิน แวนนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๑๐) ประเมินผลทุกระยะ เพื่อให้ทราบสภาพจริง แก้ไขและวางแผนพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมีการวัดผลประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้^{๕๒}
- ๑๑) การวัดผลและประเมินผลแต่ละครั้งต้องสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมจึงจะทำให้เกิดประโยชน์และการวัดผลแต่ละครั้งจะต้องถูกต้องเกิดกับนักเรียนว่านักเรียนเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหานั้น ๆ^{๕๓}
- ๑๒) เป็นการวัดผลและประเมินตามสภาพของนักเรียนได้เรียนรู้และได้ปฏิบัติ ตลอดจนสนับสนุนผู้ที่เรียนดี เก่ง ให้ได้ศึกษา, และซ่อมเสริมนักเรียนที่อ่อนโดยใช้บทเรียนออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับผู้ปกครอง^{๕๔}

๔.๕.๓ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทั้ง ๗ ด้านได้ความว่า

๑) ด้านศีล

สรุปโดยภาพรวม ในด้านศีล เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่นหลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาอยู่ที่ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคนว่าจะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง กาย วาจา ใจ และปัญญาในการเรียนการสอนตามนัยพระพุทธศาสนา จึงไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ (ปริยัติ) หากแต่เน้นการอบรม (ปฏิบัติ) และการประเมินผลการปฏิบัติด้วยเช่น การรู้จักการจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและมีการจัดการงานต่าง ๆ เพื่อสร้างวินัยในการทำงานให้เป็นระบบทุกอย่างเรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล(ศีลสัมปทา) เป็นต้น ที่ผู้สอนและผู้เรียนสามารถดำรงตนในสังคม เป็นคนดีของสังคม เป็นคนมีระเบียบ มีวินัย ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีงามโดยมีความรับผิดชอบเกื้อกูลต่อสังคม ศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหานำมาปรับใช้ปรับปรุงสร้างบรรยากาศในห้องเรียนมีการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ใช้การเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติจริง เช่น การเข้าแถวซื้ออาหารเพื่อสร้างระเบียบวินัย การแต่งกายที่เรียบร้อย มีรูปแบบการสร้างสุขลักษณะที่ดี เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีก คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ การพัฒนาตามหลักคำสอนแต่เน้นคุณธรรมให้มาก ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ เช่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาให้อภัย สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. (ชัยวัฒน์ ลิ่มทองน้อย), เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมจารี,ดร. (สมจิตร์ ยินดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร.,เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.

๒) ด้านสมาธิ

สรุปโดยภาพรวม ผู้สอนสามารถกำหนดการฝึกอบรมการฝึกสมาธิ สร้างคุณภาพและสมรรถภาพทางจิตให้เข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ มีจิตที่สงบ บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามสัจจธรรมนำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้โดยไม่มีกั๊ก การฝึกตนสร้างความถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจ ควรที่จะพัฒนาจิตใจตนเอง รู้เหตุรู้ผลและพิจารณาตัดสินใจที่จะต้องทำอะไรมีสติใคร่ครวญ ส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรม การกระทำความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน ควรพัฒนาจิตใจก่อน เพราะถ้าใจมัวหมอง การปฏิบัติก็จะไม่สามารถทำให้ออกมาได้เพราะใจไม่สงบ เมื่อฝึกจิตใจให้ดีแล้ว ความสดใส ความร่าเริง ก็จะปรากฏให้ทำกิจกรรมร่วมกันได้ดี รวมถึงสถาบันครอบครัวที่จะต้องช่วยผลักดันให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ครู พ่อแม่ เพื่อน คนใกล้ชิด เราจะนำสิ่งใดมาให้ ดีหรือว่าไม่ดี มีคุณหรือว่ามีโทษ ชี้ทางให้เห็นผลที่ตามมาขึ้นกระทบต่อตนและผู้อื่นหรือไม่ เมื่อมีจิตใจที่อ่อนโยน สุภาพและสงบ รู้จักให้อภัย จิตใจก็จะแจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน และมีสุขภาพจิตที่ดี การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี สุขภาพจิตดี จิตใจมีคุณธรรม มีเมตตา มีกรุณา มีเมตตา มีศรัทธา มีขันติ มีสมาธิ มีวิริยะ มีสติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ยังผลให้เกิดปิติ มีความอิมเอิบเบิกบาน แจ่มใส อยู่เสมอ

๓) ด้านปัญญา

สรุปโดยภาพรวม ควรพัฒนาในหลาย ๆ อย่างเช่น สมองทำงานพร้อมกันได้หลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน เช่นการเห็น การสัมผัส มีความสัมพันธ์กับสภาพร่างกายอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ คิดและสร้างความเข้าใจฝึกในการคิดและวิเคราะห์ด้วยเหตุและผลเป็นการสร้างแบบแผนวางระเบียบ การคิดอย่างมีระบบ ผู้สอนควรมีเทคนิค การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสรรพสิ่ง รู้แจ้งตามความเป็นจริง มีจิตใจเป็นอิสระและมีปัญญาบริสุทธิ์ เมื่อรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุด ส่งผลให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลก ลึกซึ้งลงไปอีกคือการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง ไม่เบียดเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติ การพัฒนาตัวเองและผู้อื่นให้ตระหนักในการเรียนรู้ ฝึกให้หาเหตุผล และการแก้ไขปัญหา อย่างมีสติและเกิดปัญญาในตัวเองได้อย่างถูกต้องและมีทัศนคติที่ดีงาม การพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องเริ่มจากตนเองก่อนมีทั้งการผ่านฝึกอบรมและการใช้เทคนิคในการสร้างกระบวนการคิดอย่างมีระบบด้วยหลักการของเหตุและผลเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและถูกต้องยุติธรรม การพัฒนาด้านปัญญาปัจจุบันนี้เปิดกว้างในเรื่องของการใช้ความคิดแน่นอนว่าต้องมีความแตกต่างกันไปตามกำลังของผู้สอนและผู้เรียนเพื่อพิจารณาใคร่ครวญกลั่นกรองด้วยเหตุผลและผล จะเห็นว่าพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลในแต่ละช่วงวัยเป็นผลมาจากพัฒนาการแต่ละด้าน ซึ่งแต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกันเนื่องจากความแตกต่างในการพัฒนาของแต่ละบุคคล ควรยึดถือหลักการความถูกต้องตามมาตรฐานทางจริยธรรมที่ตนเองยึดถือ โดยผ่าน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้นำความรู้ไปทดลองใช้สร้างสรรค์ คิดประดิษฐ์ แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างในแบบการเรียนรู้ ดังนั้นการคัดเลือกกิจกรรม การเรียนการสอนควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือที่เรียกว่าสไตล์การเรียนรู้เช่นการนำเทคนิคการสน การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีและการวัดผลและประเมินผล เป็นต้น

๔) ด้านเทคนิคการสอน

สรุปโดยภาพรวม เทคนิคในการสอน พระอาจารย์ที่สอนมักเจอปัญหาเรื่องของเวลาเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอนจึงสอนแบบเร่งรัดข้ามขั้นตอนไม่ละเอียด เนื่องจากพระอาจารย์ที่สอนเน้นไปทางด้านประเด็นสำคัญท่องจำอย่างเดียวควรนำเทคนิคเข้าไปพัฒนาการสอน ถ้ามีการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และได้รับการสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาด้านเทคนิคการสอนที่มีความเหมาะสมและไม่กระทบต่อบุคลิกภาพของผู้สอน หากผู้เรียนมีความเข้าใจและรู้จักนำเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจมากขึ้นสิ่งที่ควรปรับปรุงคือพระอาจารย์ ควรจะหาประสบการณ์การเรียนรู้มากจะได้มีเทคนิคในการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้และความเหมาะสมแก่นักเรียน พระอาจารย์บางรูปขาดเทคนิคทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกได้ไม่เต็มที่ นักเรียนไม่เข้าใจภาษาบาลี จะต้องมีการแปลเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสนใจมาก ถ้าพระอาจารย์สามารถใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความตื่นตัว มีความสนใจ ไม่เบื่อหน่าย ถ้ายังคงรูปแบบเดิม ๆ เชื่อกันว่านักเรียนจะไม่อยากเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดความเข้าใจบทเรียนมากขึ้น และไม่ใช้จุดประสงค์ตามที่ครูผู้สอนต้องการแน่นอน ควรพัฒนาและนำเทคนิคการสอนที่นักเรียนชอบมาใช้ในการสอน เช่น สอนสนุกยิงมุขบ้าง เพราะพระอาจารย์ผู้สอนมีส่วนสำคัญ หากสอนแบบสบาย ๆ สื่อการเรียนการสอนช่วยให้เห็นภาพเป็นรูปธรรมและผู้สอนต้องรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ข้อห้ามอย่าใช้สื่อการเรียนการสอนมากเกินไปจนเกินไป ควรให้คำบรรยายแนะนำประกอบด้วย เพื่อเน้นสาระสำคัญๆ เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วมฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พระอาจารย์ผู้สอนบางรูปยังไม่เข้าใจว่าสอนอะไร เพื่ออะไรและสามารถนำเทคนิคนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ไหม เช่น สอนให้มีความเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัย มีมารยาทในสังคม มีคติประจำใจในการดำรงชีวิตอย่างไร

๕) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

สรุปโดยภาพรวม การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระอาจารย์ต้องเข้าใจนักเรียนก่อนว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับศีลธรรมเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย เราจะใช้เทคนิคอะไรไปสอนเพื่อสร้างบรรยากาศเพื่อให้นักเรียนอยากเรียนอยากสนใจ เช่น การให้เด็กได้มีส่วนร่วม เพื่อพูดในเรื่องของตัวเอง เป็นการบอกเล่าสร้างความคุ้นเคย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่น่าสนใจมากขึ้น วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาบรรยากาศในการเรียนการสอนที่นรมย์สนุกสนานจากการเรียนรู้ด้วยตนเองบ้าง ตลอดถึงจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถของนักเรียน พระอาจารย์ต้องมีแรงจูงใจเพื่อที่จะพัฒนาความเจริญทุกด้านแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนได้แสดงออกกล้าคิดกล้าทำกล้าพูด เมื่อมีการถามและตอบ ได้มีส่วนร่วมฝึกฝนทักษะแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง บรรยากาศในการเรียนการสอน ที่นรมย์สนุกสนานตลอดถึงจัดให้เหมาะสมด้วยความสามารถและความสนใจของนักเรียน ควรสร้างบรรยากาศเชิงบวกกับนักเรียนมีการเสริมแรงจูงใจ ให้กำลังใจ มีการเตรียมตัวในด้านความรู้ในเนื้อหาที่สอนอย่างชัดเจน มีความสามารถนำความรู้ที่นั้นมาถ่ายทอดได้ มีการแสดงออกในลักษณะเข้าใจ เห็นอกเห็นใจนักเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และความพร้อมในการเรียนการสอนมีความสุขในการเรียนสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวกเพื่อพัฒนาตนเอง พระอาจารย์ต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนและ

นักเรียนที่มีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะช่วยเหลือนักเรียนให้พัฒนาไปถึงขีดสุดของแต่ละคนได้ การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนต้องส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นและควรมีให้ครบทุกด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม ด้านกายภาพทุกอย่างที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ รูปภาพ ด้านจิตใจ ความรู้สึกของนักเรียน ที่มีความรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ มีความสุข ไม่กังวล หรือกลัว บุคคลสำคัญก็คือครูประกอบด้วยมีบุคลิกภาพที่ดี มีพฤติกรรมการสอนที่ดี เทคนิคบวก ทักษะ ด้านสังคมเทคนิคหรือวิธีการสอนที่ครูใช้การสร้างบรรยากาศที่ดีมีผลทางจิตใจเช่น มีความยุติธรรมยึดหลักประชาธิปไตย ไม่โลเล ไม่ยุติธรรม เลือกที่จะรักมักที่ซึ่ง หากผู้สอนมุ่งแต่จะสอนแต่ในสิ่งที่ตัวเองรู้และเตรียมสอนหรือพูดแบบบรรยาย จะทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ดังนั้นการเรียนการสอนจำเป็นที่จะต้องใช้ทั้งเทคนิคและการสร้างบรรยากาศเข้าถึงผู้เรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วม จึงทำให้การเรียนการสอนมีคุณค่ามากขึ้น

๖) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

สรุปโดยภาพรวม การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี พระอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาเรื่องทุนและอุปกรณ์ในการผลักดันเพื่อสร้างเครื่องมือมาสอน มีทั้งนวัตกรรมที่สร้างขึ้นเองและหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้เช่น ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น วิธีการนำมาใช้และสื่อให้เป็นประโยชน์ เพราะสื่อในการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีความเป็นรูปธรรมเข้าใจได้ง่าย การใช้สื่อและนวัตกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา เป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียนช่วยผ่อนคลายของผู้สอนในการอธิบาย เช่น ภาพภาพเดียว แทนคำพูดได้มากกว่าล้านคำพูด การใช้สื่อพรีเพราะทำให้ไม่เกิดความสนุกสนานและเบื่อหน่ายต่อการเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ ควรเลือกใช้สื่อการสอนที่ทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพดี กระตุ้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Internet Computer เรียนรู้ร่วมกันได้ การใช้สื่อนวัตกรรมควรจะใช้กระบวนการในการใช้เครื่องมือที่จัดทำขึ้นเองและสื่อสารได้ระหว่างครูและนักเรียน เช่น จัดทำภาพสไลด์หรือภาพเคลื่อนไหว เพื่อนักเรียนจะได้รับประโยชน์และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เด็กนักเรียนจะได้มีความคิดในการพัฒนามากยิ่งขึ้น และรู้จักวิธีการนำมาใช้ให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์โดยรู้จักทำสื่อมาปรับใช้อย่างเหมาะสม ในการใช้สื่อเพื่อการสอนควรนำสื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง บาบ บุญ คุณโทษ และกฎแห่งกรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นในด้านศีลธรรม การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลาย ให้เหมาะสม ตามสภาพพื้นบ้านของนักเรียน และเนื้อหาวิชาที่จะสอน ถ้าพระอาจารย์ดำเนินการได้เหมาะสมก็จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน มีความรู้พอที่จะสามารถจัดทำได้ เพื่อประกอบในการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗) ด้านการวัดผลและประเมินผล

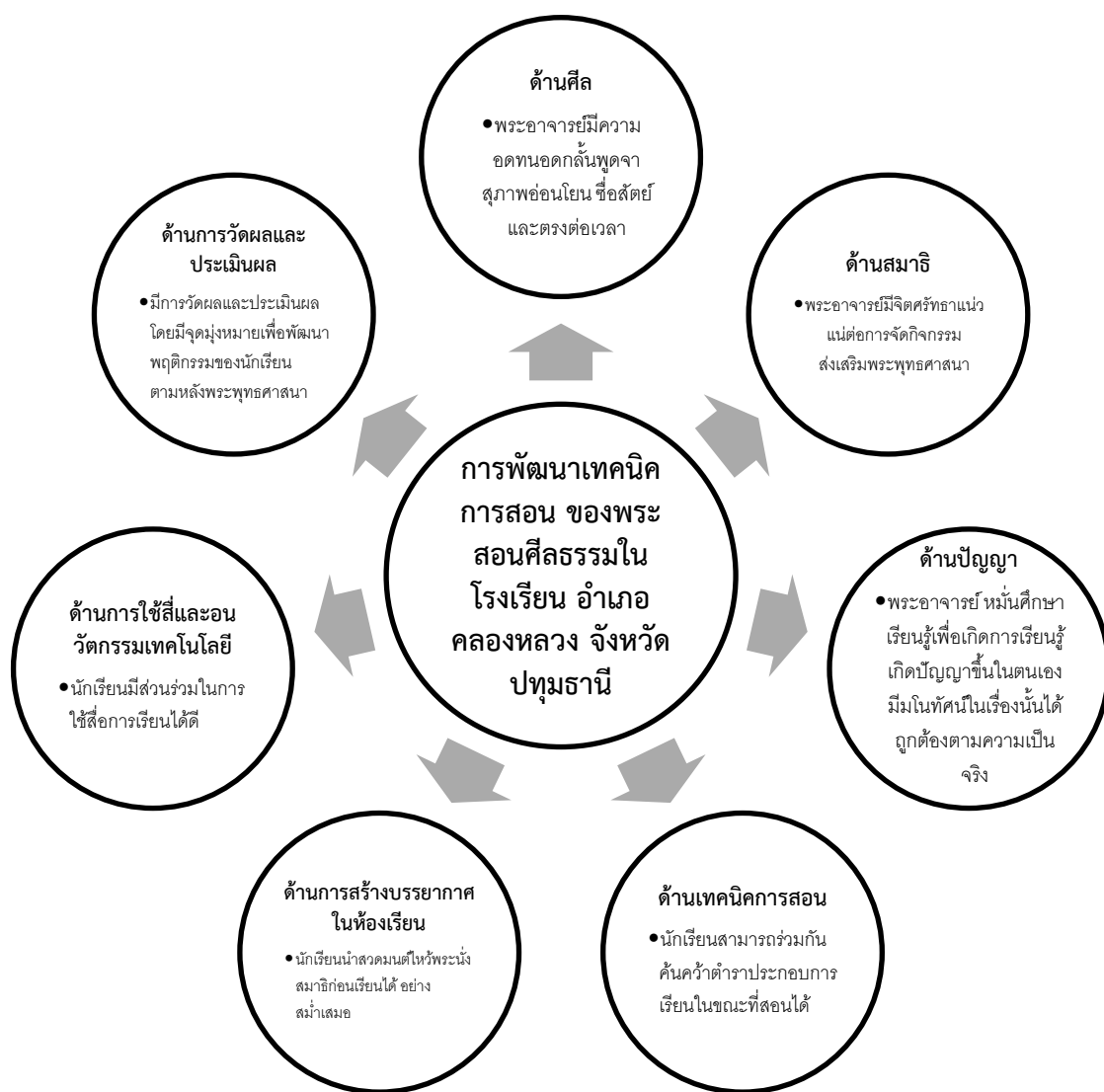
สรุปโดยภาพรวม การวัดผลและประเมินผลการส่วนใหญ่จะไม่ถูกหลักสักเท่าไร เนื่องจากผู้สอนบางท่านมีความรู้และไม่รู้วิธีประเมินอย่างไรที่ถูกต้องจึงใช้วิธีการที่ใช้ในชีวิตประจำวันกับสังคมและกับประเทศชาติ เพราะในชีวิตจริง คนไม่ใช่มีความรู้อย่างเดียว ต้องมีคุณธรรมความดีงามด้วย จึงจะอยู่ในสังคมแล้วทำให้สังคมเจริญมีความสุขได้จะมีคุณค่าและมีความสุขกับตนเอง การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน จะมีข้อดีคือทำให้ผู้สอนมีความใส่ใจในรายละเอียดของผู้เรียนมากขึ้น โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการเห็นสภาพของผู้เรียน การปฏิบัติของ

ผู้เรียนในชีวิตประจำวันโดยพบเห็นพูดคุยกันอย่างไม่ต้องเสแสร้ง เมื่อมีพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนในเรื่องที่จะสอนหรือไม่ จุดใดสมบูรณ์แล้ว จุดใดยังบกพร่องอยู่ จำเป็นต้องได้รับการสอนเสริมให้มีพื้นฐานเพียงพอก่อนจึงจะเริ่มต้นสอนเนื้อหาและนำไปออกแบบรูปแบบการสอนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง สามารถตัดสินผลการเรียนได้อย่างยุติธรรมสามารถรู้พัฒนาการของนักเรียนได้ ควรจะประเมินผลในแบบเรียนหรือบทเรียนนั้น ๆ ที่มีรูปแบบหลากหลาย ว่านักเรียนมีความเข้าใจมากน้อยเพียงไรการวัดผลที่เหมาะสมกับนักเรียนจะทำให้นักเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนได้ มีพระอาจารย์ผู้สอนจำนวนไม่น้อยที่เลือกใช้วิธีการที่ยังไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงตามหลักของการวัดผลและประเมินผลเพราะขาดการสื่อสารทั้งสองฝ่าย จากสถานศึกษาคือต่างฝ่ายต่างทำงานพระอาจารย์ผู้สอน ส่วนหนึ่งประเมินด้วยวิธีของตนเอง สถานศึกษา ก็อาจจะมีหลักในการประเมินตามรูปแบบของคน การวัดผลและประเมินผลแต่ละครั้งต้องสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมจึงจะทำให้เกิดประโยชน์และการวัดผลแต่ละครั้งจะได้ถูกต้องเกิดกับนักเรียนว่านักเรียนเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหานั้น ๆ เป็นการวัดผลและประเมินตามสภาพของนักเรียนได้เรียนรู้และได้ปฏิบัติ

๔.๖ องค์ความรู้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยการแสดงแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมีลักษณะที่สำคัญในแต่ละด้าน โดยได้แบ่งออกเป็น ๗ ด้าน คือ ๑) ด้านศีล ๒) ด้านสมาธิ ๓) ด้านปัญญา ๔) ด้านเทคนิคการสอน ๕) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๖) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี ๗) ด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยสรุปดังนี้

๑. ด้านศีล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรจัดระเบียบตนเองให้มีวินัยและตรงต่อเวลา และควรมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมีความกตัญญู

๒. ด้านสมาธิ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรให้มีห้องปฏิบัติธรรมเฉพาะเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติ และควรสรรหาพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติได้จริง

๓. ด้านปัญญา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรมีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาการสอน

๔. ด้านเทคนิคการสอน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ให้เพียงพอกับนักเรียนและควรจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม

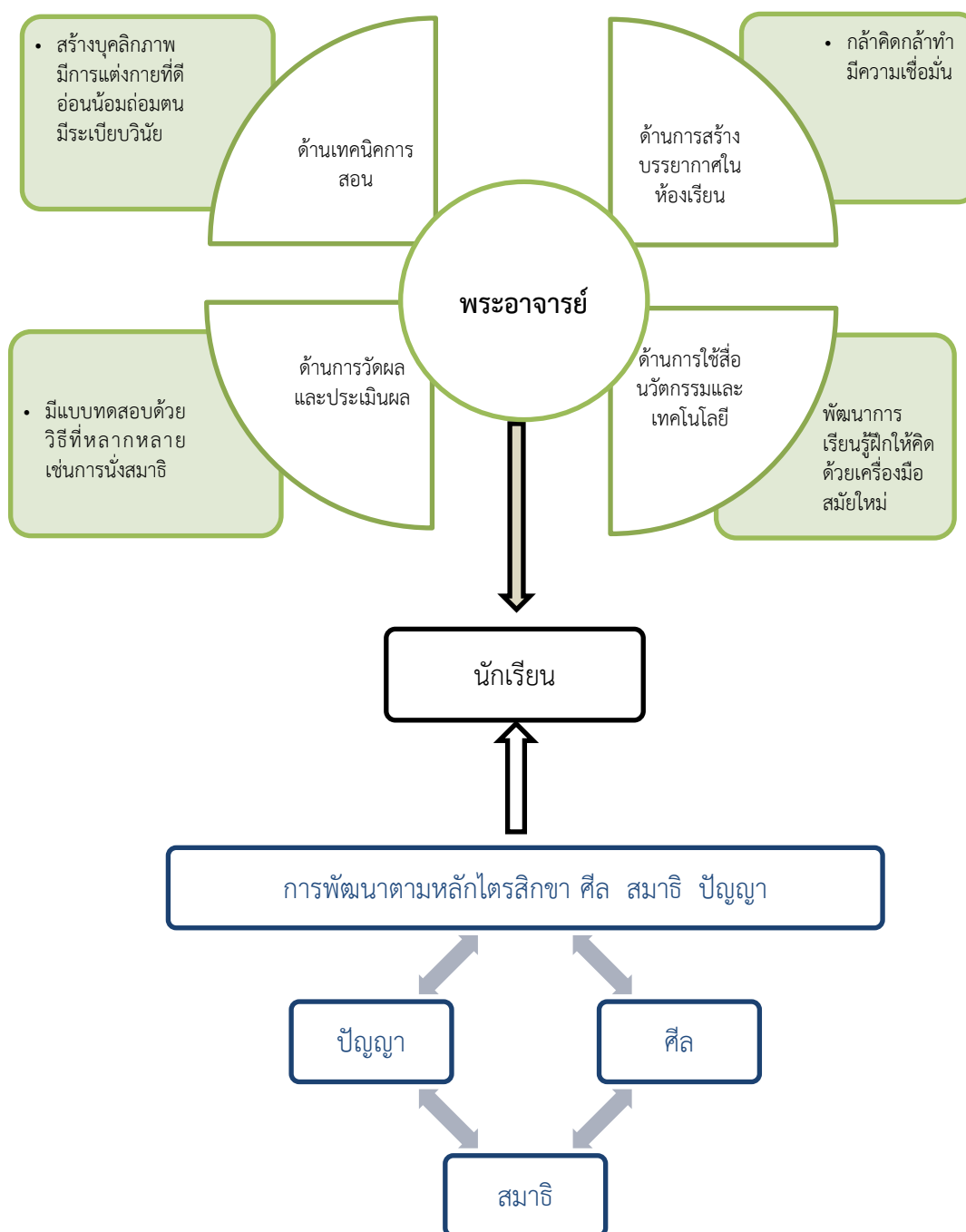
๕. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรหากิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและควรมีการบรรยายสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการบรรยายหรือเปลี่ยนสถานที่ในการบรรยาย

๖. ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอและทันสมัย และควรจัดอบรมพระอาจารย์ให้รู้จักการใช้สื่อการสอน

๗. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ควรมีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ และควรมีการบอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า

๔.๖.๑ องค์กรความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยโดยการแสดงแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์กรความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ สรุปได้ว่า การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านเทคนิคการสอน คือ สร้างบุคลิกภาพมีการแต่งกายที่อ่อนน้อมถ่อมตนมีระเบียบวินัย ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน คือ กล้าคิดกล้าทำมีความเชื่อมั่น ๓) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี คือ พัฒนาการเรียนรู้ฝึกให้คิดด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ สุดท้ายคือด้านที่ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล คือ ทำแบบทดสอบด้วยวิธีที่หลากหลายเช่นการนั่งสมาธิ ซึ่งมีทั้งพระอาจารย์ ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา และได้นำหลักธรรมไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดคือ ผู้เรียน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ

๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนในเขตอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุน แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕ มีอายุ ๑๒ ปี มีจำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒ เป็นโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง มีจำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓

๒. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๒.๑ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในด้านศีล อันดับสูงสุดที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓, S.D. = ๐.๕๒$) รองลงมาคือ ด้านปัญญา ($\bar{X} = ๔.๔๘, S.D. = ๐.๕๓$) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิ ($\bar{X} = ๔.๔๗, S.D. = ๐.๕๒$)

๒.๒ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$, $S.D. = ๐.๕๒$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในข้อที่พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้น พุดจาสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา อยู่ในอันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$, $S.D. = ๐.๖๓$) รองลงมาในข้อที่พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบร้อยดูสะอาดตาน่าเลื่อมใส ($\bar{X} = ๔.๕๓$, $S.D. = ๐.๖๓$) และข้อที่มีอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือพระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจสำรวมระวังในอินทรียสังวร ($\bar{X} = ๔.๔๙$, $S.D. = ๐.๘๐$)

๒.๓ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$, $S.D. = ๐.๕๒$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในข้อที่พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา อยู่ในอันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕$, $S.D. = ๐.๖๓$) รองลงมาในข้อที่พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดีแจ่มใสร่าเริงเบิกบาน ($\bar{X} = ๔.๔๗$, $S.D. = ๐.๗๓$) และข้อที่มีอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือพระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๗๗$)

๒.๔ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$, $S.D. = ๐.๕๓$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในข้อที่พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข อยู่ในอันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $S.D. = ๐.๗๔$) รองลงมาในข้อที่พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $S.D. = ๐.๖๙$) และข้อที่มีอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือพระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ($\bar{X} = ๔.๕๓$, $S.D. = ๐.๖๔$)

๒.๕ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, $S.D. = ๐.๔๙$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี อันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๔$, $S.D. = ๐.๕๗$) รองลงมาคือด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = ๔.๓๑$, $S.D. = ๐.๕๒$) ถัดมาในด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ($\bar{X} = ๔.๑๖$, $S.D. = ๐.๖๙$) และอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านเทคนิคการสอน ($\bar{X} = ๔.๐๕$, $S.D. = ๐.๖๖$)

๒.๖ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, $S.D. = ๐.๖๖$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในข้อที่นักเรียนสามารถร่วมกันค้นคว้าตำราประกอบการเรียนในขณะที่สอนได้ อันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๐๗$, $S.D. = ๐.๘๔$) รองลงมาในข้อที่นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น ($\bar{X} = ๔.๐๗$, $S.D. = ๐.๗๙$) และในข้อที่มีอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้ ($\bar{X} = ๓.๙๙$, $S.D. = ๐.๙๐$)

๒.๗ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$, $S.D. = ๐.๖๙$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในข้อที่นักเรียนนำเสนอความคิดเห็นไว้พระนั่งสมาธิก่อนเรียนได้ อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในอันดับสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $S.D. = ๐.๘๙๒$) รองลงมาในข้อที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้ ($\bar{X} = ๔.๑๘$, $S.D. = ๐.๘๔๑$) และข้อที่อันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักเรียนยอมรับความคิดเห็นเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจในการเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$, $S.D. = ๐.๙๑๙$)

๒.๘ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, $S.D. = ๐.๕๗$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในข้อที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนได้ดี อยู่ในอันดับสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๔๐$, $S.D. = ๐.๖๙$) รองลงมาในข้อที่นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ ($\bar{X} = ๔.๓๙$, $S.D. = ๐.๘๑$) และข้อที่อันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักเรียนสามารถค้นคว้าแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียน เช่น หนังสือนำอ่านประกอบ ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $S.D. = ๐.๗๘$)

๒.๙ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$, $S.D. = ๐.๕๒$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานีในข้อที่มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนตามหลักพระพุทธศาสนา อยู่ในอันดับสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๗๒$) รองลงมาในข้อที่มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ปรับปรุงการเรียน ($\bar{X} = ๔.๓๓$, $S.D. = ๐.๗๑$) และข้อที่มีอันดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการวัดและประเมินผลนักเรียน เช่น สมุดบันทึกความดี ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $S.D. = ๐.๗๘$)

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑) ด้านศีล

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านศีล พบว่า

๑. ขาดความพร้อมในการจัดฝึกอบรมที่ดีและไม่ตรงเวลา
๒. ขาดความพร้อมเพียงและความรับผิดชอบยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านศีล พบว่า

๑. ควรจัดระเบียบตนเองให้มีวินัยและตรงต่อเวลา
๒. ควรมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมีความกตัญญู

๒) ด้านสมาธิ

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านสมาธิ พบว่า

๑. สถานที่ปฏิบัติไม่เอื้ออำนวย
๒. พระอาจารย์บางรูปขาดทักษะที่พร้อมในการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านสมาธิ พบว่า

๑. ควรให้มีห้องปฏิบัติธรรมเฉพาะเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติ
๒. ควรสรรหาพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติได้จริง

๓) ด้านปัญญา

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านปัญญา พบว่า

๑. พระอาจารย์บางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านปัญญา พบว่า

๑. ควรมีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มาสอน

๔) ด้านเทคนิคการสอน

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน พบว่า

๑. พระอาจารย์มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ
๒. การจัดเวลาในการเรียนน้อย

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน พบว่า

๑. ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ให้เพียงพอกับนักเรียน
๒. ควรจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม

๕) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า

๑. นักเรียนไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
๒. นักเรียนไม่ให้ความสนใจในการบรรยาย

ข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า

๑. ควรหากิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๒. ควรมีการบรรยายสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการบรรยายหรือเปลี่ยนสถานที่ในการบรรยาย

๖) ด้านการใช้สื่อวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยี

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยี พบว่า

๑. สื่อการสอนมีจำนวนน้อยและไม่ทันสมัย
๒. พระอาจารย์บางส่วนไม่รู้จักการใช้สื่อการสอน

ข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยี พบว่า

๑. ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอและทันสมัย
๒. ควรจัดอบรมพระอาจารย์ให้รู้จักการใช้สื่อการสอน

๗) ด้านการวัดผลและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า

๑. พระอาจารย์ไม่มีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ
๒. พระอาจารย์ไม่บอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า

ข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า

๑. ควรมีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ
๒. ควรมีการบอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกโดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านภาพรวม นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๔๕$) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์^๑** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก

^๑ พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อกควโร), “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ด้านศีล นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านศีล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$, S.D. = ๐.๕๒) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้นพูดจาสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบร้อยดูสะอาดตาน่าเลื่อมใส พระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจสำรวมระวาง ในอินทรียัสวรร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิรัตน์ มั่นทานนท์**, “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีผลต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก กรณี: ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต” ผลวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๒

ด้านสมาธิ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๕๒) แสดงให้เห็นว่าพระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดีแจ่มใสร่าเริงเบิกบาน พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ผกามาศย์ รักษนาศ**, ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย ศึกษากรณี: โรงเรียน วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ” ผลวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๓

ด้านปัญญา นักเรียนมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D. = ๐.๕๓) แสดงให้เห็นว่า พระอาจารย์หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **พิชญรัชต์ บุญช่วย**, ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๔

ด้านภาพรวม นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๔๙) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ใน ด้านเทคนิค

^๒ วิรัตน์ มั่นทานนท์, “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีผลต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก กรณี : ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

^๓ ผกามาศย์ รักษนาศ, “การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย ศึกษากรณี : โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗).

^๔ พิชญรัชต์ บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

การสอน ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีและด้านการวัดผลและประเมินผล จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุเทพ สุจินโณ (ภูระหงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก^๕

ด้านเทคนิคการสอน นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านเทคนิคการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D.=๐.๖๖) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น นักเรียนสามารถร่วมกันค้นคว้าตำราประกอบการเรียนในขณะที่สอนได้ นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมชัย โชติโก (เหลื่องเอี่ยม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๖

ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D.=๐.๖๙) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนนำสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิก่อนเรียนได้ อย่างสม่ำเสมอ นักเรียนยอมรับความคิดเห็นเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจในการเรียน นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตวุฒิกุณ(ปรีชา สุขหนุน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดอินทารามเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๗

ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D.=๐.๕๗) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีส่วนร่วมใน

^๕ พระสุเทพ สุจินโณ (ภูระหงษ์), “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๖ พระสมชัย โชติโก (เหลื่องเอี่ยม), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๗ พระครูสุตวุฒิกุณ (ปรีชา สุขหนุน), “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

การใช้สื่อการเรียนได้ดี นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ นักเรียนสามารถค้นคว้าแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียน เช่น หนังสืออ่านประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอำนาจ ปวทุมน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๕

ด้านการวัดผลและประเมินผล นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑, S.D. = ๐.๕๒$) แสดงให้เห็นว่า มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนตามหลักพระพุทธศาสนา มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ปรับปรุงการเรียน มีการวัดและประเมินผลนักเรียน เช่น สมุดบันทึกความดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^๖

๕.๒.๒. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกโดยตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.เพศ

นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา แก่เด็กนักเรียนทุกคน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระปลัดเรวัต เรวตโต** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด

^๕ พระมหาอำนาจ ปวทุมน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า เพศที่ต่างกัน มีผลให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน^{๑๐}

๒.อายุ

นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา แก่เด็กนักเรียนทุกคน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อีสกาโร)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” จากผลการวิจัยพบว่า อายุที่ต่างกัน มีผลให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน^{๑๑}

๓.สังกัดโรงเรียน

นักเรียนที่มีสังกัดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า สังกัดโรงเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม นักเรียนที่มีสังกัดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา แก่เด็กนักเรียนทุกคน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน สังกัดโรงเรียน จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระสุรชัย สุรชโย** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ขนาดของ โรงเรียนที่ต่างกัน มีผลให้เกิดความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน^{๑๒}

^{๑๐}พระปลัดเรวัต เรวตโต, “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๑} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อีสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒} พระสุรชัย สุรชโย, “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง“การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ด้านศีล ควรจัดระเบียบตนเองให้มีวินัยและตรงต่อเวลา และควรมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมีความกตัญญู

๒. ด้านสมาธิ ควรให้มีห้องปฏิบัติธรรมเฉพาะเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติ และควรสรรหาพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติได้จริง

๓. ด้านปัญญา ควรมีพระอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มาสอน

๔. ด้านเทคนิคการสอน ควรเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ให้เพียงพอแก่นักเรียนและควรจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม

๕. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ควรหากิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและควรมีการบรรยายสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการบรรยายหรือเปลี่ยนสถานที่ในการบรรยาย

๖. ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอและทันสมัย และควรจัดอบรมพระอาจารย์ให้รู้จักการใช้สื่อการสอน

๗. ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรมีการชี้แจงการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ และควรมีการบอกวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง“การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยขอเสนอเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

๑. ควรนำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไปศึกษาในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงในจังหวัดนนทบุรี เพื่อหาข้อมูลเปรียบเทียบนำไปพัฒนา การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. ควรนำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มาประยุกต์ใช้ในการการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักไตรสิกขา ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๓. ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งใช้เป็นวิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นการเฉพาะ

๔. ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีในเขตอำเภออื่น ๆ หรือจังหวัดอื่น เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพต่อการการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๑)หนังสือ:

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗.
- _____. แผนปฏิบัติการโครงการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประชาชนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๐.
- กรมการศาสนา. คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา, ๒๕๔๘.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสรรการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.
- _____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.
- กรมวิชาการ. หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔. (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓.
- กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- คณะกรรมการการศึกษาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมวุฒิสภา. การสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๔๘.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. การพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม. คู่มือครูแผนการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์พัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- ชวาล แพร์ตกุล. **เทคนิคการวัดผล**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **“การปฏิรูปการเรียนรู้ : การพัฒนาคนเพื่อสังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน”** ในการร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก. จำกัด, ๒๕๔๓.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. **เทคโนโลยีการศึกษาทฤษฎีและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- เตือนใจ เกตุษา. **การประเมินผลการสอน**. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- นงลักษณ์เทพสวัสดิ์. **วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. **จริยธรรมทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๘.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.
- ปว้ย อึ้งภากรณ์. **ศาสนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๐.
- พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (วัลลพ โกวิโล) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. **คู่มือการจัดกิจกรรมงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและการประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้นพระพุทธศาสนาประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖**. นนทบุรี : หจก. เขนปรีนตั้ง, ๒๕๕๖.
- พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล และคณะ. **รายงานผลการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. นนทบุรี : หจก. เขนปรีนตั้ง, ๒๕๕๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). อ่างใน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. **รายงานการสัมมนาพระสอนศีลธรรม พระนักเทศน์ และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ประจำปี ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : หจก สามลดา, ๒๕๕๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.
- _____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____ . **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖.
- _____ . **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๔.
- _____ . **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- _____ . **“พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖.
- พระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมงฺกโร) อ่างใน สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ฉบับปรับปรุง) ปีงบประมาณ ๒๕๔๙**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗.
- พระไพศาล วิสาโล. **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดคิมทอง, ๒๕๔๓.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาณโณ. **ธรรมทรรศน์ปฏิวัติการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ประชาธรรม, ๒๕๔๔.
- พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมวีรสี) อ่างใน สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. **สรุปงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้นพระพุทธศาสนา**. นนทบุรี : หจก. เซนปรินต์ติ้ง, ๒๕๕๖.
- พิชิต ฤทธิ์จรณ. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แฮาส์ ออฟ เคอร์มีส์, ๒๕๔๕.
- พุทธทาสภิกขุ. **ความกลัวพุทธศาสนา**. ศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.
- ไพศาล หวังพานิช. **การวัดผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- วนิดา เดชตานนท์ . **การประเมินผลการเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครราชสีมา : ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๐.
- วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. **จิตวิทยาพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๘.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอลทีเพรส จำกัด, ๒๕๔๒.
- วันเพ็ญ วรรณโณ. **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา**. สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔.
- สนธยา พลศรี. **กระบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โภชนดา. การประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๔๐.
- สมบูรณ์ ชิตพงษ์. การวัดและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๓๖.
- สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา ๕. ทฤษฎีการคิดและการสอนคิด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ราชบุรี : โรงพิมพ์ธรรมรักษ์การพิมพ์, ๒๕๓๔.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๖๒”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๖๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกระทรวงกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. คู่มือการปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : หจก. เซนปรีนติ้ง, ๒๕๕๗.
- สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖. กรุงเทพมหานคร : หจก. เซนปรีนติ้ง, ๒๕๕๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐.
- สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- สุจินต์ วิศวานนท์. ก้าวพัฒนาการสอนของครูมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖.
- สุมน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- _____ . การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีรณสาร, ๒๕๒๘.
- _____ . พุทธวิธีสอน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.
- _____ . หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๒.
- สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. (มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- แสง จันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- อเนก เพียรอนุกุลบุตร. **การวัดและประเมินทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สัมพันธ์พานิชย์, ๒๕๒๗.
- อำนวยการ เลิศชัยนติ. **คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕.
- อำนวยการ เดชชัยศรี. **สื่อการศึกษาพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒.

(๒) คุชฎินิพนธ์ / วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

- คุชฎิ สีสถาวรรงค์. การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์การศึกษาคุชฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- _____ . “การเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสภาัจฉาในการสอนเบญจศีล และฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔.
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรคุชฎิบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ผกามาศย์ รักษานาค. “การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย ศึกษากรณี : โรงเรียนวิสุทธิในจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.
- พระครูเมตตามงควิศิษฐ์ (วัชรินทร อคฺควโร). “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสุตวุฒิกุณ (ปรีชา สุขहनุน). “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล สุภาโร). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระปลัดเรวัต เรวตโต. “การจัดการการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาอำนาจ ปวฑฒโน. “การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระสมชัย โชติโก (เหลืองเอี่ยม). “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระสุเทพ สุจินโณ (ภูระหงษ์). “เทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระสุรชัย สุรชัย. “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พิชญ์รัตน์ บุญช่วย. “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- วิรัตน์ มั่นทานนท์. “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีผลต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก กรณี: ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.

(๓) บทความ:

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) อ่างใน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ **คม ชัด ลึก** “การศึกษา-การศาสนาวัฒนธรรม” **คม ชัด ลึก**, (๒๐ มกราคม ๒๕๕๙).

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง. (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙). **ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ**. นายกรัฐมนตรี. (๕ มกราคม ๒๕๕๓).

พระมหาโชวี ทสฺสนิโย อ่างใน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. **รายงานการสัมมนาพระสอนศีลธรรม พระนักเทศน์ และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ประจำปี, ๒๕๕๒**.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี. “เอกสารรายงานการประชุมพระสอนศีลธรรมจังหวัดปทุมธานี ประจำปี ๒๕๖๒”. ปทุมธานี : สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๖๒.(อัดสำเนา).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักงานพระสอนศีลธรรม. จำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.kruphra.net. [๙ ธันวาคม ๒๕๖๒].

(๖) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ:

- สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์,ดร (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย). เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.
- _____ . พระครูอุดมธรรมจารี,ดร (สมจิตร ยินดีมาก). เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง อำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.
- _____ . พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน,ดร. เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓.
- _____ . พระจำเริญ ตรีภักขพลโย, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าช่อม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.
- _____ . พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . พระครูสังฆรักษ์ ธมมรตโน (รม กลัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นางกนกพพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นางณัชชัญญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นางสุรางค์ ประไพพนพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นายสุรวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นางยุพิน แววนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____ . นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๑๐๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๑๐๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์
เรียน พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ดิ.เหินทรินันท์วิเศษชัย
ม.ล.นพ.นพ.น.
(พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)
๑๘ ก.ค. ๖๓

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๑๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๑๖๖

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจติ

ด้วย พระนิพนธ์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.กาญจนา คำจติ
๒๒ มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน : พระนิพนธ์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๖๖

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.อดทอง แก้วแก้ว

รศ. ดร. สุรินทร์ นียมางกูร

๑๑ ก.ค. ๖๓.

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๓๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๖๖

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.ประเสริฐ อธิลาว

ด้วย พระนิพนธ์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว

ผศ.ดร. ประเสริฐ อธิลาว

ผู้ประสานงาน : พระนิพนธ์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี

ผู้วิจัย พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต (บางหลวง)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุวิรัตน์ทิศ, รศ.ดร.

ที่	การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑.ด้านศีล									
๑.	พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบร้อยดูสะอาดตาน่า เลื่อมใส	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้นพูดจาสุภาพ อ่อนโยน ชોสดีและตรงต่อเวลา	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓.	พระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจ สำรวมระงับในอินทรีย์สังวร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.ด้านสมาธิ									
๔.	พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเพื่อ พ่อแม่ และมีน้ำใจแบ่งปัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่า เริง เบิกบาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัด กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.ด้านปัญญา									
๗.	พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหา เหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิด ความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙.	พระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการ เรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ใน เรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านเทคนิคการสอน									
๑.	นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชา พระพุทธศาสนามากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	นักเรียนสามารถร่วมกันค้นคว้าตำรา ประกอบการเรียนในขณะที่สอนได้	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓.	นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้	+๑	+๑	+๑	-๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน									
๔.	นักเรียนนำสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิก่อน เรียนได้อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ตัดทิ้ง
๕.	นักเรียนยอมรับความคิดเห็นเพื่อน เพื่อ สร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจในการ เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	นักเรียนมีการใส่ใจทั้งก่อนเรียนและขณะ เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี									
๗.	นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	นักเรียนมีการแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อ ประกอบการเรียนเช่นหนังสืออ่านประกอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล									
๑๐.	นักเรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑.	นักเรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของตน ตามหลักพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	นักเรียนมีการวัดและประเมินผลตนเอง เช่น สมุดบันทึกความดี	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Try-out)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๙๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เจริญพร นายสายัณห์ พันธุ์ไม้ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบึง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๕๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ
เที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- วิธนา

- อำนวยในตำแหน่ง

๒๗ ก.ค. ๖๓ .

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ภาคผนวก ง
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ผลการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี
ผู้วิจัย พระนิวัฒน์ สนต์จิตโต (บางหลวง)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.860	21

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1พระอาจารย์หม่าเริยบร อยดูสะอาดตาน้ำเลื่อมใส	85.70	70.838	.531	.852
A2พระอาจารย์มีความอดท นอดกลั้นพูดจาสุภาพอ่อนน โยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา	85.70	70.148	.503	.852
A3พระอาจารย์มีพฤติกรรม กาย วาจา และใจสำรวมระวังในอันทริ ยสังวร	85.90	71.197	.441	.855
B1พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเม ตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน	85.63	71.551	.539	.853
B2พระอาจารย์เป็นผู้มีสุขภา พัตติดี แจ่มใส ราเริง เบิกบาน	85.73	69.168	.632	.849
B3พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแ นแนคอการจกักรกรรมสังเ สรัมพระพุทธศาสนา	85.80	69.683	.577	.850
C1พระอาจารย์มีความเข้าใจ งในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อ การแก้ไข	85.90	72.438	.330	.858
C2พระอาจารย์มีการพิจารณา ญาณผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความ รูแจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้	86.10	67.128	.709	.845
C3พระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดกา รเรียนรู้เกิดปัญหาขึ้นในคน เอง มีมีในทัศน?	86.13	65.982	.500	.853
D1นักเรียนมีความสนใจการ เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนามากขึ้น	86.30	69.528	.604	.850
D2นักเรียนสามารถร่วมกัน ค้นคว้าตำราประกอบ การเรียนในขณะทีสอนได้	86.37	68.723	.488	.853
D3นักเรียนแสดงความคิดเห ็นในขณะทีสอนได้	85.97	74.723	.119	.865
E1นักเรียนนำสวดมนต์ไหว้ พระนั่งสมาธิก่อนเรียนได้ อย่างสม่ำเสมอ	86.20	70.786	.338	.859
E2นักเรียนยอมรับความคิดเ เห็นเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดค วามน่าสนใจในการเรียน	86.30	70.907	.437	.855
E3นักเรียนมีการใส่ใจทั้งก้อ นเรียนและขณะเรียน	86.17	69.247	.488	.853

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
F1นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้	86.17	70.626	.385	.856
F2นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนได้ดี	85.87	68.947	.443	.855
F3นักเรียนสามารถค้นคว้าและนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียน เช่น หนังสืออ่านประกอบ	86.27	70.340	.437	.855
G1มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียน	86.20	70.303	.371	.857
G2มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนตามหลัก	86.17	68.006	.498	.852
G3มีการวัดและประเมินผลนักเรียน เช่น สมุดบันทึกความดี	86.10	71.128	.234	.866

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
90.33	76.713	8.759	21

สุวิภาภรณ์
พระสุวีร์บัณฑิต, รศ.ดร.

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๖ ๑๕๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)
รับที่ ๙๖
วันที่ ๕ ต.ค. ๕๖
เวลา 10.๓๐น.

๓๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางฉวีธิดา ปัทมทัตตานนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๕๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- อหิสาภรณ์

(นางฉวีธิดา ปัทมทัตตานนท์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙ (คลองหลวง)

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๑๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

โรงเรียนจารุศรบำรุง

562

6 ต. ๑ 63

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวตี สุทธิวานิช ผู้อำนวยการโรงเรียนจารุศรบำรุง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

เรียน ผู้อำนวยการ รร.จารุศรบำรุง
เรื่อง ด้วย สพป. ปท.1
ขอความอนุเคราะห์
อนุญาต/เก็บข้อมูล/เพื่อ
วิจัย

เห็นควรเสนอกลุ่มงาน.....พระนิวัฒน์

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ททข

- ธนวิทย์ น

๖ ต. ๑ ๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๑๕๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวศุรางค์ ประไพเทพ ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

(นางสุรางค์ ประไพเทพ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๑๕๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าขุ่ม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๗๕๓

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

5 ส.ค. 63

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว.๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

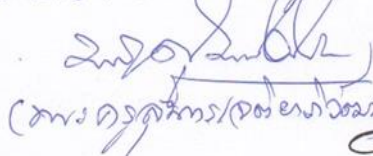
เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร. เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

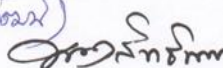
ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

บัณฑิตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

(พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์) ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต
โทรศัพท์ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๖๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูอุดมธรรมจารี, ดร. เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๕๒๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ
พระครูอุดมธรรมจารี, ดร.
เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๐๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๖๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน, ดร. เจ้าอาวาสวัดหนองตานบุญ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ยิว ๑๐๖๑๐๖๖๖
พ. สุนตจิตโต สิริสมปนโน

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ก ๑๕๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลให้นักศึกษา
เรียน พระเจ้าเจริญ ดิถุขปณฺโณ รักษาการเจ้าอาวาสวัดถ้ำคูม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิพนธ์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลให้นักศึกษาเรียน พระเจ้าเจริญ ดิถุขปณฺโณ รักษาการเจ้าอาวาสวัดถ้ำคูม
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พร.เจ้าเจริญ ดิถุขปณฺโณ
ร.ก.จ.ร. จิตกัลป์ ๒๑/๗

10 ก.ย. 63

ผู้ประสานงาน : พระนิพนธ์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ก ๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระอธิการสมพงษ์ สมหาโต เจ้าอาวาสวัดบางขัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิติ ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิติหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

20/๗๐/๖3

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๖๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูสังฆรักษ์ ธมมรตโน เจ้าอาวาสวัดคลองสอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิชัยก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๘๕๖๓

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

พระครูสังฆรักษ์ ธมมรตโน

๕๗ / ค.ศ. / ๕๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๗๑๕๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8205
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (คลองหลวง)
กรุงเทพฯ ๑๖๓
เวลา ๑๐ - ๑๐ น.

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอกองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

(นางณัชชญา ปัทมทัตตานนท์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (คลองหลวง)

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ก ๑๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

โรงเรียนวัดกล้าชุม
เลขรับ 92
วันที่ 5 ส.ค. 2563
เวลา 09.10 น.

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าชุม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียน รอง ผอ./ผอ.
เพื่อทราบ
 พิจารณาลังการ
รอง ผอ.ร.ร.

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อนุญาตให้พระคุณเจ้านำจดจำเพื่อพิมพ์เอกสาร

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต
โทรติดต่อก : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

๒ ส.ค. ๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๖๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวรุ่งศรี ประไพพ ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐ บุญกุล

(นางสุรางค์ ประไพพ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

13 ส.ค. 63

เวลา 14.30 ๕.

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖ ๑๕๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสุรวิทย์ กรุณา ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๖๓๓

นาย สุรวิทย์ กรุณา

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

15 ล.ค. 63

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๓๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายยุทิน เมฆวิมล ประธานชมชนหมู่ ๓
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิวัฒน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

คนชุก
ยุทิน เมฆวิมล
15 (๓-๑-๕๓)

ผู้ประสานงาน : พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๑๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายชาญ พุทธา ประธานชุมชนหมู่ ๕
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนิเวศน์ ฉายา สุนตจิตโต นามสกุล บางหลวง รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระนิเวศน์ สุนตจิตโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๔-๗๖๔๓๑๔๗

นาย ชาญ พุทธา
๑๕/๗/๒๕๖๓

ภาคผนวก ช
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อต้องการรวบรวมข้อมูลและศึกษา การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

จึงขอความอนุเคราะห์ให้ทุกท่านตอบแบบสอบถาม ตามสภาพที่ได้ประพฤติปฏิบัติและผลที่ได้จากการปฏิบัติจริง และขอความเมตตาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์

ข้อมูลที่ได้รับจากตอบแบบสอบถามทั้งหมดจะใช้ประโยชน์ทางวิชาการและผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเป็นความลับ แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๔ ตอน คือ ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ๑) ศีล ๒) สมาธิ ๓) ปัญญา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระนิวรณ์ สุนตจิตโต (บางหลวง)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ให้ ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

- [] ชาย
 [] หญิง

๒. อายุ

- [] ๑๑ ปี
 [] ๑๒ ปี

๓. สังกัดโรงเรียน

- [] โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙
 [] โรงเรียนวัดกล้าช่อม
 [] โรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
 [] โรงเรียนจารุศรบำรุง

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ๑) ศีล ๒) สมาธิ ๓) ปัญญา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นว่าท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านศีล						
๑	พระอาจารย์ห่มผ้าเรียบร้อยดูสะอาดตาน่าเลื่อมใส					
๒	พระอาจารย์มีความอดทนอดกลั้นพูดจาสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา					

ข้อ	การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓	พระอาจารย์มีพฤติกรรมกาย วาจา และใจ สำรวมระวังในอินทรีย์สังวร					
๒. ด้านสมาธิ						
๔	พระอาจารย์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีน้ำใจแบ่งปัน					
๕	พระอาจารย์เป็นผู้มีสุภาพจิตดี แจ่มใส ร่า เริง เบิกบาน					
๖	พระอาจารย์มีจิตศรัทธาแน่วแน่ต่อการจัด กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา					
๓. ด้านปัญญา						
๗	พระอาจารย์มีความเข้าใจในปัญหา การหา เหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข					
๘	พระอาจารย์มีการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจน เกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้					
๙	พระอาจารย์ หมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อเกิดการ เรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ใน เรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ในระดับ
ใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑. ด้านเทคนิคการสอน						
๑.	นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น					
๒.	นักเรียนสามารถร่วมกันค้นคว้าตำราประกอบการเรียนในเวลาที่สอนได้					
๓.	นักเรียนแสดงความคิดเห็นในเวลาที่สอนได้					
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน						
๔.	นักเรียนนำสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิก่อนเรียนได้ อย่างสม่ำเสมอ					
๕.	นักเรียนยอมรับความคิดเห็นเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจในการเรียน					
๖.	นักเรียนมีการใส่ใจทั้งก่อนเรียนและขณะเรียน					
๓. ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี						
๗.	นักเรียนมีการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้					
๘.	นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนได้ดี					
๙.	นักเรียนสามารถค้นคว้าแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียน เช่น หนังสืออ่านประกอบ					
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล						
๑๐.	มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียน					
๑๑.	มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนตามหลักพระพุทธศาสนา					

ข้อ	การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑๒.	มีการวัดและประเมินผลนักเรียน เช่น สมุด บันทึกความดี					

ตอนที่ ๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑. ปัญหาและอุปสรรค การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ควรพัฒนาอย่างไร

๑.๑) ด้านศีล ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๑.๒) ด้านสมาธิ ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๑.๓) ด้านปัญญา ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๒. ข้อเสนอแนะ การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ควรพัฒนาอย่างไร

๒.๑) ด้านศีล ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๒.๒) ด้านสมาธิ ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

๒.๓) ด้านปัญญา ควรพัฒนาอย่างไร

.....

.....

**๓. ปัญหาและอุปสรรค การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลอง
หลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร**

๓.๑) ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

๓.๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

.....

.....

๓.๓) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

.....

.....

๓.๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะ การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร

๔.๑) ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

๔.๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

.....

.....

๔.๓) ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

.....

.....

๔.๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

พระนิวัดน์ สนตจิตโต

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฅ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบเจาะลึก (Structured In-depth Interview)

เรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสอน
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อ / ฉายา/ นามสกุล _____
 ปัจจุบัน อายุ _____ ปี พรรษา _____ ดำรงตำแหน่ง _____
 การศึกษาทางโลก _____ การศึกษาทางธรรม _____
 วันที่ให้สัมภาษณ์ _____ เวลา _____ น. สถานที่ _____

ตอนที่ ๒ เป็นคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการ
สอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๒.๑. ท่านคิดว่า ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

๒.๑.๑) ปัญหา อุปสรรค ด้านเทคนิคการสอน

๒.๑.๒) ปัญหา อุปสรรค ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

๒.๑.๓) ปัญหา อุปสรรค ด้านการใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

๒.๑.๔) ปัญหา อุปสรรค ด้านการวัดผลและประเมินผล

๒.๒. ท่านคิดว่า การพัฒนาเทคนิคการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักไตรสิกขา ควรพัฒนาอย่างไร

๒.๒.๑) การพัฒนาด้านศีล เช่น มีระเบียบ มีวินัย ตรงต่อเวลา แต่งกายเรียบร้อย ควรพัฒนาอย่างไร

๒.๒.๒) การพัฒนาด้าน สมာธิ แชน เป็นผู้มีความสุขจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน และมุ่งมั่นต่อหน้าที่
ควรพัฒนาอย่างไร _____

๒.๒.๓) การพัฒนาด้านปัญญา เช่น มีความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข เกิด
การเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ควรพัฒนา
อย่างไร _____

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

พระนิวัฒน์ สุนตจิตโต (บางหลวง)
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ญ
รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์

พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์,ดร (ชัยวัฒน์ ลิ้มทองน้อย) . เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม
อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา . ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

พระครูอุดมธรรมจารี,ดร (สมจิตร ยินดีมาก) . เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง
อำเภอ จังหวัด . ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

พระสมุห์สมชาย สิริสมปนฺโน,ดร . เจ้าอาวาสวัดหนองตาบุญ
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี . ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

พระอธิการสมพงษ์ สมานิตโต, เจ้าอาวาสวัดบางขันธุ์
อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

พระครูสังฆรักษ์ ธรรมรตโน (รม กัดแสม), เจ้าอาวาสวัดคลองสอง
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

พระจำเริญ ตรีขุพลโย, รักษาการเจ้าอาวาสวัดกล้าช่อม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

นางกนกพร ศรีเปลี่ยนจันทร์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกล้าช่อม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

นางณัชธิญา ปัทมทัตตานนท์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๖๙
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

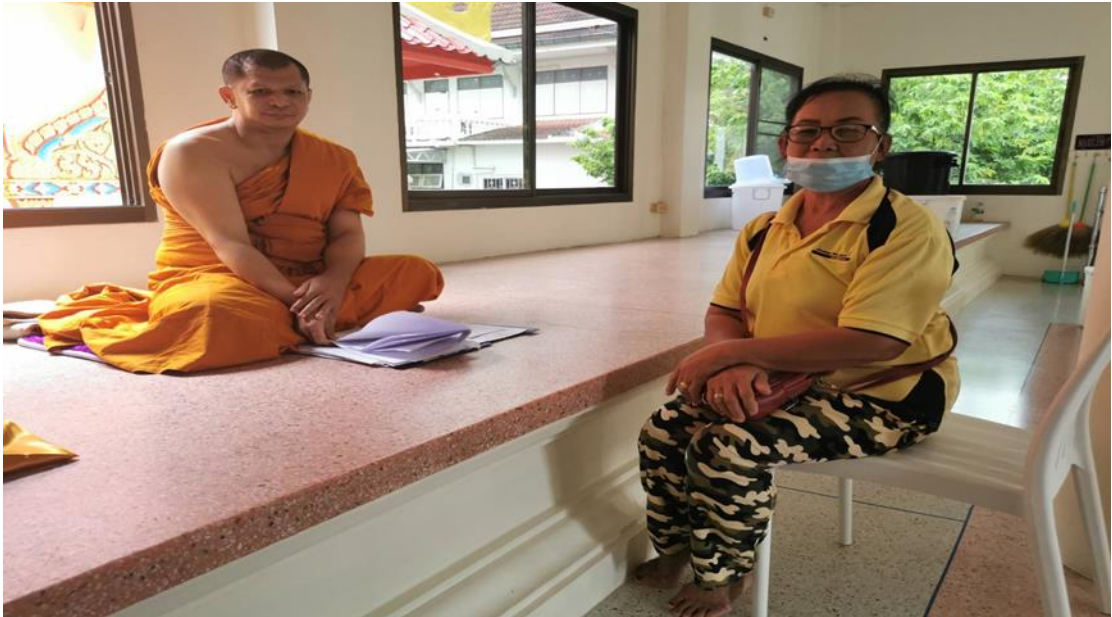
สัมภาษณ์

นางสุรางค์ ประไพพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญคุ้มราษฎร์บำรุง
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

นายสุรวิทย์ กรุณา, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๕ ปทุมแลนด์
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

นางยุพิน แววนิล, ประธานชุมชนเคหะแก้วนิมิต หมู่ที่ ๒
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์

นายชาญ พุทธา, ประธานชุมชน หมู่ที่ ๕
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระนิวัฒน์ สนต์จิตโต (บางหลวง)	
วัน เดือน ปีเกิด	: วันศุกร์ที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘	
ภูมิลำเนาที่เกิด	: จังหวัดพิจิตร	
การศึกษา	: นักธรรมชั้นเอก	
	: ประโยค ๑-๒	
	: กศน.คลองหลวงระดับมัธยมปลาย	
	: ประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ป.สศ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
	: พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ประสบการณ์การทำงาน	: ด้านการเผยแผ่	
ผลงานทางวิชาการ	:	
ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)	:	
อุปสมบท	: วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙	
สังกัด	: วัดกล้าช่อม	
ตำแหน่ง	: ครูพระสอนนักธรรม/ธรรมศึกษา	
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษาที่ ๒๕๖๒	
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา	
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดกล้าช่อม เลขที่ ๒๒ หมู่ ๔ ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐ โทร.๐๘๔-๗๖๔-๓๑๔๗	